

**BATI KARADENİZ BÖLGESİ'NDEKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİNİN
SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(KASTAMONU ÖRNEĞİ)**

Hikmet Batuhan GÜNŞEN

**Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Orman Mühendisliği Anabilim Dalında
Yüksek Mühendislik Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**BARTIN
Haziran 2006**

KABUL:

Hikmet Batuhan GÜNŞEN tarafından hazırlanan “BATI KARADENİZ BÖLGESİ'NDEKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (KASTAMONU ÖRNEĞİ)” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi (ZKÜ) Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı'nda Yüksek Mühendislik Tezi olarak oybirliğiyle kabul edilmiştir. 23/06/2006

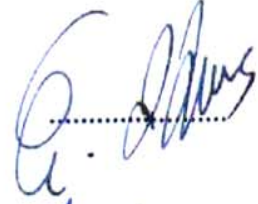
Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR (ZKÜ)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ATMIŞ (ZKÜ)

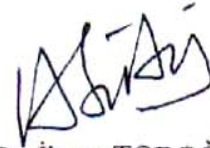

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sezgin ÖZDEN (AÜ)

ONAY:

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../2006

Prof. Dr. İhsan TOROĞLU
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Mühendislik Tezi

BATI KARADENİZ BÖLGESİ'NDEKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (KASTAMONU ÖRNEĞİ)

Hikmet Batuhan GÜNŞEN

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ATMİŞ

Haziran 2006, 107 sayfa

Modern anlamda 19. yüzyılın ilk yarısında başlayan kooperatifçilik, 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde büyük bir aşama kaydetmiş ve dünyada genel olarak örgütlenmesini tamamlamıştır. Farklılaşan ve artan ihtiyaçlarla birlikte ekonomik gelişmeler karşısında kooperatiflerde gelişmiştir.

Günümüzde kooperatifler, kentlerde veya kırsal kesimde, eğitim, taşımacılık, inşaat, eczacılık, tarım, ormancılık gibi çok farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Artık kooperatifler kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak görülmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerde, kırsal kalkınmanın sağlanması ve demokrasi anlayışının yaygınlaşması için kooperatiflere çok büyük rol düşmektedir. Nitekim Türkiye’de de bu rolü üstlenenlerden birisi ormancılık kooperatifleridir. 1960’lı yıllarda devlet, bu tip kooperatiflerin kurulmasının teşvikinde yanlış bir örgütlenme modeli ve politikası izlediği için kooperatifler gelişmemiş ve birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır.

ÖZET(devam ediyor)

Bu çalışmada, Kastamonu ilinde faaliyet gösteren ormancılık kooperatiflerinin mevcut durumları analiz edilerek, sorunları tespit edilmeye ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu öneriler dikkate alındığında ormancılık kooperatifleri sorunlarını aşıp gelişmelerini tamamlayarak, kırsal kalkınmada beklenen başarıyı yakalamada önemli bir rol üstlenebileceklerdir.

Anahtar Sözcükler: Orman Köylüsü, Kırsal Kalkınma, Ormancılık Kooperatifleri,
Demokratik Yönetim

Bilim Kodu : 502.16.01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

PROBLEMS AND RESOLUTION SUGGESTIONS OF FORESTRY COOPERATIVES IN WESTERN BLACKSEA REGION (KASTAMONU CASE STUDY)

Hikmet Batuhan GÜNŞEN

**Zonguldak Karaelmas University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Forest Engineering**

Thesis Advisor: Asst. Prof. Erdoğan ATMIŞ

June 2006, 107 pages

The cooperatives at the meaning of modern started in the first half of 19 th century. The end of the 19 th century, they greatly improved and generally completed being organization in the world. Cooperatives have also developed with changing conditions.

Nowadays, the cooperatives have activated a lot of different areas such as education, the transport business, building, pharmacy, agriculture, and forestry in the urban and the rural region. The cooperatives have been seen besides of private and public sector as a third sector.

In developing countries for providing rural development and becoming widespread democracy understanding, cooperatives have important responsibility. Just as one that has this responsibility is forestry cooperatives in Turkey. In the 1960's, because of government has carried out incorrect policy and incorrect incentivizing model of organization related to

ABSTRACT (continued)

establishing of rural development cooperatives, they have not developed and faced with so many problems.

In this study, forestry cooperatives activating in the province of Kastamonu have been analyzed. They have been determined problems and have been tried to developed recommendations to these problems. When these recommendations have been taken into consideration, forestry cooperatives manage the problems with their development and they will be acted important role in rural development that expected success.

Key Words : Forest Villager, Rural Development, Forestry Cooperative, Democratic Administration

Science Code : 502.16.01

TEŞEKKÜR

Araştırma konusunun seçiminde yardımcı olan ve çalışmanın başlangıcından sonuna kadar her aşamada ve her konuda değerli fikirleri ve katkılarıyla çalışmamı yönlendirerek beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Erdoğan ATMİŞ'a sonsuz teşekkürler ederim.

Hem öğrenim hayatımda hem de araştırma sırasında düşüncelerini ve yardımlarını hiç esirgemeyen hocam Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR'e teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın önemli bir aşaması olan anketlerinin, yapılması sırasında düşüncelerini benle paylaşan ve bana her konuda yardımcı olan S. Özcan ÖZDEMİR ve OR-KOOP genel başkan yardımcısı Erol AKAR'a teşekkür ederim. Tezin yazım aşamasında destek veren Arş. Gör. Sevgi GÖRMÜŞ ÇETİNKALE'ye de teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, örnek alanda çalışmalarımda kolaylıklar sağlayan, deneyimlerini ve fikirlerini benimle paylaşan Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, Kastamonu Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Türkiye Ormancılar Derneği, Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü ve Milli Prodüktivite Merkezi çalışanlarına da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMA ALANININ TANITIMI	4
1.1.1 Tarihsel Süreç	4
1.1.2 Coğrafi Yapı	4
1.1.3 Demografik Yapı	5
1.1.4 Sosyo-Ekonomik Yapı	8
1.1.4.1 Tarım	8
1.1.4.2 Ormancılık	9
1.1.4.3 Ticaret	9
1.1.4.4 Sanayi	10
1.1.4.5 Turizm	10
1.2 KOOPERATİFÇİLİK	11
1.2.1 Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi	13
1.2.1.1 Dünya’da Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi	13
1.2.1.2 Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi	16
1.2.2 Kooperatifçilik İlkeleri	18
1.2.3 Kooperatifçilik Mevzuatı	20

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	Sayfa
1.2.3.1 Dünya’da Kooperatifçilik Mevzuatı.....	20
1.2.3.2 Türkiye’de Kooperatifçilik Mevzuatı.....	21
1.2.4 Kooperatiflerde Üst Örgütlenme	22
1.2.5 Kooperatiflerle İlgili Sayısal Değerler	23
1.2.6 Avrupa Birliğinde Kooperatifçilik	25
1.3 ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ	25
1.3.1 Orman Köylüsünün Yapısı	25
1.3.2 Ormancılık Kooperatiflerinin Kuruluşu	26
1.3.3 Ormancılık Kooperatiflerinin Çalışmaları.....	27
1.3.4 Ormancılık Kooperatiflerinde Üst Örgütlenme	28
1.4 BATI KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ	30
 BÖLÜM 2 MATERYAL VE METOT	32
2.1 MATERYAL	32
2.2 METOT.....	33
2.2.1 Anket Formlarının Hazırlanması.....	34
2.2.2 Görüşmeler ve Anket Formlarının Uygulanması	34
2.2.3 Anketlerin Değerlendirilmesi	35
 BÖLÜM 3 BULGULAR VE TARTIŞMA	37
3.1 KASTAMONU’DAKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ	37
3.2 KASTAMONU’DAKİ ÜST BİRLİKLER.....	38
3.2.1 Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği	39
3.2.2 Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği	39
3.3.3 S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	40
3.3 KASTAMONU’DAKİ ORMANCILIK ÖRGÜTÜ	41
3.3.1 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü	41
3.3.2 Orman Köy İlişkileri Şube Müdürlüğü.....	43

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

	<u>Sayfa</u>
3.4 ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	44
3.4.1 Kooperatif Ortaklarının Genel Özellikleri.....	45
3.4.1.1 Mevcut ve Aktif Çalışan Ortak Sayısı.....	45
3.4.1.2 Ortaklar Arasındaki Yardımlaşma.....	46
3.4.1.3 Ortakların Üretim Konularındaki Yeterlilikleri (Donanım ve Teknik Eğitim).....	46
3.4.1.4 Sosyal Güvenlik Hizmetlerinden Faydalanabilme	48
3.4.2 Kooperatif Başkanlarının Görevleriyle İlgili Bazı Özellikler	48
3.4.2.1 Başkanlık Seçimleri ve Başkanlık Görevinden Beklentiler	48
3.4.2.2 Görev Süreleri	49
3.4.2.3 Yaş Ortalamaları.....	50
3.4.2.4 Geçim Kaynakları.....	50
3.4.2.5 Eğitim	51
3.4.3 Kooperatif İçi Eğitim, İletişim ve Katılımcılık	52
3.4.3.1 Eğitim Çalışmaları.....	52
3.4.3.2 İletişim.....	54
3.4.3.3 Kararların Alınmasında Katılımcılık.....	55
3.4.4 Kooperatiflerin Mevcut Büro ve Tesisleri.....	55
3.4.5 Kooperatiflerde Sermaye Yeterliliği	56
3.4.6 Kooperatiflerde Üretim Faaliyetleri	57
3.4.6.1 Faaliyetler Hakkında Bilgilendirilme ve Katılım.....	57
3.4.6.2 Çalışma Süreleri	58
3.4.6.3 Ormancılık Örgütünden Alınan İşler.....	59
3.4.6.4 Kooperatiflerin İş Dağıtımında Dikkate Aldığı Kriterler.....	64
3.4.6.5 İşlerin Yeterliliği	65
3.4.6.6 Üretilen Ürünlerin Miktarları	66
3.4.6.7 Üretilen Ürün ve Hizmetlerin Pazarlanması	69
3.4.7 Kooperatifler ve Üst Birlikleri.....	70
3.4.7.1 Kooperatiflerin Üst Birliklere Dağılımı	70
3.4.7.2 Kooperatif-Üst Birlik İlişkileri.....	71
3.4.7.3 Üst Birliklerin Yardımları ve Üst Birliklerden Beklentiler.....	73

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

Sayfa

3.4.8 Kooperatiflerde Proje Hazırlama ve Kredilerden Faydalanabilme	
Olanakları	74
3.4.9 Kooperatifler ve ORKÖY	75
3.4.10 Kooperatifler ve Orman İşletmeciliği	78
3.4.11 Kooperatifçilik İlkelerinin Gerçekleştirilebilmesi	80
 BÖLÜM 4 SONUÇ VE ÖNERİLER	82
 KAYNAKLAR	91
BİBLİYOGRAFYA	95
EKLER DİZİNİ	96
EK-1	96
EK-2	100
EK-3	102
ÖZGEÇMİŞ	107

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
1.1 Kastamonu'nun Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki konumu	5
1.2 Kastamonu'nun şehir-köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu.....	6
1.3 Kastamonu'nun genel nüfus sayımlarındaki demografik değişimi	7
3.1 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü odun üretiminin yıllara göre değişimi.....	42
3.2 Görüşme yapılan kooperatiflerin ortak sayıları	45
3.3 Kooperatif başkanlarının ana geçim kaynakları	51
3.4 Kooperatif içi haberleşme ve bilgilendirme yöntemleri	54
3.5 Kooperatiflerin aktif çalışma süreleri	58
3.6 Orman işletmelerinin kooperatiflere verdiği işler ve yoğunlukları	59
3.7 Orman işletmesinin iş dağıtımında kooperatiflerle sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşler	61
3.8 Ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesi durumunda kooperatiflerin başarısının değişimi	78
3.9 Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliğini kooperatiflerin yapması durumundan kooperatiflerin başarı değişimi.....	79

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
1.1 Türkiye'deki kooperatif çeşitleri, sayıları ve ortak sayıları.....	24
1.2 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ne bağlı birlik, kooperatif ve ortak sayıları.....	24
1.3 OR-KOOP'u oluşturan birlik, kooperatif ve ortak sayıları	29
3.1 1999–2006 yılları arasında Kastamonu'daki kooperatiflerin ortak sayıları	37
3.2 1999–2005 yılları arasında Kastamonu'daki kooperatiflerin denetim durumu	37
3.3 Kastamonu ilinde ormancılık kooperatifleri yatırımları	38
3.4 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün yıllar itibari ile üretim durumu	42
3.5 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün yıllar itibariyle verdiği kanuni haklar ..	43
3.6 Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğünce kooperatiflere verilen krediler.	44
3.7 Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğünün verdiği ferdi krediler ve bütçesi	44
3.8 Kooperatiflerde aktif olarak çalışan ortakların durumu	46
3.9 Üretimde uygun teknik ve donanımın kullanılması konusundaki görüşler.....	47
3.10 Kooperatif başkanlarının ortaklarının almasını istediği eğitim konuları.....	48
3.11 Ortakların sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilme durumları	48
3.12 Kooperatif başkanlarının görevlerini şahsi amaçları doğrultusunda kullanıp kullanmadıklarına dair ormancılık örgütü çalışanlarının düşünceleri	49
3.13 Kooperatif başkanlarının görev yaptıkları süre	50
3.14 Kooperatif başkanlarının yapmak istedikleri görev süreleri.	50
3.15 Kooperatif başkanlarının yaş gruplarına dağılımı	50
3.16 Kooperatif başkanlarının eğitim durumu	51
3.17 Kooperatiflerdeki eğitim çalışmaları	52
3.18 Kooperatiflerin ilgili yayınlardan faydalanabilme durumları.....	53
3.19 Ormancılık örgütü çalışanlarının kooperatiflere verilecek eğitimin şekline ait önerileri	54
3.20 Kooperatif içi karar alma şekilleri ve oranları.	55
3.21 Kooperatiflerin bina ve tesis durumları	56
3.22 Kooperatiflerin sahip oldukları tesisler ve faal olup olmadıkları	56
3.23 Kooperatiflerin işlerini yapması için gerekli sermayenin yeterlilik durumu.....	57

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
3.24 Kooperatif bankasıyla ilgili düşünceler.....	57
3.25 Kooperatiflerin ormancılık çalışmalarından önce bilgilendirilme ve faaliyetlere katılma isteklerinin değerlendirilmesi	58
3.26 Orman işletmesinin kooperatiflere iş dağıtımında göz önünde bulundurduğu kriterler	60
3.27 Orman işletmesinin iş dağıtımı sırasında kooperatifler arasında sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşleri	60
3.28 Orman işletmesinin iş dağıtımı sırasında kooperatiflerle ormancılık örgütü arasında sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşle.....	61
3.29 Birim fiyatların düşük olmasından dolayı kooperatiflerin yaşadığı sorunların yoğunluğu	62
3.30 Kooperatif başkanlarının ormancılık örgütünden beklentileri.....	62
3.31 Kooperatif başkanlarına göre kooperatiflerin çalışmalarına siyasilerce müdahale durumu	63
3.32 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ormancılık örgütü faaliyetlerine siyasilerce müdahale edilme durumu.	63
3.33 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ormancılık örgütü faaliyetlerine yapılan yasal olmayan müdahalelere karşı alınacak önlemler	63
3.34 Orman işletme müdürleri ve işletme şeflerinin çalışmalarına siyasilerce müdahale derecesi	64
3.35 Kooperatif başkanlarının alınan işi ortaklara dağıtırken dikkate aldığı kriterler.....	65
3.36 Kooperatiflere verilen işlerin yeterliliği	66
3.37 Kooperatiflerin ortak sayısı gruplarına göre bir yılda üretilen ortalama yapacak odun (m ³) miktarları	66
3.38 Kooperatiflerin ortak sayısı gruplarına göre bir yılda ürettiği ortalama yakacak odun (ster) miktarları	67
3.39 Ortak başına düşen üretim miktarları	68
3.40 Karşılaşılan pazarlama sorunları	70
3.41 Görüşme yapılan kooperatiflerin üst birliklerdeki dağılımları	70
3.42 Kooperatif-üst birlik ilişkisi.	71
3.43 Üst birlikler ile kooperatifler arasındaki ilişkilerin durumu	72

ÇİZELGELER DİZİNİ (devam ediyor)

<u>No</u>	<u>Sayfa</u>
3.44 Kooperatiflerin üst birliğe katılmadan önceki başarı durumları	72
3.45 Kooperatiflerin üst birliğe katılmasından sonra başarılarında yaşanan değişim	73
3.46 Üst birliğin yardımcı olduğu konular ve üst birlikten beklentiler.	74
3.47 Kooperatiflerin hazırladığı projeler	75
3.48 ORKÖY'ün kooperatiflere verdiği kredilerin yeterliliği	76
3.49 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ORKÖY'ün kooperatiflere gerekli desteği verememesinin nedenleri	76
3.50 ORKÖY'ün verdiği kredilerin yeterli hale gelmesi için yapılması gerekenler.	77
3.51 Hükümetlerin kooperatifçilikle ilgili politikalara bakışı	77
3.52 Ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesi fikrinin değerlendirilmesi	78
3.53 Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliğin kooperatiflerce yapılması durumunda başarı değişim oranları.....	79
3.54 Kooperatiflerin başarılı olması için yapılması gerekenler.....	80
3.55 Kooperatiflerin kooperatifçilik ilkelerini gerçekleştirebilmeleri	81

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
ÇB	: Çevre Bakanlığı
DGRV	: Deutscher Genossenschafts und Raiffeisen Verband (Almanya Kooperatif ve Raiffeisen Konfederasyonu)
GEF	: Global Environment Facility (Küresel Çevre Fonu)
ha	: Hektar
ICA	: International Cooperatives Association (Uluslararası Kooperatifler Birliği)
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KATSO	: Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı
KOBM	: Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü
KÖY-KOOP	: S.S. Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birlikleri Merkez Birliği
KPS	: Köylü Pazar Satışı
KTİM	: Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
OGM	: Orman Genel Müdürlüğü
OR-KOOP	: Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği
ORKÖY	: Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
SGP	: Small Grants Programme (Küçük Destek Programı)
S.S	: Sınırlı Sorumlu
TKK	: Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
TMKB	: Türkiye Milli Kooperatifler Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
YTL	: Yeni Türk Lirası

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Günümüzde kaynakların kıt olması ve talebin devamlı artmasından dolayı kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve dolayısıyla sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturmak önemlidir. Sürdürülebilir kalkınma; gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama hakkını tehlikeye sokmaksızın, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktır şeklinde tanımlanmaktadır (Fisunoğlu, 1989: 39; Daşdemir, 2001: 36). Sürdürülebilir kalkınmanın temelini ise kırsal kalkınma oluşturmaktadır. Türkiye’de de çeşitli araştırmacılar tarafından toplumun kalkınmasında kırsal kesimde yaşayan orman köylüsüne büyük bir rol düştüğüne ve toplumun kalkınmasında orman köylerini kalkındırma faaliyetleri ile bölge planlaması çalışmalarının koordineli bir şekilde yürütülmesi gerektiğine değinilmektedir (Bayraktaroğlu, 1968; Çağlar, 1986).

Kırsal kalkınmada başarılı olabilmek için özellikle kırsal kalkınma kooperatiflerine büyük bir rol düşmektedir. Keza, Bartın ilinde yapılan bir doktora çalışmasına göre orman köylüleri de yaşam kalitelerini en fazla arttırabilecek kurumlar arasında ilk başta ormancılık kooperatiflerini görmektedir (Atmış, 1998: 81). Türkiye’de İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1968–1972) Uygulanacak Politikalar kısmındaki ilkelerin içinde orman köylerinin kalkındırılması için kooperatifleşmenin teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda da (1979–1983) “orman varlığının değerlendirilmesi, orman ürünlerinin pazarlanması, taşımacılık, orman ürünleri sanayinin kurulması ve geliştirilmesi amacıyla orman köylerince kurulan kooperatiflerin desteklenmesi” ve “orman köylüsünün sosyal refah düzeyini yükseltici faaliyetlere, kırsal yerleşimlerde sürdürülecek etüd-proje çalışmalarıyla devam edilecek; orman işletmeciliğinde ve orman ürünlerinin değerlendirilmesinde orman köylülerince kurulan kooperatiflerin etkinliği arttırılacaktır” ilkelerine yer verilmiştir (Çağlar, 1986: 120–124). 1992 yılında Rio de Janerio’da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı sonucunda ortaya çıkan beş temel belgeden birisi olan Orman Prensipleri’nde de kırsal kalkınma kooperatiflerinin ormanla ilgili faaliyetlere katılmasının desteklenmesi gerektiği

belirtilmektedir (ÇB, 1993: 81). Hem beş yıllık kalkınma planlarında hem de Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda, ormancılık kooperatiflerinin üzerinde durulması bu kooperatiflerin kırsal kalkınmada önemli bir paydaş olduğunu göstermektedir. Kooperatifçiliğin yedi temel ilkesinden biri olan “topluma karşı sorumlu olma” ilkesinde de kooperatiflerin ortaklarınca onaylanan politikalar aracılığıyla toplumların sürdürülebilir kalkınması için çalışması gerektiğine değinilmektedir.

Türkiye’de 1963 yılında devletçe uygulanan yurt dışına işçi gönderilmesinde kooperatif kuran köylülere öncelik tanınması politikasıyla kırsal kesimde kooperatifçiliğin yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Bu uygulamayla beraber birçok kooperatif kurulmuş fakat genellikle Almanya’ya işçi göndermek amacıyla kooperatif kurulmasında ve yaygınlaştırılmasında yanlış bir model seçildiği için, bu kooperatiflerin bir kısmı sonradan kapatılmıştır. Kooperatifçilik hareketi tüm dünyada tabandan başlayarak gelişirken, Türkiye’de tam tersi bir yapı izlenmesi, yani halkın isteği yerine devlet teşviğiyle kooperatifçilik hareketinin yaygınlaştırılmaya çalışılmasından kaynaklanarak ülke genelinde kooperatifçilik hareketinin benimsenmemesinden dolayı kooperatifçilik hareketi olumsuz etkilenmiş ve bunun orman köylüsüne yansması da olumsuz olmuştur.

Türkiye’nin en düşük gelir grubunda bulunan orman köylülerinin kurduğu ormancılık kooperatifleri, kırsal kalkınma kooperatiflerinin % 39^(*) gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu oranın yüksek olması nitelik açısından yanıltıcı olmamalıdır. Çünkü mevcut ormancılık kooperatiflerinin ortaklarına refah sağlayabilme, girişimciliği ve katılımcılığı teşvik etme, denetim, eğitim, demokratik kooperatifleşme ve sürdürülebilirlik açısından önemli sorunları vardır. Bu sorunların tespit edilemediği ve kalıcı çözümlerin bulunmadığı durumlarda, kooperatiflerin dışarıdan müdahale edilmeden demokratik bir anlayışla yönetilmesi ve başarıya ulaşması beklenmemelidir.

Türkiye’de kırsal kalkınmanın ve dolayısıyla ülke genelindeki kalkınmanın başarı ile sonuçlanması için kırsal kalkınma kooperatiflerinin ve bunları destekleyen özel veya kamu kuruluşlarının sorunlarının biran önce tespit edilmesi ve bunlara çözüm önerileri getirilmesi gerekmektedir.

(*) Bu değer ormancılık kooperatifleri sayısının (2.030 adet) kırsal kalkınma kooperatifleri sayısına(5.241 adet) oranlanmasıyla bulunmuştur.

Bu çalışmada, Kastamonu ili sınırları içinde faaliyet gösteren ormancılık kooperatiflerin mevcut durumları analiz edilerek sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için örnek alanda 71 kooperatif başkanı ve 80 ormancılık örgütü çalışanıyla anketler yapılmış ve araştırma konusuyla ilgili diğer kişilerle de görüşmeler yapılarak düşünceleri alınmıştır. Çalışmada örnek alan olarak Kastamonu'nun seçilmesinin nedeni; ilde faaliyet gösteren Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün ormanlık alanının, servetinin ve yıllık ortalama odun üretimi miktarının Türkiye'deki orman bölge müdürlükleri ortalamasına göre fazla olması ve bunlara bağlı olarak ilde ormancılık kooperatiflerinin de yoğun olarak faaliyet göstermesidir.

Çalışmanın ilk kısmında örnek alanı tanımaya yönelik genel bilgiler ve ardından kooperatifçilik, ormancılık kooperatifleri ve Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki ormancılık kooperatifleri hakkında kapsamlı ve istatistiksel bilgiler verilmiştir. İkinci kısmında; araştırma materyaline ve çalışmada uygulanan araştırma yöntemine değinilerek araştırma, görüşmeler ve uygulanan anket formları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmında Kastamonu'daki ormancılık kooperatifleri, üst birlikleri ve ormancılık örgütüyle ilgili kapsamlı ve istatistiksel bilgilere ve ardından örnek alanda yapılan anketlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında da elde edilen bilgiler doğrultusunda ormancılık kooperatiflerinin sorunları ve bu kooperatifleri destekleyen kuruluşların noksanlıkları tespit edilerek bunlara çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

1.1 ÇALIŞMA ALANININ TANITIMI

1.1.1 Tarihsel Süreç^(*)

Bazı arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarına göre Kastamonu Paleolitik dönemden günümüze kadar kesintisiz uzanan bir kronolojiye sahiptir.

Kastamonu'nun bilinen tarihi, Hitit İmparatorluğu ile başlamaktadır. Hititlerden sonra Frigya ve Lidya Krallıklarının egemen olduğu bu topraklar, M.Ö. 4. yüzyılda Perslerin eline geçmiştir. M.Ö. 4. yüzyılda Büyük İskender Anadolu ile birlikte Kastamonu topraklarını da Makedonya'ya katmıştır. Büyük İskender'den sonra yöreyi ele geçiren Pontus Krallığı M.Ö. 1. yüzyılda Romalılar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Uzun yıllar Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalan Kastamonu M.S. 395 yılında İmparatorluğun bölünmesiyle bütün Anadolu gibi Bizans İmparatorluğuna katılmıştır.

Bugün Kastamonu ve çevresindeki illeri de içine alan ve Romalılar devrinde adına Paflagonya (Paphlagonia) denilen Gasların kurduğu şehirlerden bir tanesi de “Timonion” veya “Tumanna”dır. Bazı yazarlar Kastamonu adının menşei konusunda; bu kelimenin “Gas” kelimesi ile “Timoni” veya “Tumanna” kelimesinin (Gas ülkesi anlamında) birleşmesinden meydana geldiği görüşünü ileri sürmüşlerdir ki en akla yakın ihtimal budur.

Kastamonu Kurtuluş Savaşı sırasında lojistik destek açısından en güvenilir bölge olması nedeniyle milli mücadeleye büyük yarar sağlamıştır. Özellikle Ankara'ya İnebolu-Kastamonu yoluyla yiyecek, giyecek, para, cephane ve silah nakli yapılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra, Mustafa Kemal Atatürk'ün 23–31 Ağustos 1925 tarihleri arasında Kastamonu'da yaptığı Kıyafet ve Şapka Devrimi, Cumhuriyet döneminin en önemli olaylarından biri olarak tarih sayfalarına geçmiştir.

1.1.2 Coğrafi Yapı

Kastamonu ili; Karadeniz Bölgesinin batı kesiminde 41°42' kuzey enlemleri ile 33°46' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Kastamonu; doğuda Sinop,

^(*) Bu kısım KATSO (2005)'ten yararlanılarak yazılmıştır.

güneyde Çankırı, kuzey-batıda Bartın, kuzeyde Karadeniz, batıda Karabük, güney-doğuda ise Çorum illeri ile çevrilidir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 Kastamonu'nun Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki konumu (Kastamonu Belediyesi, 2006).

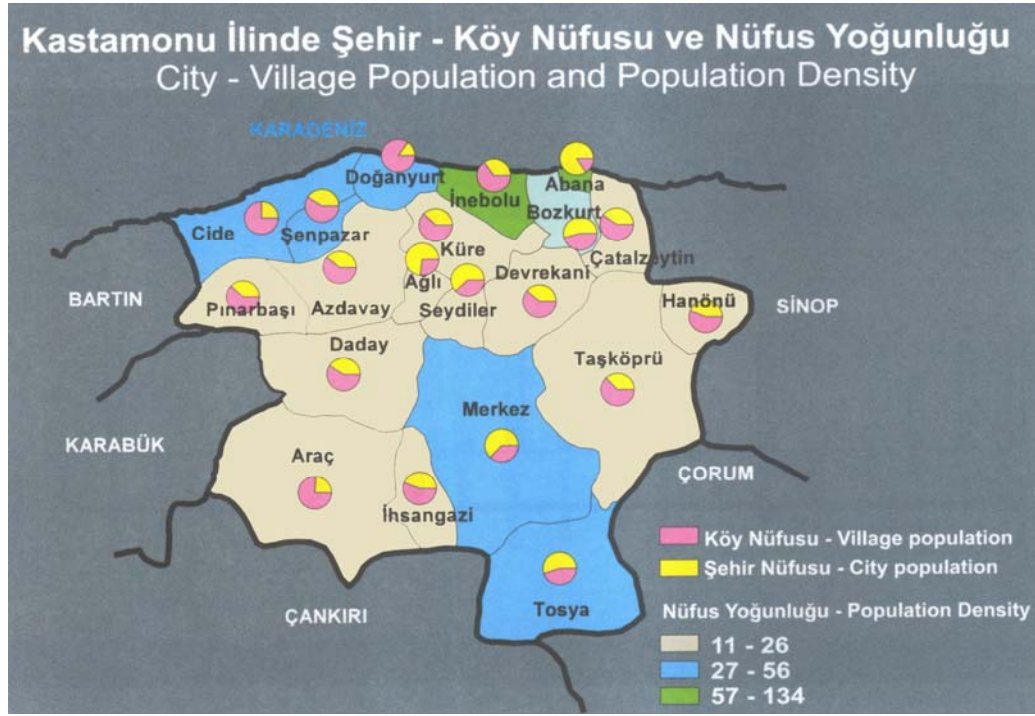
Türkiye'nin Karadeniz'e olan 1215 km'lik kıyısının 135 km'si Kastamonu il sınırları içinde kalmaktadır. 13.108 km² lik yüzölçümüyle Türkiye topraklarının % 1.7'sini kaplayan Kastamonu'nun il merkezi deniz seviyesinden 850 m yüksektedir. Kastamonu'nun yüzölçümünün % 74.6'sı dağlık ve ormanlık, % 21.6'sı plato, % 3.8'i ovalarla kaplıdır.

İl, 1990 yılındaki idari bölünüşe göre 20 ilçeden oluşmaktadır. Bunlar; Merkez ilçe, Abana, Ağlı, Araç, Azdavay, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, Daday, Devrekani, Doğanıyurt, Hanönü, İhsangazi, İnebolu, Küre, Pınarbaşı, Seydiler, Şenpazar, Taşköprü ve Tosya'dır. Kastamonu ilinde iki ayrı iklim tipi görülmektedir. İlin kuzeyinde Karadeniz iklimi egemenken, güneyinde İç Anadolu ikliminin etkilerine rastlanmaktadır (Kastamonu Valiliği, 2005a: 5-6).

1.1.3 Demografik Yapı

2000 yılı nüfus sayımına göre İlin toplam nüfusu 375.476'dır. 1990 yılı nüfus sayım sonuçlarına (423.206) göre ‰ -11.96'lık yıllık nüfus artış hızı olduğu görülmektedir. Nüfusun 174.020'si şehirde ve 201.456'sı da köylerde yaşamaktadır (TÜİK, 2006). 1997

ile 2000 yılları arasında köylerdeki nüfusun, büyük şehirlere olan göç nedeniyle azalmasına rağmen 14 (Araç, Azdavay, Cide, Çatalzeytin, Daday, Devrekani, Doğanyurt, Hanönü, İhsangazi, İnebolu, Küre, Pınarbaşı, Şenpazar ve Taşköprü) ilçe merkezinin nüfusunun köylerindeki toplam nüfuslarından az olduğu görülmektedir (Kastamonu Valiliği, 2005a; Şekil 1.2: 50).

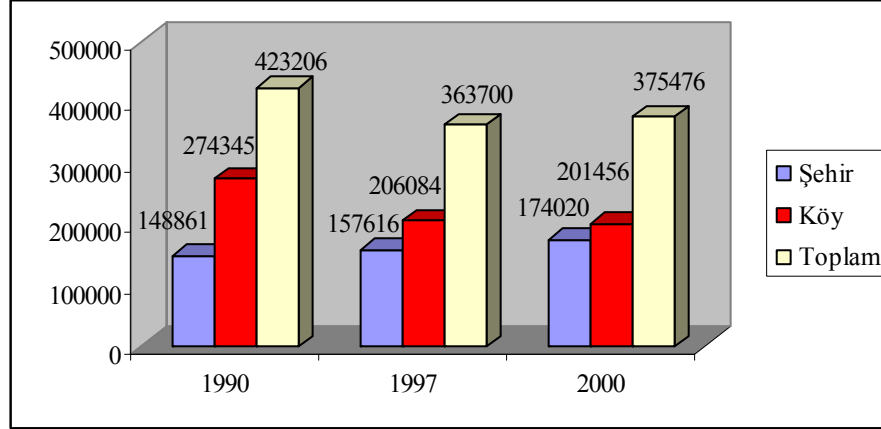

Şekil 1.2 Kastamonu'nun şehir-köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu (Kastamonu Valiliği, 2005a: 50).

Kastamonu için 1990 ve 2000 yılları genel nüfus sayımları incelendiğinde: İlin, 1990 yılında 148.861 olan şehirdeki nüfusu % 15.61'lik yıllık nüfus artış hızı ile 2000 yılında 174.020'ye ulaşmıştır. Köylerdeki toplam nüfus 1990 yılında 274.345 iken % -30.87'lik yıllık nüfus artış hızı ile 2000 yılında 201.456'ya düşmüştür. Aynı şekilde ilin, 1990 yılında 423.206 olan toplam nüfusunun % -11.96'lık yıllık nüfus artış hızıyla 2000 yılında 375.476'ya düştüğü görülmektedir (Şekil 1.3). Genel olarak, 1990–2000 yılları arası, kent nüfusu artış gösterirken ilin toplam nüfusunda ve köy nüfusunda azalma olduğu görülmektedir (TÜİK, 2006).

Türkiye'de il toplam nüfusuna göre en çok göç, sekiz ille, Karadeniz Bölgesi'nde görülmektedir. Kastamonu, Türkiye'de il toplam nüfusuna göre göç veren on beş il arasında beşinci sıradadır. Kastamonu'nun komşu illerine bakıldığında, il toplam

nüfusunda; Sinop'ta % -16.16, Bartın'da % -11.11, Karabük'te % -8.13, Çorum'da % -1.94 ve Çankırı'da % 8.09 yıllık nüfus artış hızı olduğu görülmektedir. Bu illerin kırsal kesimlerindeki yıllık nüfus artış hızı ise; Sinop'ta % -36.31, Bartın'da % -17.47, Karabük'te % -30.87, Çorum'da % -21.73 ve Çankırı'da % -11.7'dir (TÜİK, 2006).

Şekil 1.3 Kastamonu'nun genel nüfus sayımlarındaki demografik değişimi.

Kastamonu'nun en çok göç verdiği iller İstanbul, Zonguldak, Ankara, Kocaeli ve İzmir'dir. Göç olayı İl nüfusunun yaş ve cinsiyet dağılımını da etkilemektedir (Kastamonu Valiliği, 2005b).

Kastamonu'da 1927 yılından 2000 yılına kadar olan dönemde erkek nüfusun sayısı kadın nüfusundan daha az olmuştur. İlde 1927 yılında her 100 kadın için 79 erkekken bu oran 2000 yılında 100'e 94 olarak değişmiştir (Kastamonu Valiliği, 2005b).

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda doğurganlık düzeyi çok yüksek olduğu için il nüfusu çok genç bir yaş yapısına sahiptir. Kastamonu'da 1935 yılında erkek nüfusun yarısı 18,6, kadın nüfusun yarısı 26.7 yaşından daha küçüktür. 2000 yılında Kastamonu'daki erkek nüfusun yarısı 31.9, kadın nüfusun yarısı ise 32.7 yaşından daha küçüktür. Kastamonu'nun 2000 yılındaki nüfus piramidi 1955 yılının piramidine göre çok farklı bir yapı sergilemektedir. 2000 yılındaki piramidin en önemli özelliği, 15 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe o kuşakların nüfusunun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğurganlık hızının azaldığı durumlarda görülmektedir. 2000 yılındaki nüfus piramidinin bir diğer önemli özelliği de, ölüm oranındaki azalmaya bağlı olarak ileri yaşların nüfusundaki azalmanın 1955 yılındakinden oldukça yavaş olmasıdır. Genel olarak 2000

yılındaki nüfus piramidi gelişmiş ülkelerin piramidine benzer bir yapı göstermektedir (Kastamonu Valiliği, 2005b). Kastamonu’da, 2000’li yıllarda, insan yaşam süresinin uzamasına ve 1935 yılındaki genç nüfus yaş ortalamasının 2000’li yıllarda artmasına rağmen ilin toplam nüfusundaki azalma; doğum oranının düşmesinin yanında genç nüfusun diğer şehirlere göç ettiğinin göstergesidir.

İlde okuma ve yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinde olduğu gibi her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında erkeklerin % 19.4’ü kadınların % 4.5’i okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 90’a kadınlarda % 72.3’e yükselmiştir. Kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arası farklılık devam etmektedir (Kastamonu Valiliği, 2005b).

1.1.4 Sosyo-Ekonomik Yapı

1.1.4.1 Tarım^(*)

Kastamonu’da toplam arazinin % 59’unu orman alanları, % 29’ini tarım alanları, % 8’ini çayır ve mera alanları ve % 4’ünü de yerleşim alanları ve kullanılmayan araziler oluşturmaktadır. Kastamonu yarı karasal iklimin etkisi altında olduğundan dolayı bölgede tarımsal faaliyetler önemli yer tutmaktadır.

367.445 ha olan toplam tarım arazisinin 212.587 ha sulamaya elverişli tarım arazisidir. Sulamaya elverişli tarım arazisinin ancak 51.587 ha sulamaya açılabilmiştir. Sulamaya elverişli tarım alanının tamamının sulamaya açılması halinde Kastamonu’daki tarım ürünlerinin verim ve miktarlarında büyük bir artış sağlanabilecektir.

Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü’nün 2003 yılı kayıtlarına göre Kastamonu’da; 248.759 adet sığır, 2.022 adet manda, 80.680 adet koyun, 16.000 tiftik keçisi, 8.940 adet kıl keçisi, 2.463 adet katır, 49.196 adet modern arı kovanı, 180 adet yerli arı kovanı, 16.854 adet merkep ve 1.938 adet at bulunmaktadır. Aynı yıl Kastamonu’da 96.912 ton süt, 1.902 ton et, 8.7 ton kıl, 13,6 ton tiftik, 10.583 adet deri, 101.383.100 adet yumurta ve 852 ton bal üretilmiştir.

^(*) Bu kısım KTİM (2003)’ten yararlanılarak yazılmıştır.

Kastamonu’da 2003 yılında sanayi bitkisi olarak 7.158 ha ekili alanda 201.824 ton şeker pancarı ve 49.5 ha ekili alanda 99 ton kenevir (lif) üretilmiştir.

Kastamonu’da 2003 yılında 140.124 ha ekim alanında 314.811 ton hububat, 4.632 ha ekim alanında 4.515 ton baklagil ve 7.620 ha ekim alanında 96.236 ton sebze üretilmiştir.

1.1.4.2 Ormancılık^(*)

Kastamonu’nun %59’u ormanlarla kaplıdır. Kastamonu sınırları içinde faaliyet gösteren Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü’nün toplam çalışma alanı 1.323.367 ha’dır. Bu alanın 774.806 ha ormanlık alandır. Geriye kalan 548.561 ha alan açıklıktır. Ormanlık alanın 502.657 ha’ı yani %65’i odun üretimi açısından verimli ormandır. Bu ormanlık alanda 92.176.940 m³ dikili ağaç serveti bulunmaktadır. Kastamonu sınırları içinde bulunan ormanlar her yıl 2.552.418 m³ artım yapmaktadır.

Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü’nün 2005 yılı için dikili damga programı 868.000 m³’tür. Bu dikili damgadan 375.000 m³ tomruk, tel direk, maden direk, sanayi odunu ve kağıtlık odun ile 390.000 ster lif-yonga odunu ile 490.000 ster yakacak odun elde edilmiştir. Bu üretimler Kastamonu’ya bağlı orman içi ve kenarı köylerde yaşayan halka ve bunların kurmuş olduğu orman kooperatiflerine yaptırılmaktadır. Bu köylerde yaşayan halka ve orman kooperatiflerine 2005 yılı Kasım sonu itibariyle üretim faaliyetleri için toplam 22.536.000 YTL ödeme yapılmıştır.

2005 yılında 25 adet orman yangını çıkmış ve 18 ha alan zarar görmüştür. Bu zarar gören alanlarda sadece alttaki diri ve ölü örtü tabakası yanmıştır. Mantar ve böcek zararlılarıyla da biyolojik, mekanik, biyoteknik ve kimyasal mücadele yapılmıştır.

1.1.4.3 Ticaret^()**

Kastamonu’da genel olarak ticaret faaliyetleri merkez ilçe, Tosya, Taşköprü ve İnebolu ilçelerinde görülmektedir. Kastamonu’daki ticari faaliyetler daha çok giyim, tuhafiyeye,

(*) Bu kısım KOBM (2005)’ten yararlanılarak yazılmıştır.

(**) Bu kısım KATSO (2005)’ten yararlanılarak yazılmıştır.

dayanıklı tüketim maddeleri ve tarıma dayalı olarak kendirden ip, sicim, urgan yapımı ile sarımsak, yün ve tiftik üzerine yoğunlaşmıştır.

Kastamonu'dan diğer illere gönderilen ürünler; başta kereste, doğrama, yonga-levha, ağaç parke, sarımsak, pirinç, canlı hayvan ve hayvansal ürünler, kıl ipliği, tela, kendir elyafı, ip, sicim, urgan, bakırlı prit, sigara kağıdı ve çeşitleri, jüt ipliği, inşaat tuğlası, kristal şeker, küspe, zincir, elektrik motoru ve konfeksiyondur.

İlde sanayi kuruluşlarının az olması ve alt yapı eksikliği nedeniyle direkt olarak ithalat yapılamamaktadır. 2003 yılında İnebolu Limanından 363.714 \$'lık endüstri odunu ve 87.500 \$'lık taşkömürü ithalatı yapılmıştır. İlden yabancı ülkelere toz şeker, muhtelif gıda ve bakır konsantresi ihracatı yapılmaktadır. Sinop Gümrük Müdürlüğünün verilerine göre 2003 yılında İnebolu Limanından 6.120.648 \$'lık bakır konsantresi ve 204.006 \$'lık laminant kaplama ihracatı yapılmıştır.

1.1.4.4 Sanayi

Kastamonu'da geçim kaynaklarının büyük bir kısmı orman ve tarım ürünlerine dayalıdır. Hem bu ürünlerin hem de başka ürünlerin değerlendirilmesine yönelik sanayi faaliyetleri çok fazla gelişmemiştir. Kastamonu kalkınmada ikinci derece öncelikli iller arasından çıkartılarak 1995 yılında birinci derecede öncelikli iller arasına alınmıştır. İlde başlıca sektörler; madencilik, ormancılık, gıda ve içki sanayi, taş ve toprak sanayi, cam sanayi, madeni eşya sanayi, dokuma ve giyim sanayi, plastik eşya sanayi ve kâğıt sanayidir. Kastamonu'da toplam üç tane organize sanayi bölgesi ve 22 küçük sanayi sitesi bulunmaktadır (KATSO, 2005). Sanayi sicil belgeli 111 işyerinde 3868 işçi ve küçük sanayi sitelerindeki 2009 işyerinde 2645 işçi çalışmaktadır (Kastamonu Valiliği, 2005a).

1.1.4.5 Turizm

Kastamonu, doğal ve kültürel değerler yönünden oldukça zengin bir bölgedir. Bu zenginliklere Küre Dağları, Ilgaz Dağı, Ilgarini Mağarası, Valla kanyonu, 170 km lik sahili, kaya mezarları, yaylaları, konakları, Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait tarihi ve mimari özelliklere sahip olan yapıları örnek gösterilmektedir (Kastamonu Valiliği, 2005a).

Kastamonu’da, Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkı ile Ilgaz Dağı kış turizmi tesisleri, yat turizmine elverişli koyları, tarihin çeşitli dönemlerine ait eserleri, eşsiz tabiatı ile çok geniş bir yelpazede, yılın on iki ayında turizm hizmetleri sunulabilmektedir (Kastamonu Valiliği, 2005a).

Küre Dağları Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Ilgarini Mağarası, Ilıca Şelalesi, Valla Kanyonu, Dipsiz Göl, anıt ağaçlar, tarihi, kültürel ve arkeolojik değerler, iki tanesi uluslar arası olmak üzere toplam 26 festival, panayırılar ve şenlikler ile müzeler (Liva Paşa Konağı-Kastamonu Etnografya Müzesi, Arkeoloji Müzesi, Kastamonu Valiliği Kent Tarihi Müzesi ve 75. Yıl Cumhuriyet Evi) Kastamonu’da yapılacak turizm faaliyetleri için önemli kaynaklardır.

1.2 KOOPERATİFÇİLİK

Kooperatifin muhtelif tanımlarının yapılmış olmasına rağmen bugün herkesçe kabul edilmiş tek bir tanımı yoktur. “Kooperatif” Latince “Cooperatio” sözcüğünden çıkarılmıştır. “Cooperatio” Latince işbirliği ve bunun eylemi olan “Cooperari” sözcüğü ise işbirliği yapmak demektir (Fauquet, 1949; Mülayim’den, 2003: 63).

Kelime olarak işbirliğini vurgulayan kooperatifi yasal yönden tanımlamak ekonomik yönden tanımlamaktan daha kolaydır. Genel olarak kooperatifleri; ekonomik gücü zayıf olan bireylerin birlikte çaba ve karşılıklı yardım ilkeleriyle ekonomik sömürüden kurtulmalarını sağlamak için kurulan örgütler olarak tanımlamak olanaklıdır (Tan, 1983; Cığerci’den, 1993: 4).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 1. maddesine göre kooperatif; “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar” olarak tanımlanmaktadır.

Daha anlaşılır ve öz bir ifadeyle kooperatif “kişilerin belirli ortak ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlara ulaşmak üzere gönüllü olarak oluşturdukları ve yönetiminde demokratik ilkelerin geçerli olduğu tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır” şeklinde tanımlanabilmektedir

(Daşdemir, 2002: 107).

Uluslar arası Kooperatifler Birliği (ICA)’nin tanımına göre kooperatif; gönüllü olarak bir araya gelen kişilerin, ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini ve isteklerini birlikte karşılamak için demokratik biçimde kendi kendini yöneten ve denetleyen bir girişimdir (TMKB, 2003a: 13).

Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 2002 yılında kabul edilen 193 sayılı Tavsiye Kararı’nda “kooperatif terimi”, ortak ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini ve beklentilerini karşılamak üzere kişilerin gönüllü olarak birleşip birlikte sahip oldukları ve demokratik kurallara göre işlettikleri özerk bir işletme anlamına gelmektedir” şeklinde açıklanmaktadır (TMKB, 2003a: 8).

Fındıkoğlu (1967) kooperatifi: “istihsal, kredi, istihlak ve mesken temini gibi başlıca ekonomik ihtiyaçların tatmini maksadıyla kendi arzu ve iradeleri ile bir araya gelen, bu ihtiyaçları karşılamak için kendi iktisadi gayretleriyle bir işyeri ve işletme vücuda getiren insanların birleşme teşebbüsü” olarak tanımlamaktadır (Mülayim’den, 2003: 66).

Tekeli (1992), kooperatifleri, “müşteri ya da kullanıcılara net gelir sağlayan ve demokratik ve kapitalist bir sistemdeki özel işletmeler gibi iradi olarak sahip olunan, kontrol edilen ve gözetilen işletmelerdir” şeklinde tanımlamıştır (Ciğerci’den, 1993: 4).

MÜLAYİM (2003), kooperatifi “bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzerine dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmeleridir” şeklinde tanımlamaktadır.

Yukarıdaki tanımlardan hareketle “kooperatif, aynı amacı güden fakat buna tek başına ulaşamayan bireylerin bir araya gelerek, yönetiminde eşit haklara sahip demokratik bir yapı ile amaçlarına ulaşmak için oluşturdukları bir birlikteliktir” şeklinde tanımlanabilir.

Kooperatifler genel kurul, yönetim kurulu ve denetçiler gibi üç temel organdan oluşmaktadır. Genel kurul bütün ortakları temsil eden en yetkili organdır. Genel kurul kuruluş, olağan ve olağanüstü olmak üzere üç şekilde toplanmaktadır. Yönetim kurulu,

kanun ve ana sözleşme hükümleri içinde kooperatifin çalışmasını yöneten ve onu temsil eden yürütme organıdır. Yönetim kurulu üyeleri genel kurul toplantısında ortaklar arasından beş asil ve beş yedek olmak üzere en az bir en fazla dört yıl için seçilmektedir. Denetçiler genel kurul adına kooperatifin bütün işlem ve hesaplarını kontrol etmektedir. Denetçiler üç asil ve üç yedek olmak üzere genel kurul tarafından seçilmektedir.

1.2.1 Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi

1.2.1.1 Dünya’da Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi

Kooperatifçiliğe benzer ortaklaşa çalışma, ortaklaşa iş yapma düşüncesine, tarihin eski zamanlarından beri birçok ülkede rastlanmaktadır. Örneğin, eski Babilonya’da, İsa’dan 3000 yıl önce ilkel anlamda arazi kullanma kooperatifleri olduğu söylenmektedir. Yine İsa’dan 44 yıl önce, o zaman Roma’nın limanı olan Ostia’da duvarcılarının oluşturdukları kooperatifvari bir harekete rastlanmaktadır. Çok eski devirlerde özellikle tarım alanında, bugünkü modern kooperatiflere benzer birleşmelere sık sık rastlanmaktadır (Totomianz, 1950; Mülâyim’den, 2003: 31).

Bugünkü modern anlamıyla kooperatifçilik, 19. yüzyılda Avrupa kıtasında başlamıştır. Sanayi Devrimi sürecinde özellikle 19. yüzyıl ölçülerine göre gelişmiş üç ülkenin, Almanya, İngiltere ve Fransa’nın bugünkü anlamıyla ilk kooperatiflerin kuruldukları ülkeler olması doğal olarak rastlantı değildir. Sanayi Devrimi ile tarih sahnesinde etkin olan işçi sınıfı, sürdürdüğü yaşam savaşımında sendikal haklarını almaya çalışırken ekonomik anlamda yardımcı olacak, içinde yaşadıkları ağır koşulları hafifletecek başka örgütlenmeleri gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Özellikle İngiltere’de ilk kooperatiflerin, işçilerin yoğun olduğu bölgelerde ortaya çıkmış olması bu nedene dayanmaktadır (TMKB, 2003b).

İngiliz kooperatifçiliğinin babası kabul edilen Robert Owen (1771-1858) İngiltere’de ilk kooperatif denemesini yapan kişidir. Owen sahibi olduğu işletmesine o zamana kadar kapitalizme egemen olan salt ekonomik düşüncenin yanı sıra insani ve toplumsal bir anlayışı da sokmak teşebbüsüne geçmiştir. Owen’in bu girişimi kooperatifçilik tarihi bakımından büyük önem taşımaktadır. Fakat Owen’in bu düşüncesi, tüm girişimlerine rağmen, o dönemde İngiliz hükümeti tarafından destek görmemiştir. Owen kooperatifçilik

ve diğ er sosyal konulardaki düşüncelerini topluma yaymak için yayınlar yapmış ve geniş katılımlı konferanslar düzenlemiştir. Owen'in özgün kooperatifçilik düşünceleri günümüzde halen birçok ülkede uygulama alanı bulmaktadır. İngiltere'de Owen ile aynı dönemde kooperatif öncülüğü yapmış bir diğ er kişi de Dr. William King'dir (1786-1865). King'te, emeği sermaye karşısındaki aş ağı durumdan kurtarmak için, 1827 yılında Brighton'da ilk tüketim kooperatifini kurmuştur. Dr. King'in 1832 yılına kadar süren kooperatif denemesinin, kooperatif mağazalarında alışveriş yapanlara risturn (verilen avanslarla satış fiyatları arasındaki farkın ortaklara iade edilmesi) verilmemesi ve bu mağazalarda veresiye usulünün uygulanması nedeniyle başarılı olamadığı sonucuna varılmaktadır (Mülayim, 2003: 33-45).

19. yüzyıl başında bir varsayım olarak ortaya atılan kooperatif düşüncesi, Owen ve Dr. King'in denemelerinden sonra, yüzyılın ortalarına doğru, dokuma sanayi ile uğraş an Rochdale kasabasında bir grup işçinin, yeni bir kooperatif denemesine girişmelerine neden olmuştur. Bu son deneme, bugünkü kooperatifçiliğ in başlangıcı olmuştur. Owen ve Dr. King'in denemelerinin başarısız olmasının nedenleri şöyledir: Her ikisi de denemelerinde fakir işçinin refaha erişmesini amaç edinmişlerdir. Fakat bu refah, ancak insan sever ve iyiliksever zenginlerin özverileri sonucunda gerçekleşebilecektir. Bu olmazsa işçi için refah da olmamaktadır. Nitekim Owen ve Dr. King denemelerinde, kendileri de kurdukları kooperatiflerin müşterisi olmamışlardır. Oysa Rochdale'liler kendi kendine yaşayabilen bir ortaklığı oluşturmuşlardır. Bu ortaklıkta, işçiler kendi haklarını kendileri korumakta ve kurdukları kooperatifin hem sahibi hem de müşterisi olmaktadır (Mülayim, 2003: 35-37). Rochdale'liler kooperatiflerinin iyi işlemedi için ortaya bazı ilkeler koymuşlardır. Kabul ettikleri ilkeler şunlardır (Yiğ iter, 1948; Mülayim'den, 2003: 38):

a-Dükkanlarında eşyanın piyasa fiyatına satılması: Yalnız aynı fiyata daha iyi eşya satılmalıdır. Böylece ortak, tasarrufu için günlük kazancından bir fedakârlık yapmamış olacaktır.

b-Her ortağa satın aldığı ölçüde fiyat farkının ödenmesi: Yani kârın oluşmasına kimler hizmet etmiş se kârın bölüşülmesinde de onların yararlanması.

c-Peş in satış.

d-Ortaklığın demokratik olarak yönetimi. Ortakların katılma paylarının azlık ya da çoklukları göz önüne alınmadan, aynı hukuki hak ve yetkilere sahip bulunmaları.

e-Kooperatiflerinin dinsel ve siyasal tarafsızlık içinde gelişmesi.

f-Kooperatif, ortaklarının tasarruflarını değerlendirme olanakları hazırlamak ve ortakların sermayesine dışarıdaki faizden üstün faiz vermeyi düşünmekten geri kalmamalıdır.

İngiltere’de kooperatifçilik uygulama alanında ilerlerken, Fransa’daki hareket, bilhassa kooperatifçilik fikir ve düşünceleri yönünde olmuş ve hareketin önderliğini Charles Fourier (1772–1837) yapmıştır. Özgün tasarıları ve onu izleyen kooperatif hareketleriyle ki, Fourier, Fransa’da kooperatifçiliğin ve dünyada üretim kooperatifçiliğinin öncüsü olarak kabul edilmektedir (Mülayim, 2003: 38–40).

İngiltere’de ve Fransa’da daha ziyade işçilerin tüketim maddeleri ihtiyacına yönelik kooperatifler gelişirken, Almanya’da küçük esnaf ve çiftçinin kredi sorununa çare arayan kooperatifçilik hareketleri gelişmeye başlamıştır. Almanya’da 1778 yılında Hamburg’da ilk tasarruf sandığı kurulmuştur. Alman kooperatifçiliğinin öncülüğünü Herman Schulze Delisch (1808–1883) ile Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818–1888) yapmıştır. Alman kooperatifçiliği pratikte uygulanabilen kooperatif modelleri geliştirmekte çok başarılı olmuştur. Bu modeller bugünkü tarım kredi ve esnaf kefalet kooperatifçiliğinin temelini oluşturmaktadır. Özellikle Raiffeisen’in tarım kesiminde yaşayan insanlara ilettiği “kendi kendine yardım” mesajı büyük ilgi ve taraftar bulmuş, Raiffeisen’in adı, dünyadaki kooperatifçilik anlayışının ortak simgesi olmuştur (Başar, 1988; Cığerci’den, 1993: 7).

19’uncu yüzyıl ortalarında Rochdale denemesiyle tüketim kooperatifçiliği biçimiyle İngiltere’de başlayan kooperatifçilik hareketi, aynı devirde, üretim kooperatifçiliği olarak Fransa’da ve kredi kooperatifçiliği olarak Almanya’da görülmektedir. Daha sonra kooperatifçilik hareketi İsveç, Danimarka ve İsviçre’ye geçmiştir. Bugün kendi ekonomik ve sosyal büyümesine göre ekonomisinde kooperatifçiliğe az çok yer vermemiş hiçbir ülke yoktur denilebilir. Böylece 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da liberalizm ve sosyalizmin yanında kooperatifçilik denilen yeni bir hareket yer almış ve bu hareket zamanla Avrupa’dan bütün dünyaya yayılmıştır (Mülayim, 2003: 32).

1.2.1.2 Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi

Tarihin gelişim seyri içersinde Türk toplumu, ilkel şekilleri ne olursa olsun imece gibi, ahilik gibi, Türk usul hukukunda farklı isimler altında dayanışma ruhunun bir sonucu olarak oluşturulan kuruluşların yabancısı değildir. Türk toplumu genel karakteri itibarıyla, fert ve organize olmuş bir toplumu eşit haklara sahip olarak kabul etmiş, değişen teknolojik ve ekonomik şartlara uyarken, gücünü kendi kültüründen almıştır. Geçmişte tarım teknolojisini, şehirleşme ve sanayileşmeyi benimserken her zaman sosyal devlet anlayışına dayanan fert ve toplumun ayrı ayrı imkanlarından değil, her ikisinin varlığından güç alan sosyal politikalarla bunu gerçekleştirmiştir (Demirci, 1981; Yüksel’den, 2005: 191).

Avrupa’da kooperatifçiliğin 150 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen Türk toplumunda kooperatifçiliğin yedi asırlık bir geçmişi vardır. Kooperatif Anadolu toplumun dışarıdan aldığı, fakat esasen kendi kültüründe var olan bir kuruluştur. Yalnız, Avrupa’da kooperatifçilik tabandan başlayarak gelişmiştir (Gönüllü, 1986; Yüksel’den, 2005: 191). Türkiye’de ise modern anlamda kooperatifçilik hareketi, tabandan gelen bir hareket olma yerine, tepeden aşağıya doğru başlatılmış bir hareket olarak görülmektedir (Anon., 2001; Yüksel’den, 2005: 191).

13. yüzyılda Anadolu’daki Ahi Birlikleri, esnaf loncaları, imece usulü, köylerdeki ortak bağ bozumları, ortak çoban tutma, ortak bekçi tutma, ortak köy fırınları, ortak çamaşırhaneler, ortak süthaneler, ortak değirmenler, tarlaları ortak sulama, keşik usulü ile birbirlerinin işlerini sıra ile yapma, vakıflar, külliyele, imarethaneler, fütüvetnameler (tüzük niteliğindeki metin) kooperatifçiliğin, gelenekler şeklinde Türk toplumundaki görüntüleridir (Gönüllü, 1986; Yüksel’den, 2005: 192).

Türkiye’de kooperatiflerden ilk defa 1863’lü yıllarda yararlanıldığı görülmektedir. 1863 yılında vali olarak görevli bulunduğu Pirot’da (Yugoslavya) çiftçinin finansman ve üretim girdilerini karşılamak amacı ile kooperatif kuran Mithat Paşa, daha çok yüksek faizlerle kredi verenlere karşı “Memleket Sandıkları” adı ile ilk tarım kredi kurumunu kurmuştur. İlk denemeleri başarılı olunca 1867’de hazırlanan “Nizamname” ile; “Memleket Sandıkları” adı verilen örgütlenmenin ülkenin her tarafında kurulmaları için zamanın valilerine görev olarak verilmiştir. Memleket Sandıkları’na sermaye sağlamak için devlete ait boş araziler köylüler tarafından ekilmektedir. Müşterek çalışma sonucunda elde edilen

ürün pazarlanarak elde edilen gelir Memleket Sandıkları'na sermaye olarak yatırılmaktadır. Bu yöntemin ilk uygulamaları başarılı olmuştur (Özcan, 1998: 16). Ancak zamanla imece uygulaması aksamış ve Memleket Sandıkları “Menafi Sandıkları”na dönüştürülmüştür. Hükümetin denetimi altına sokulan “Menafi Sandıkları”nın kaynaklarının arttırılması için Aşar Vergisi 1/10 oranına yükseltilmiştir. Fakat tarımdaki kredi gereksiniminin artması karşısında Menafi Sandıkları yetersiz kalmış ve 1883 yılında Menafi Sandıkları tüm sermayesi ile Ziraat Bankası'na aktarılmıştır (Yıldırım, 1992: 18).

Mithat Paşa'dan sonra uzun müddet Türkiye'de kooperatifçilik hareketine rastlanmamaktadır. Ancak 1912 yılında Ahmet Cevat “Tüketim Kooperatifleri” adlı bir kitap yayınlamak ve birkaç kooperatif kurmak suretiyle kooperatifçiliğe katkıda bulunduğunu anımsatmak gerekir (Gökten, 1988; Ciğerci'den, 1993: 9).

Türkiye'de modern anlamda kooperatifçilik Cumhuriyet döneminde başlamıştır. Bu dönemde kooperatifçiliğin başlaması ve gelişmesi Atatürk'ün kooperatifçilikle ilgili yoğun çabaları ile gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında kooperatifçiliğe ilişkin yeni düzenlemeler birbirini takip etmiştir. İlk olarak 1923'de –henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce- İstihsal, Alım ve Satım Kooperatifleri Nizamnamesi yürürlüğe konmuştur. 97 maddelik bu nizamnamenin özelliği, ilk kez “kooperatif” sözcüğüne yer vermiş ve çok amaçlı kooperatifçiliği gözetmiş olmasıdır (Yıldırım, 1992: 19).

1924 yılında 498 sayılı “İtibari Zirai Birlikleri Kanunu” çıkarılmıştır. 1926 yılında 865 sayılı Türk Ticaret Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunda kooperatiflere ait bir bölüm yer almaktadır. 1929 yılında da 1470 sayılı “Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu” çıkarılmıştır. Yine Atatürk'ün teşvikiyle 1935 yılında 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu çıkarılmıştır (Mülayim, 2003). İkinci Dünya Savaşı nedeniyle 1950'lere kadar kooperatifçiliğimizde önemli bir gelişme görülmemiştir. Bu tarihlerden sonra çeşitli bölgelerde Pancar Ekicileri İstihsal, Esnaf Kefalet, Toprak-Su Kooperatifleri kurulmaya başlamıştır. 1956 yılında çıkarılan Türk Ticaret Kanunu'nda ticaret şirketleri ile ilgili kısmın sonunda kooperatiflerle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir (Yüksel, 2005: 195).

1960'lardan sonra, çok amaçlı köy kalkınma kooperatiflerinin kurulmasıyla ülkemizde ilk kez tabandan gelen bir kooperatifçilik hareketi başlamıştır. Özellikle 1965 yılında “dış

ülkelere işçi göndermede kooperatif kuran köylülere öncelik tanıma projesi”nin uygulamaya konulmasından sonra köy kalkınma kooperatifleri hızlı bir gelişme göstermiştir.

Uzun uğraşlardan sonra 1969 yılında çıkartılan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile kooperatifler Türk Ticaret Kanunu’ndan çıkarılarak kendilerine özgü yasal bir düzenlemeye kavuşturulmuşlardır. Bu kanun özellikle kooperatiflerin üst örgütlenmesine imkân vermesi yönünden ve kooperatifçilik konusundaki dağınık mevzuatı kısmen de olsa birleştirmesi açısından önemlidir (Canbaş, 1986; Yüksel’den, 2005: 196).

1.2.2 Kooperatifçilik İlkeleri

Kooperatifçilik ilkeleri, kooperatiflerin kendi değerlerini uygulamaya koyarken esas aldıkları kurallardır. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA)’nin kuruluşunun 100. yılında (1995) Manchester kentinde yapılan genel kurul toplantısında gözden geçirilerek kabul edilen kooperatifçilik ilkeleri şunlardır (TMKB, 2005):

a-Gönüllü ve Herkese Açık Ortaklık:

Kooperatifler, cinsel, sosyal, ırksal, siyasal ve dinsel ayrımcılık olmaksızın, hizmetlerinden yararlanabilecek ve ortaklığın sorumluluklarını kabule razı olan herkese açık gönüllü kuruluşlardır.

b-Ortaklar Tarafından Gerçekleştirilen Demokratik Denetim:

Kooperatifler, politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılan ortaklarınca denetlenen demokratik kuruluşlardır. Seçilmiş temsilci olarak hizmet eden erkekler ve kadınlar ortaklara karşı sorumludur. Birim kooperatif kuruluşlarında ortaklar eşit oy hakkına sahiptir (her ortağa bir oy hakkı). Diğer düzeydeki kooperatif kuruluşlarında ise oy hakkı demokratik bir yaklaşımla düzenlenmektedir.

c-Ortakların Ekonomik Katılımı:

Ortaklar, kooperatiflerinin sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler. Bu sermayenin en azından bir kısmı genellikle kooperatifin ortak mülkiyetidir. Çoğunlukla ortaklar, ortaklığın bir koşulu olarak taahhüt edildiği üzere (var ise) sermaye üzerinden kısıtlı miktarda gelir elde etmektedir. Ortaklar gelir fazlasını, muhtemelen “en azından bir kısmı taksim olunamaz kaynaklar” oluşturma yoluyla kooperatiflerini geliştirme, kooperatiflerle yapmış oldukları işlemlerle orantılı olarak ortaklarına kar sağlama ve ortaklarca onaylanan diğer faaliyetlere destek olma gibi amaçların biri ya da tamamı için ayırmaktadır.

d-Özerklik ve Bağımsızlık:

Kooperatifler özerk, kendi kendine yeten ve ortaklarınca yönetilen kuruluşlardır. Kooperatifler, hükümetler de dahil olmak üzere diğer kuruluşlarla bir anlaşmaya girmeleri ya da dış kaynaklar yoluyla sermayelerini arttırmaları durumunda, bunu kooperatiflerin özerkliğini sürdürecektir ve ortaklarının demokratik yönetimini koruyacak şekilde gerçekleştirmelidir.

e-Eğitim, Öğrenim ve Bilgilendirme:

Kooperatifler, ortaklarına, seçilmiş temsilcilerine, yöneticilerine ve çalışanlarına kooperatiflerinin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunabilmeleri için eğitim ve öğretim imkânı sağlamaktadır. Kooperatifler genel kamuoyunu-özellikle gençleri ve kamuoyunu oluşturanları- işbirliğinin şekli ve yararları konusunda bilgilendirmelidir.

f-Kooperatifler Arasında İşbirliği:

Kooperatifler, yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası oluşumlarla birlikte çalışarak üyelerine daha etkin bir şekilde hizmet eder ve kooperatifçilik hareketini güçlendirir.

g-Topluma Karşı Sorumlu Olma:

Kooperatifler, ortaklarınca onaylanan politikalar aracılığıyla toplumların sürdürülebilir kalkınması için çalışmaktadır.

1.2.3 Kooperatifçilik Mevzuatı

1.2.3.1 Dünya’da Kooperatifçilik Mevzuatı^(*)

Kooperatifler gelişmeye başlayınca, kooperatif hareketine yön verecek yasalar çıkartılmasına da gerek duyulmuştur. Dünya’da kooperatif hareketinin önderi olan İngiltere, 1852 yılında ilk kooperatifler yasasını da çıkartmıştır. İngiltere’de kuruluşlarından 1852 yılına kadarki dönemde kooperatifler 1846 tarihli Dernekler Yasası’na göre kurulup tescil edilmektedir. İngiltere’de ve dolayısıyla dünyada kabul edilen ilk kooperatifler yasası ülkede farklılaşan ve artan ihtiyaçlara cevap veremeyince 1862 ve 1867 yıllarında yasanın bazı maddeleri değiştirilmiş ve yeni eklemeler yapılmıştır.

İngiltere’de çıkartılan ilk kooperatifler yasasından sonra günümüze kadar bütün dünya ülkelerinde kooperatiflerle ilgili 5000’in üzerinde yasa ve ana sözleşme çıkarılmıştır (Valko, 1965). Bunların birçoğu değişen ihtiyaçlar, ekonomik gelişmeler ve kooperatifçiliğin gelişmesiyle beraber ya kaldırılmış ya da yenilenmiştir.

1852 tarihli İngiliz Kooperatifler Yasası Britanya İmparatorluğu ülkelerinde etkili olmuştur. 1889 tarihli Alman Kooperatifler Yasası ise, Orta Avrupa ülkeleri kooperatifler yasalarını etkilemiş ve 1974 yılında tamamen değiştirilmiştir. Kooperatifçiliğin çok geliştiği Kuzey Avrupa ülkeleri ise, kendilerine göre özel kooperatif mevzuatı oluşturmuşlardır. ABD’de kooperatifler 1922 yılından beri kısa bir hükümet kararnamesine göre kurulmaktadır. İsveç’te ilk Kooperatifler Yasası 1911 yılında çıkarılmış ve ilk defa 1951 yılında yenilenmiştir. Finlandiya’da da 1901 yılında çıkartılan Kooperatifler Yasası 1955 yılında daha ayrıntılı bir kanunla yenilenmiştir. Avusturya ise hala, 1873 yılından beri sahip olduğu Kooperatifler Yasasını uygulamaktadır (Valko, 1965). Hollanda ilk Kooperatifler Yasasına 1876 yılında sahip olmuş ve bunu 1925 yılında yenilemiştir.

^(*) Bu bölümdeki bilgiler Mülâyim (2003: 101–103)’den derlenerek düzenlenmiştir.

İtalya’da ise bağımsız bir Kooperatifler Yasası ancak 1947 yılında çıkarılmıştır (Lockhart, 1967). Luxemburg ve Japonya 1900 yılından beri özel Kooperatifler Yasasına sahiptir. Belçika, Norveç, İsviçre ve Portekiz gibi ülkelerde kooperatifler halen Ticaret Yasası hükümlerine göre düzenlenmektedir (Valko, 1965).

1.2.3.2 Türkiye’de Kooperatifçilik Mevzuatı

Türkiye’de 1863 yılında “Memleket Sandıkları” ile başlayan kooperatifleşme çabaları, Cumhuriyetin ilanına kadar, 1867 yılında “Memleket Sandıkları Nizamnamesi”, 1883 yılında “Menafi Sandıkları Mevzuatı”, 1913 yılında “Vilayetler İdaresi Kanunu” ve 1923 yılında “İstihsal, Alım ve Satım Ortaklık Kooperatifleri Nizamnamesi” ile sürmüştür. Cumhuriyetin ilanından sonra daha ciddi bir kooperatifleşme aşamasına geçilmiştir. 1924 yılında 396 sayılı “Ticareti Berriye (Toprağa ait) Kanunu”na eklenen bir fıkra ile Kooperatif Şirketlerinin kurulmasına olanak tanınmış ve yine aynı yıl 498 sayılı “İtibarı Zirai Birlikleri Kanunu” ile tarımsal kredilerin kooperatifler aracılığı ile dağıtımı öngörülmüştür. Ancak banka kaynaklarının yetersiz olması ve kredi kullanım alışkanlıklarının olmayışı nedeniyle bu kanun etkili olmamıştır. Bilahare 1926 yılında kabul edilen 865 sayılı “Türk Ticaret Kanunu” ve bunun yerine 1956 yılında kabul edilen 6762 sayılı “Türk Ticaret Kanunu”nun 6. fasılları, özel kanunlarla kurulan kooperatifler dışındaki kooperatiflerin yasal dayanağını oluşturmuştur (Edik, 1993: 104–105).

1929 yılında yürürlükten kaldırılan “İtibarı Zirai Birlikleri Kanunu” yerine çıkarılan 1470 sayılı “Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu” ile Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuruluşları hızlandırılmıştır. 1935 yılında 1470 sayılı Kanunun yerine 2836 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” kabul edilmiş, ancak 1972 yılında bu da yürürlükten kaldırılarak halen 3223 sayılı yasayla değiştirilen 1581 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” ile Tarım Kredi Kooperatiflerini düzenleyen özel yasa son şeklini almıştır. Bu arada; 1935 yılında tarım kesimini ilgilendiren ve 3186 sayılı yasayla değiştirilen 2834 sayılı “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” da kabul edilerek günümüze kadar Tarım Satış Kooperatiflerinin kuruluş ve işleyişini düzenlemiştir. 1969 yılında kabul edilip aynı yılda yürürlüğe giren ve 1988 yılında 3476 sayılı yasayla son değişiklikleri yapılan “1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu” ülkemizdeki kooperatifçilik hareketini müstakil bir yasa ile de güçlendirerek daha süratle gelişmesini sağlamak amacıyla çıkarılmıştır. 1163 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle daha önce 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununda

“Kooperatif Şirketleri” düzenleyen hükümler yürürlükten kaldırılmış ve yeni kanun; özel kanunlara tabi olanlar dışındaki tüm kooperatifleri kapsamına almıştır (Edik, 1993: 105).

Türkiye’de kooperatifler ya genel hükümlere ya da özel yasalara dayanılarak kurulmaktadır. 1969 yılına gelinceye kadar genel hükümler Türk Ticaret Kanunu’nda yer almaktaydı. 1969 yılında kabul edilen 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, kooperatifler yönünden Türk Ticaret Kanununun yerine geçmiştir. Günümüzdeki özel kanunlar ise, Tarım Satış ve Tarım Kredi Kooperatifleri kanunlarıdır. Birer özel kanun olan Toprak ve Tarım Reformu Kanunu 1977 yılında, Tütün Kooperatifleri Kanunu ise 2000 yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Mülayim, 2003: 104).

Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası’nın 51. maddesi ve 1982 Anayasası’nın 171. maddesi kooperatifçiliğin geliştirilmesiyle direkt ilgilidir.

1.2.4 Kooperatiflerde Üst Örgütlenme

Kooperatiflerde üst örgütlenme, bir ülkede kooperatiflerin, birimden konfederasyona kadar, aşağıdan yukarıya doğru piramit şeklinde dikey olarak örgütlenmesini ifade etmektedir (Mülayim, 1993: 141).

Kooperatiflerin faaliyetlerine, genişlik, derinlik ve devamlılık kazandırmak ve onları başarılı kılmak için çeşitli ekonomik ve örgütsel önlemlere ihtiyaç olup, bunlardan bir tanesi üst örgütlenmedir. Üst örgütlenme bir amaç değil büyümek için bir araçtır (Küçükaltan, 1993: 73).

Genellikle küçük çaplı ekonomik girişimlerde bulunan birim kooperatiflerin, özel kesimin güçlü temsilcileriyle rekabet etme şansı zayıftır. Üst örgütlenme yoluyla kooperatiflerin finansman, denetim, eğitim gibi sorunları çözümlenebilmektedir. Ayrıca kooperatif kesimi böylece gerçek bir “güç” olarak ulusal ekonomi içinde varlığını duyurabilmektedir (Yıldırım, 1992).

Bugün kooperatifçiliğin ileri olduğu ülkelerde 19. yüzyılın sonlarından itibaren kooperatifler üst örgütlenmelerini tamamlamışlardır. Türkiye’de ise üst örgütlenme daha yeni yeni oluşmaya başlamıştır. 1969 yılında çıkan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nda

ilk defa kooperatiflerin üst örgütlenmesine olanak sağlanmıştır. Birliklerin kurulması demokratik kooperatif üst örgütlenmesinin ilk adımıdır. İlk merkez birliği 1971 yılında kurulmuştur. Bütün dünyada kooperatifçiliğin yayımı, eğitimi, araştırması, denetimi ve demokrasinin yaygınlaştırılmasında üst örgütler çok önemli bir role sahiptir. Türkiye’de demokratik kooperatifçiliğin bütün sorunlarının çözülmesi, demokratik kooperatifçiliğin ülke ekonomi-politiğinde etkili olabilmesi için kooperatiflerin üst örgütlenmeleri gereklidir. Türkiye’de kooperatifçiliğin tam olarak 3. sektör olabilmesi için birim kooperatiflerin başarılı bir şekilde üst örgütlenmelerini kurmaları gereklidir (Mülayim, 1993: 183–191).

Kooperatiflerde üst örgütlenme, kooperatiflerin birlikler, merkez birlikleri ve ulusal birlik şeklinde örgütlenmesi anlamına gelmektedir. Üst örgütlenme kısaca şöyle açıklanabilir (Mülayim, 2003: 158–160): Kooperatifler birliği, birim kooperatiflerin kendi aralarında, kendilerinin üstünde ve bizzat kooperatiflerin gereksinimlerini karşılamak için, kooperatif şeklinde oluşturdukları bir ortaklıktır.

Kooperatifler merkez birliği, genellikle aynı konudaki muhtelif kooperatif birliklerinin kooperatif şeklinde birleşerek oluşturdukları bir üst örgüttür. Kooperatifler merkez birliğine, kooperatifler federasyonu da denilmektedir.

Milli kooperatifler birliği, ülkedeki kooperatif birlik ve merkez birliklerinin bir araya gelerek tek milli kooperatifler birliğinin meydana getirilmesidir.

1.2.5 Kooperatiflerle İlgili Sayısal Değerler

Dünya’da 100 ülkede toplam 749.000 birim kooperatif bulunmaktadır. Dünya nüfusunun % 10’u bu kooperatif hareketinin içinde yer almaktadır. Avrupa Birliği’nde ise 132.000 birim kooperatifin 84 milyon ortağı bulunmaktadır. Bu ortaklar Avrupa Birliği nüfusunun % 20’sini oluşturmaktadır (Mülayim, 2003).

Türkiye’de, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı’nın 2004 yılı verilerine göre, 25 farklı hizmet türünde toplam 58.414 birim kooperatif ve bu kooperatiflerin toplam 7.544.872 ortağı bulunmaktadır (Çizelge 1.1). Bu ortaklar Türkiye nüfusunun % 11’ini oluşturmaktadır (TMKB, 2006).

Çizelge 1.1 Türkiye’deki kooperatif çeşitleri, sayıları ve ortak sayıları (TMKB, 2006).

Türleri İtibariyle Birim Kooperatifler	Birim Kooperatif Sayısı	Yüzde	Ortak Sayısı	Yüzde
Bağımsız Satış Kooperatifi	8	0,010	320	0,01
Eğitim Kooperatifi	17	0,030	2.058	0,03
Esnaf ve Sanatkârlar Kefalet Kooperatifi	886	1,500	580.358	7,70
Hamalla Taşıma Kooperatifi	9	0,010	320	0,01
İşletme Kooperatifi	288	0,500	50.913	0,70
Konut Yapı Kooperatifleri	38.175	65,000	1.630.294	21,60
Küçük Sanat Kooperatifi	102	0,200	7.623	0,10
Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	804	1,400	126.618	1,70
Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi	4.042	6,900	141.739	1,90
Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	0,050	1.682.312	22,30
Su Ürünleri Kooperatifi	423	1,000	22.809	0,30
Sulama Kooperatifi	2.224	3,800	261.166	3,50
Tarım Kredi Kooperatifleri	2.142	3,600	1.215.153	16,00
Tarım Satış Kooperatifleri	334	0,600	674.113	9,00
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	5.241	9,000	690.054	9,00
Tedarik Kefalet Kooperatifi	2	0,003	4.255	0,10
Temin Tevzi Kooperatifi	182	0,300	14.663	0,20
Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi	1.177	2,000	88.591	1,20
Turizm Geliştirme Kooperatifi	267	0,500	15.159	0,20
Tüketim Kooperatifleri	1.678	2,900	283.521	3,80
Tütün Tarım Satış Kooperatifleri	46	0,100	31.677	0,40
Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	272	0,500	20.948	0,30
Yardımlaşma Kooperatifi	7	0,010	840	0,01
Yaş Sebze ve Meyve Kooperatifi	24	0,040	1.033	0,01
Yayıncılık Kooperatifi	33	0,100	565	0,01
Genel Toplam	58.414	100,000	7.544.872	100,00

2001 yılı itibariyle Türkiye Milli Kooperatifler Birliği’ne, yedi merkez birlik ve beş birlik bağlıdır. Ayrıntılı bilgi Çizelge 1.2’de verilmiştir (TMKB, 2006).

Çizelge 1.2 Türkiye Milli Kooperatifler Birliği’ne bağlı birlik, kooperatif ve ortak sayıları.

Birliğin Adı	Birlik Sayısı	Birim Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatif Birlikleri Merkez Birliği	32	910	424.000
Türkiye Kent Kooperatifleri Merkez Birliği	31	700	29.685
Tüm Tüketim Kooperatifleri Merkez Birliği	9	123	24.535
Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği	22	1.745	199.945
Türkiye S.S. Yapı Kooperatifleri Merkez Birliği	15	878	51.739
S.S. Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği Merkez Birliği	15	196	25.320
Tüm Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri Merkez Birliği	9	220	20.870
Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği	-	31	1.649.592
Tüm Eczacılar Üretim, Temin, Dağıtım Kooperatifleri Birliği	-	7	5.580
Marmara Bölgesi Küçük Sanayi Siteleri Yapı Kooperatifleri Birliği	-	28	6.528
Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği	-	50	56.518
Malatya Kayısı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği	-	5	9.161
Toplam	133	4.893	2.503.473

1.2.6 Avrupa Birliği'nde Kooperatifçilik

Modern anlamdaki kooperatifçiliğin ilk olarak İngiltere, Almanya ve Fransa'da başlaması günümüzde Avrupa Birliği ülkelerinde kooperatifçiliğin yaygın bir hareket olmasının en önemli nedenidir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki kooperatifler, kuruluşlarından kısa bir süre sonra, 19. yüzyıl sonlarında üst örgütlenmelerini tamamlamış ve günümüzde demokratik kooperatifler olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Günümüzde Avrupa Birliği'nde 132.000 birim kooperatif ve bunlara ortak 84 milyon kişi bulunmaktadır. Kooperatif kuruluşlarında ve üst birliklerinde kurulan güçlü organizasyonlar nedeniyle, idari ve finansman yönünden sorun yaşanmamaktadır (TMKB, 2003c; Çakır, 2002: 29).

Avrupa Birliği'nde sektörde hâkimiyeti elinde bulunduran kooperatifler, ekonomik faaliyetlerde bulunmayan üretici birlikleri ile aynı kulvarda faaliyet göstermemekte, üretici birlikleri araştırma ve ıslah çalışmaları ve bu maksatla kurulmuş işletmelerdeki mal ve hizmetlerle ilgili ticari faaliyette bulunmakta ve asla kooperatiflere alternatif kuruluşlar olarak faaliyet sürdürmemektedir. Bu ülkelerde kooperatifler, şirketler gibi ticari ve kâr amaçlı kuruluşlar olarak görülmekte, ekonomik faaliyetlerinde kâr elde etmeye çalışmakta ve elde ettikleri kârı ortaklarına dağıtmaktadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği ülkelerinde kooperatifler ekonomik faaliyetleri ellerinde bulunduran ve kâr amacıyla kurulan ticari kuruluşlardır. Avrupa Birliği ülkelerindeki hükümetler çıkartılan yasalarda kooperatif ve şirketlere yapacakları ekonomik faaliyetlerini sorunsuz yürütebilmeleri için çeşitli esneklik ve avantajlar sağlamaktadır. Genellikle kooperatif birlikleri bünyelerinde yeni kooperatifler oluşturarak ve şirketler kurarak örgütlenirler ve bazı avantajlar elde etmeye veya bu avantajlardan muhtelif şekillerde yararlanmaya çalışmaktadırlar (Çakır, 2002: 30).

1.3 ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ

1.3.1 Orman Köylüsünün Yapısı

2000 yılı Genel Nüfus Sayımına göre 67.803.927 olan Türkiye nüfusunun % 35'i yani 23.797.653 kişi kırsal kesimde yaşamaktadır (TÜİK, 2006). Türkiye nüfusunun % 11 ve aynı zamanda kırsal nüfusun da % 32'si olan 7.707.588 kişi orman köylerinde ikamet etmektedir. Türkiye'de 7.344 orman içi ve 13.377 orman kenarı olmak üzere toplam 20.721 orman köyü bulunmaktadır. Türkiye'de kırsal alanda kişi başına 64 dekar tarım

arazisi düşerken bu oran orman köylerinde 25 dekadır (ORKÖY, 2006). Oysa bir araştırmaya göre yoksulluk yaratmayacak tarım toprağı büyüklüğü kişi başına 475 dekadır (Geray, 1998: 14).

Orman köylüleri, orman köylerindeki doğal koşulların elverişsizliği ve ekonomik olanakların yetersizliği nedeniyle geçim sıkıntısı çekmektedir. Bu durum, bir yandan köylerden kentlere olan göçlerde orman köylülerinin payını arttırmakta öte yandan da orman köylülerinin ormanlarda tarla açma, hayvan otlatma, izinsiz ağaç kesme, yerleşme ve orman yakma gibi girişimlerine neden olmaktadır (Özdönmez vd., 1999: 45). Sarıkamış ve Oltu yöresinde yapılan bir araştırmaya göre, yöredeki hızlı nüfus azalışına rağmen orman suçlarında (açma, kesme, yerleşme, otlatma, bulundurma, nakil, sarf) genelde artış olduğu tespit edilmiştir (Daşdemir, 2002: 116).

Orman köylüsünün ormanlar üzerindeki bu baskısını azaltmak ve orman-köylü ilişkisini düzenlemek için; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 31., 32., 33. ve 34. maddelerinde orman köylülerinin devlet ormanlarından birtakım yararlar sağlamaları için onlara çeşitli haklar tanınmıştır. Ayrıca, 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 170. maddesi de orman köylüsünün korunması ve kalkındırılması ile ilgilidir.

Bunların dışında, orman köylerinde yaşayanlar, bitkisel ve hayvansal nitelikteki orman yan ürünlerinden de yararlanmaktadır. Bu ürünler, sığla yağı, defne yaprağı, ıhlamur çiçeğı, kestane, kekik, adaçayı vb. ile çeşitli av hayvanlarıdır. Öte yandan ormanlardan elde edilen hizmet ve ürünlerin topluma sunulabilmesi için vasıflı ve vasıfsız iş gücüne gereksinme duyulmaktadır. Bu iş gücü devamlı ve geçici yani mevsimlik olabilmektedir. Devamlı işgücü çoğunlukla yerel halktan olmakta, mevsimlik iş gücü ise yöreden veya yöre dışı işçilerden olmaktadır (Özdönmez vd., 1999: 46).

1.3.2 Ormancılık Kooperatiflerinin Kuruluşu

1963 yılında Almanya'ya işçi göndermek için kooperatiflere öncelik verilmesi ve işçi kontenjanı tanınması, tüm kırsal kesimde olduğu gibi orman köylerinde de "Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri"nin kuruluş sebebi olmuştur. Ancak işçi gönderme amacının ortadan kalkması sonucunda kurulan kooperatiflerin çoğu çalışmaz hale gelmiştir (Anon., 1993: 4). 1970'li yıllarda Orman Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi sonucu,

sınırları içinde devlet ormanı bulunan köy kooperatiflerinin orman ürünleri üretmeleri halinde kooperatiflere prim ve kolaylıklar sağlanması nedeniyle, orman köylerini kalkındırma kooperatifleri büyük bir dinamizm kazanmıştır (Anon., 2002: 7).

Günümüzde ise orman köylerini kalkındırma kooperatiflerinin asıl kuruluş nedenlerinin “orman köylüsünün olumsuz yaşam koşullarını iyileştirmek, onların sosyo-ekonomik sorunlarını çözmek, gönenç düzeyini yükseltmek ve böylece yoksul orman köylerinin kalkındırılmasına olanak oluşturarak orman kaynakları üzerindeki sosyo-ekonomik baskıları azaltmak” şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Daşdemir, 2002: 109).

2005 yılı itibarıyla 20.721 orman köyünde, ormancılık alanında faaliyet gösteren, 243.276 ortağa sahip 2.030 birim ormancılık kooperatifi bulunmaktadır (OR-KOOP, 2006a). Ormancılık kooperatifleri, 5.241 birim kooperatifin oluşturduğu tarımsal kalkınma kooperatifleri içinde % 39 gibi önemli bir paya sahiptir. Türkiye’de orman köylerinde yaşayanların sadece % 3.2’ü ormancılık kooperatifleri çatısı altında örgütlenebilmiştir.

1.3.3 Ormancılık Kooperatiflerinin Çalışmaları

Ormancılık kooperatiflerinin çalışma konuları, orman istihsalı ile ilgili çalışmalar ve orman istihsalinin dışında orman köylüsünce üretilen ürünlerin değerlendirilmesiyle ilgili çalışmalar olmak üzere, genel olarak iki ana başlık altında toplanabilmektedir.

Birincisinde; 6831 sayılı Orman Kanununun 34., 37., ve 40. maddelerine dayanılarak; ormanlardan yapılacak kesme, taşıma, işleme, depolama, toplama, imal, bakım, imar-ıslah, ağaçlandırma, yol yapımı ve onarım gibi orman işleri öncelikle o yöredeki ormancılık kooperatiflerine yaptırılmaktadır. Böylece devlet; bir kısım ormancılık hizmetlerini köylüye yaptırmak suretiyle, dolaylı olarak onlara kaynak aktarımında bulunmaktadır.

İkincisinde; kooperatifler, ortaklarınca üretilen ormancılık faaliyetleri dışındaki ürünlerin (el sanatları, üzüm, fındık, fıstık, mantar, meyve, et, süt, peynir, yün, tavuk, yumurta, balık, bal vb.) değerlendirilmesi ve pazarlanması amacıyla küçük veya orta ölçekli yatırıma yönelmektedir. Bu tip yatırımlar projelendirilip, kooperatifin ORKÖY’e başvurusu doğrultusunda değerlendirilip ORKÖY’ün bütçesi doğrultusunda desteklenmektedir.

Günümüzde ormancılık kooperatiflerinin, zamanla kolektif ve katılımcı özelliklerini yitirdikleri, sadece mevzuatın sağladığı bazı hakların kullanımına dönük çalışmalarda yoğunlaştıkları belirtilmektedir (Atmış, 2002: 313). Bunun nedeni ülkenin en düşük gelir grubuna ait yerlerde kurulu bulunan kooperatiflerin ormanların farklı hizmetlerinden faydalanamayıp, sadece odun üretimine yönelik etkinliklerde bulunmasından kaynaklanmaktadır.

1.3.4 Ormancılık Kooperatiflerinde Üst Örgütlenme

Türkiye’de köy kalkınma kooperatiflerinin üst örgütlenmesi ve merkez birliklerini kurması zaman almıştır. Orman köyü kalkındırma kooperatifleri merkez birliği olan OR-KOOP’un kuruluşu yedi adet Ormancılık Kooperatifleri Bölge Birliğinin kurucu ortaklığı ile 11.07.1997 tarihinde gerçekleşmiştir (İnan, 2002: 69). 2005 yılı itibarıyla 26 birliğe bağlı 2.030 kooperatif ve 243.276 orman köylüsü ortağı (Çizelge 1.3) ile OR-KOOP faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedir (OR-KOOP, 2006b).

Merkez Birliğinin amacı, orman köylüsünün yaşam koşullarını iyileştirmek, ekonomik ve sosyal yönden kalkınmalarını sağlamak, ortak birliklerin orman ürünlerinin üretim, değerlendirme ve pazarlama konularındaki müşterek menfaatlerini korumak, bu hususta iktisadi faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve ihtiyaç duyulan hususlarda eğitimlerine yardımcı olmaktır (OR-KOOP, 2006b).

OR-KOOP’un çalışma konuları OR-KOOP Ana Sözleşmesi’nde şu şekilde sıralanmıştır:

a-Her çeşit orman ürününün istihsal, imal, nakil, depolama ve istif işleminin yapılmasında ortaklara yardımcı olmak,

b-Orman Kanunu, orman işletmesi ve döner sermayesi yönetmeliği hükümlerine göre ortaklara kredi ve ormanlarda iş sağlamak,

c-Orman ürünlerinden rantabl yararı sağlamak amacıyla her nevi sıhhi, fenni ve ekonomik yapı ve ısıtma araç-gereçlerinin tedarikini sağlamak,

d-Ağaçlandırma işlerinin yapılmasında ortaklara yardımcı olmak,

e-Ormanların korunmasına dair hususlarda ortaklara yardımcı olmak,

f-Ortaklara hukuki, mali ve teknik konularda yardımcı olmak ve bu konularda eğitim ve denetim yapmak.

Çizelge 1.3 OR-KOOP'u oluşturan birlik, kooperatif ve ortak sayıları.

Birliğin Adı	Çalışma Alanı	Birim Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Sinop Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Sinop	53	4.617
Giresun-Ordu Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Giresun-Ordu	20	2.300
Azdavay-Pınarbaşı İlçeleri Orman Köy Kooperatifleri Birliği	Azdavay-Pınarbaşı	16	1.377
Artvin Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Artvin-Ardahan	44	4.642
Araç-Daday-İhsangazi İlçeleri Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifler Birliği	Araç-Daday-İhsangazi	42	2.561
Bolu Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Bolu	193	17.623
Bursa Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Bursa	91	9.890
Zonguldak Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Zonguldak-Karabük-Bartın	94	12.417
Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	Kastamonu	295	22.010
Ankara Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Ankara-Kırşehir-Nevşehir-Kırıkkale-Yozgat-Çankırı	11	582
Muğla Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Muğla-Aydın	101	5.783
Çanakkale ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Çanakkale	219	34.000
Manisa ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Manisa	61	11.231
Edirne ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Edirne	154	22.264
Burdur ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Burdur	203	23.112
Kütahya ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Kütahya	109	10.000
Muğla ve Çevre Köy Kalkındırma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifleri Birliği	Muğla	60	10.300
Kahramanmaraş Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Kahramanmaraş-Kilis-Gaziantep-Adıyaman	18	3.268
Karabük Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Karabük	41	3.591
Kütahya Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Kütahya	16	2.047
Düzce Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Düzce	23	4.451
Mersin Bölgesi Narenciye ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	Mersin	30	5.220
Balıkesir Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Balıkesir	16	2.370
İzmir ve Çevre Köy Kalkındırma ve diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	İzmir-Aydın	87	19.000
Antalya Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Antalya	7	500
Adana Bölgesi Ormancılık Kooperatifleri Birliği	Adana ili ve çevresi	26	8.120
Toplam		2.030	243.276

OR-KOOP'un gelir kaynaklarını ise (OR-KOOP, 20..):

a-Bağlı kooperatif birliklerinin katılım aşamasında ödedikleri taahhüt sermayeleri: Kooperatif kuruluşlarının sermaye kuruluşları olmaması sebebiyle birliklerin sermaye katılımları sembolik niteliktedir.

b-OR-KOOP'a bağlı kooperatif birliklerinin müspet gelir-gider farklarının % 2'si oranındaki kısmı: Kooperatif birlikleri esas olarak kar etme esasına göre çalışmadıkları için çoğunlukla müspet gelir oluşmamakta ve bu kanaldan yeterli gelir sağlanamamaktadır.

c-Kooperatif birliklerinin kurulu olduğu yerlerde, ormancılık alanında çalışan birim kooperatiflerin, devlet orman işletmelerinde tahakkuk eden istihkakları üzerinden, "Eğitim ve Denetim Kesintisi" olarak orman işletmeleri tarafından; OR-KOOP Merkez Birliği adına % 1 oranındaki kesinti Merkez Birliği hesabına gönderilmekte ve bu kaynak OR-KOOP Merkez Birliğinin ana kaynağını oluşturmaktadır.

1.4 BATI KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ

Türkiye'de bulunan 26 ormancılık kooperatifi üst birliğinin 8'i Batı Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet göstermektedir. Bu birliklere bağlı olan kooperatifler ülke genelinde üst birliklere bağlı ormancılık kooperatiflerinin % 37'sini (757 adet) oluşturmaktadır. Bu kooperatiflerdeki toplam ortak sayısı ise ülkede üst birliklere bağlı bulunan toplam ormancılık kooperatifi ortaklarının % 28'ini (68.647 adet) oluşturmaktadır (OR-KOOP, 2006b). Buradan, Türkiye'de ormancılık kooperatiflerinin hem birlik hem de ortak olarak Batı Karadeniz Bölgesi'nde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni Batı Karadeniz Bölgesi'nde faaliyet gösteren Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü (868.000 m³), Bolu Orman Bölge Müdürlüğü (675.472 m³) ve Zonguldak Orman Bölge Müdürlüğü (599.426 m³)'nün yıllık odun üretimi miktarlarının Türkiye'deki orman bölge müdürlüklerinin ortalamasına (370.070 m³) göre çok yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (OGM, 2006).

Batı Karadeniz Bölgesi'nde de ormancılık kooperatiflerinin Kastamonu ilinde yoğunlaştığı görülmektedir. İlin sınırları içinde üç ormancılık kooperatifi üst birliği, bağlı bulunan 353 kooperatif ve 25.948 ortak ile faaliyet göstermektedir. Kastamonu'daki ormancılık kooperatifleri Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki kooperatiflerin % 47'sini, ortak sayısı ise %

38'ini oluşturmaktadır (OR-KOOP, 2006a). Bu yoğunlaşmanın nedeni ilin sınırları içinde faaliyet gösteren Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün orman alanının, dikili ağaç servetinin ve dolayısıyla yıllık odun hammaddesi üretim miktarının (868.000 m³) diğer bölge müdürlüklerine göre daha fazla olmasıdır.

BÖLÜM 2

MATERYAL VE METOT

2.1 MATERYAL

Kırsal kalkınmanın dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın başarıya ulaşabilmesi için, kırsal kesimde yaşayanların bireysel katılımından ziyade birlikte hareket ederek çalışmalara katılmaları gerekmektedir. Bu nedenle, kırsal kesimde yaşayanların bir araya gelerek demokratik bir yönetim anlayışı içinde kurdukları tarımsal kalkınma kooperatiflerine önemli bir rol düşmektedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 2004 yılı verilerine göre Türkiye'de 5.241 tarımsal kalkınma kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin 2.030'unu, Türkiye'nin en düşük gelir grubunda bulunan orman köylülerinin kurduğu, ormancılık kooperatifleri oluşturmaktadır. Türkiye'de mevcut ormancılık kooperatiflerinin ortaklarına refah sağlayabilme, girişimciliği ve katılımcılığı teşvik etme, demokratik kooperatifleşme ve sürdürülebilirlik açısından önemli sorunları vardır.

Bu sorunları tam olarak belirleyerek bunlara çözüm önerileri getirmeye çalışan bu araştırmada öncelikle kooperatifçilik, ormancılık kooperatifleri ve orman köyleri konularında literatür araştırması yapıp, bu konular hakkında Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ve Türkiye Ormancılar Derneği gibi kuruluşlardan bilgi toplanmıştır.

Türkiye'de hem ormancılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu hem de ormancılık kooperatiflerinin sayıca en yoğun olduğu ve çalıştığı bölge olan Kastamonu ili çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışma alanıyla ilgili bilgilere Kastamonu Valiliği, Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, ORKÖY Kastamonu Şube Müdürlüğü, Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü gibi kuruluşların hazırladıkları rapor, plan, program, kitap ve broşürlerden ulaşılmıştır.

Kastamonu’da üç ormancılık kooperatifleri üst birliğine bağlı toplam 237 ormancılık kooperatifi, Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü’ne bağlı 15 orman işletme müdürlüğü, bir ORKÖY Şube Müdürlüğü, bir Ağa landırmaya ve Erozyon Kontrolü Şube Müdürlüğü ve bir Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü vardır. Çalışma süresinin kısıtlı olması, ekonomik ve teknik yetersizliklerden dolayı örnek alanda 71 kooperatif başkanı ve 80 ormancılık örgütü çalışanıyla anket yapılmış ve görüşülebilmekmiştir. Görüşülen kooperatiflerin 10’u Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği’ne, yedisi Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği’ne ve 52’si S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği’ne bağlı iken iki kooperatif ise herhangi bir üst birliğe bağlı değildir. Görüşülen ormancılık örgütü çalışanlarının da yedisi orman mühendisi, 43’ü orman işletme şefi, ikisi şube müdürü, yedisi müdür yardımcısı, 17’si müdür ve dördü de orman teknikeridir.

Anket sorularından elde edilen; kooperatif ortaklarının genel özellikleri, kooperatif başkanlarının görevleri, kooperatif içi eğitim, iletişim ve katılımcılık, kooperatiflerin mevcut büro ve tesisleri, kooperatiflerin çalışmalarında sermaye yeterliliği, kooperatiflerin üretim faaliyetleri, kooperatifler ve üst birlikleri, kooperatiflerin proje hazırlayabilme ve kredi olanaklarından faydalanabilme olanakları, kooperatifçilik ilkelerinin gerçekleştirilebilmesi ve kooperatiflerin ORKÖY’le ilişkileri ile ilgili bilgiler araştırmada materyal olarak kullanılmıştır.

2.2 METOT

Araştırma zamanının kısıtlı olması, maddi ve teknik yetersizlikler ile anketlerin yapıldığı dönemde işletmelerin üretim faaliyetlerinin yoğunlaşmasından dolayı, Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü’ne bağlı 12 Orman İşletme Müdürlüğü’ne (Kastamonu, Karadere, Çatalzeytin, Bozkurt, Taşköprü, Tosya, İhsangazi, Azdavay, Cide, Küre, Araç ve Samatlar) ve Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğü’ne gidilebilmiştir. İşletme müdürlükleri Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde homojen bir dağılım göstermektedir. Gidilen yerlerde müdür, müdür yardımcısı ve şeflerle anket yapılmıştır. Ayrıca o gün işletmeye gelen kooperatif başkanlarıyla da anket yapılmıştır.

2.2.1 Anket Formlarının Hazırlanması

Ormancılık kooperatiflerinin mevcut durumlarını öğrenebilmek, eğer sorunları varsa bunları tespit etmek ve bu sorunlara, beklentilerini de öğrenerek, çözüm önerileri getirebilmek için üç tip anket formu hazırlanmıştır. Anket formları hazırlanmadan önce, dünyada ve Türkiye’de ki kooperatifçilik, orman köyleri, ormancılık kooperatifleri ile ilgili literatür incelenmiş ve belli konu başlıkları altında anket soruları oluşturulmuştur. Anket soruları araştırma konusuyla ilgili öğretim üyelerinin tavsiyeleri göz önünde bulundurularak ve gerekli ilkelere uyularak düzenlenmiştir.

Kastamonu’daki ormancılık örgütü çalışanlarına uygulanmak üzere hazırlanan “Ormancılık Örgütü Anket Formu”nda biri açık uçlu ve diğerleri çoktan seçmeli olmak üzere toplam 32 soru yer almaktadır. Bu sorular, çalışanların ormancılık kooperatifleri hakkındaki düşüncelerini ve bu kooperatiflerin mevcut durumlarını öğrenmeye yönelik olarak hazırlanmıştır (Ek-1).

Kooperatif başkanlarına uygulanmak üzere iki farklı anket formu hazırlanmıştır. “Kooperatif Bilgi Değerlendirme Formu”nda 16’sı açık uçlu ve üçü çoktan seçmeli olmak üzere toplam 19 soru (Ek-2) ve “Kooperatif Başkanları Anket Formu”nda ise dördü açık uçlu ve 43’ü çoktan seçmeli soru olmak üzere 47 soru (Ek-3) yer almaktadır. İlk anket formunda kooperatifle ilgili genel bilgileri elde etmeye yönelik sorular yer alırken, ikinci anket formunda kooperatif başkanları hakkındaki bilgilere ulaşmaya ve kooperatifçilik hakkındaki düşüncelerini öğrenmeye yönelik sorular bulunmaktadır.

2.2.2 Görüşmeler ve Anket Formlarının Uygulanması

Araştırmadaki görüşmeler iki aşamada yapılmıştır. Bunlardan ilki literatür incelemesi esnasında yapılan görüşmeler, diğeri ise anket formlarının uygulanması sırasında ilgili kişilerle yapılan görüşmelerdir.

İlk aşamada (anket formları hazırlanmadan önce); Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği yetkilileriyle, Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü personeliyle, Milli Prodüktivite Merkezi’ndeki uzmanlarla, Kastamonu’daki üst birlik yönetici ve çalışanlarıyla, Türkiye Ormancılar Derneği Müdürü, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği

Genel Müdürü'yle ve "kooperatifçilik" ve "ormancılık kooperatifleri" konularında çalışan öğretim üyeleri ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde orman köylüsü, kooperatifçilik, ormancılık kooperatifleri ile ilgili konularda bilgiler alınmıştır.

İkinci aşamada, örnek alandaki ormancılık kooperatiflerinin mevcut durumlarını, sorunlarını tespit etmek ve görüşülen kişilerin bu konudaki düşüncelerini almak için, orman işletme müdürleri, müdür yardımcıları, şeflerle ve kooperatif başkanlarıyla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca kooperatif başkanları ve ormancılık örgütü çalışanlarının katılımıyla toplantılar yapılarak ormancılık kooperatiflerinin sorunları tartışılmış ve bunlara, karşılıklı fikir alış-verişleri ile çözümler aranmıştır. Bu aşamada yapılan diğer ilgili kişilerle görüşmelerde de; çeşitli kooperatif ortakları, yönetim ve denetim kurulu üyeleri, eski kooperatif başkanı ve ortakları, tarım il/ilçe müdürlüğü çalışanları, kooperatiflerin muhasebecileri ve ormancılık örgütünün farklı kademelerinden emekli olmuş orman mühendisleri ile görüşmeler yapılmış ve ormancılık kooperatifleri hakkındaki düşünceleri alınmıştır.

Anket formlarından biri ormancılık örgütü çalışanlarına diğer ikisi ise kooperatif başkanlarına uygulanmıştır. Uygulamada yüz-yüze görüşme yöntemi benimsenmiştir. Çalışma sahasında görev yapan ormancılık örgütü çalışanlarının (müdür, müdür yardımcısı, şef) tamamına ulaşma hedeflenmiş ancak, 80 kişi ile anket yapılabilmiştir. Kooperatif başkanlarıyla görüşmelerde ve anketlerde ilçelerin özellikle halk pazarlarının olduğu günler dikkate alınarak, mümkün olduğunca çok kooperatif başkanına ulaşılmaya çalışılmıştır. Pazara gelip ve orman işletmesine uğrayan toplam 71 kooperatif başkanı ile görüşülerek anket uygulanmıştır.

2.2.3 Anketlerin Değerlendirilmesi

Anket sonuçlarında elde edilen veriler çizelgeler halinde değerlendirilmiştir. Bu çizelgeler bilgisayarda Microsoft Excel Programı kullanılarak çeşitli grafiklere dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Ormancılık Örgütü Anket Formu'ndan 16. ve 18. sorular, Kooperatif Bilgi Değerlendirme Formu'ndan 14. ve 16. sorular ve Kooperatif Başkanları Anket Formu'ndan 23. ve 28. sorular, yeterli cevap alınamadığı için, değerlendirilmemiştir.

Anket formlarında önemli görülen bazı sorularda Khi-kare bağımsızlık testi uygulanarak, ormancılık örgütü çalışanlarının anket sorularına verdikleri cevaplar arasında ormancılık örgütü çalışanlarının görevlerine göre anlamlı bir fark olup olmadığı ve kooperatif başkanlarının anket sorularına verdikleri cevapların arasında da ormancılık kooperatifleri üst birliklerine göre anlamlı bir fark olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Khi-kare bağımsızlık testi, popülasyonun gözlem sonuçlarının sayısal olmadığı durumlarda popülasyonu belli gruplara bölerek bu grupların popülasyona ait olup olmadıklarının belirlenmesine yardımcı olan bir anlamlılık sınamasıdır. Khi-kare bağımsızlık testinde, grupların belirtilen popülasyona ait olduğu şeklinde kurulan H_0 hipotezinin kabul edilip edilmeyeceği belirlenmektedir. Bu çalışmada uygulanacak Khi-kare bağımsızlık testinde öncelikle testin uygulanabileceği sorular belirlenmiştir. Bu sorularla ilgili gözlenen ve beklenen frekanslarla hesaplanarak çizelgeler oluşturulmuş ve bu değerlere göre Khi-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Uygulanan testlerde anlamlılık düzeyi (p) ormancılıkta kullanılan 0.05 değeri alınmıştır. χ^2 simgesiyle gösterilen Khi-kare değeri aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır (AÖF, 1999; Ercan, 1997):

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^n \frac{(f_i - f'_i)^2}{f'_i} \quad (2.1)$$

Burada;

χ^2 : Khi-kare değeri,

f_i : gözlenen frekanslar,

f'_i : beklenen frekanslar,

n : gözlem sayısıdır (i=1,2,3,.....,n).

Ormancılık örgütü anket formundan (Ek 1) 20. soruya ve kooperatif başkanları anket formundan (Ek 3) 11. soruya Khi-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır.

BÖLÜM 3

BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1 KASTAMONU'DAKİ ORMANCILIK KOOPERATİFLERİ

2006 yılı itibariyle Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü'ne kayıtlı toplam 367 kooperatif ve bu kooperatiflere 73.784 kişi ortaktır. Bu, Kastamonu nüfusunun (375.476) %20'sinin kooperatif ortağı olduğunu göstermektedir. 1999–2006 yılları arasında bölgedeki kooperatiflerde bir artış olduğu görülmektedir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 1999–2006 yılları arasında Kastamonu'daki kooperatiflerin ortak sayıları.

Kooperatiflerin Durumu	Yıllar							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Tarımsal kalkınma kooperatifleri	312	315	310	309	300	304	326	332
Diğer kooperatifler	34	36	36	36	36	35	36	35
Toplam	346	351	346	345	336	339	362	367

1999–2005 yılları arasında toplam 74 kooperatif denetlenmiştir. Bu denetlemeler şikâyet üzerine yapılmıştır. Bu denetlemelerde usulsüzlükle karşılaşılması ve yine aynı yıllar arasında toplam 43 kooperatife ceza ve fesih davası açılması, bölgedeki kooperatiflerin bir kısmının düzgün ve başarılı bir şekilde çalışmadıklarının göstergesidir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 1999–2005 yılları arasında Kastamonu'daki kooperatiflerin denetim durumu.

Kooperatiflerin Durumu	Yıllar						
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ceza Davası Açılan Kooperatif Sayısı	6	5	4	7	9	-	2
Fesih Davası Açılan Kooperatif Sayısı	2	1	-	-	3	3	1
Denetlenen Kooperatif Sayısı	9	22	5	12	10	8	8

367 kooperatiften 332'si tarımsal kalkınma kooperatiftir. Bu tarımsal kalkınma kooperatiflerinden 237'si ormancılık kooperatiftir. Ormancılık kooperatifleri ildeki kooperatiflerin % 65 gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Tarım İl Müdürlüğü kayıtlarına göre Kastamonu’da 1982–2005 yılları arasında 17 ormancılık kooperatifi proje ile yatırım yapma imkanı bulmuştur (Çizelge 3.3). Bu sayı bölgedeki kooperatiflerin kendilerini geliştirmesi için çok düşüktür. Fakat kooperatif ortaklarının müşterek kefil olmak istememelerinin, proje sayısının az olmasında etkili olduğunu unutmamak gerekir. Günümüzde, proje kapsamında kurulan, iki adet kereste işleme tesisi faal değildir. Ayrıca bir kooperatif fesih ve bir besi sığırcılığı projesi de başarısız olmuştur.

Çizelge 3.3 Kastamonu ilinde ormancılık kooperatifleri yatırımları.

Kooperatif Adı	Proje Konusu ve Kapasitesi	Yılı
S.S. Çağlar T.K.K.	5.000m ³ /yıl kap. Kereste İşleme Tesisi (Faal değil)	1982
S.S. Azdavay Koop. Birliği	10.000 m ³ /yıl kap. Kereste İşleme Tesisi (Faal değil)	1984
S.S. Turnalı T.K.K.	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi	1995
S.S. Büyük Sekiler T.K.K.	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi	1995
S.S. Araç Çevre Köy. T.K.K. (Fesih oldu)	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi	1996
S.S. Saraycık T.K.K.	40 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	1996
S.S. Ahlat T.K.K.	30 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	1996
S.S. Yenice T.K.K.	21 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	1996
S.S. Fakılar T.K.K.	20 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi (Başarısız oldu)	1996
S.S. Çepni T.K.K.	54 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	1997
S.S. Cevizlik T.K.K.	42 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	1997
S.S. Akbük T.K.K.	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi	1998
S.S. Elyakut T.K.K.	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi	1998
S.S. Ortalıca T.K.K.	100 Ton/gün Kap. Çeltik İşl. Tes. Projesi	2001–2005
S.S. Şeyh Köyü T.K.K.	50 Ailex10 Baş Besi Sığ. Projesi	2002
S.S. Ortalıca T.K.K.	100 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi 200 Adet Montofon Düve	2004
S.S. Akbük T.K.K.	69 Ailex2 Baş Süt Sığ. Projesi 138 Adet Montofon Düve	2005

3.2 KASTAMONU’DAKİ ÜST BİRLİKLER

Kastamonu’da Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği, Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği ve S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği olmak üzere üç birlik bulunmaktadır. Kastamonu ili sınırları içinde bulunan kooperatiflerin % 5’i (16 adet) Azdavay’daki birliğe, % 12’si (42 adet) Araç’taki birliğe ve % 78’i (283 adet) de

Kastamonu'daki birliğe bağlıdır. Geriye kalan 21 (% 5) kooperatif ise herhangi bir üst birliğe bağlı değildir.

3.2.1 Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği

OR-KOOP'a ortak olan birliğin, 12.12.1983 tarihinde kuruluşu onaylanmış ve tescil edilmiştir. Birlik merkezi Azdavay'dır. Çalışma bölgesi Azdavay ve Pınarbaşı ilçeleridir. Birliğin çalışma konusu orman ürünlerini işlemek ve pazarlamaktır. Birliğe, 1.377 ortağa sahip 16 kooperatif bağlıdır. Kooperatiflerin hepsi Azdavay ilçesine bağlı orman köylerinde bulunmaktadır. Kooperatiflerin hiçbiri şimdiye kadar proje uygulamamıştır. Birlikte, 1984 yılında projelendirilip ORKÖY-Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı desteğiyle kurulan 10.000 m³/yıl kapasiteli kereste işleme tesisi mevcuttur (KTİM, 2006). Ancak, bu tesis, siyasi değişimlerin etkisi altında kalınarak ve kişisel çıkarlar gözetilerek işletilmeye çalışıldığı için başarısız olmuş ve günümüzde atıl duruma düşmüştür. Birliğin gelir kaynağı, birim kooperatiflerin istihallerinden elde ettiği gelirlerinin % 1'nin birliğe aktarılmasıyla sağlanmaktadır.

3.2.2 Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği

OR-KOOP'a ortak olan birliğin, 29.11.1988 tarihinde kuruluşu onaylanmış ve tescil edilmiştir. Birlik merkezi Araç'tır. Çalışma bölgesi Araç, Daday ve İhsangazi ilçeleridir. Birliğin çalışma konusu; orman ürünlerini toplamak, işlemek ve pazarlamaktır. Yalnız bir kooperatif bu çalışma konularına ek olarak hayvansal ürünlerle ilgili çalışmalar da yapmaktadır. Birliğe, 2.561 ortağa sahip 42 kooperatif ortaktır. Kooperatiflerin 37'si Araç, dördü Daday ve biri İhsangazi ilçesine bağlı orman köylerinde bulunmaktadır. Kooperatifler arasında şimdiye kadar iki besi sığırcılığı projesi uygulanmıştır. Birlik, 1979 yılında projelendirilip, ORKÖY desteğiyle kurulan 30.000 m³/yıl kapasiteli kereste işleme tesisine sahiptir (KTİM, 2006). Ancak, bu tesisin işletmesi de, siyasi etkiler ve kişisel çıkarlar yüzünden başarısızlığa uğramıştır. Tesis şu anda bir şirkete kiralanmıştır. Birliğin gelir kaynağı, tesisten alınan kira bedeli ve birim kooperatiflerin istihallerinden elde ettiği gelirlerinin % 1'nin birliğe aktarılmasıyla oluşmaktadır.

3.3.3 S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği

OR-KOOP ve KÖY-KOOP'a bağlı olan birliğin, 16.03.1977 tarihinde kuruluşu onaylanmış ve tescil edilmiştir. Birlik merkezi Kastamonu'dur. Çalışma bölgesi Kastamonu, Çankırı ve Bartın illeridir. Birlik genel olarak tarımsal, hayvansal ve orman ürünleri konularında çalışmalar yapmaktadır. Birliğe, Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü'nün 2005 yılı verilerine göre, 22.010 ortağa sahip 295 kooperatif ortaktır. Bu kooperatiflerden sekizi tüketim, 168'i orman ürünleri, dokuzu orman ve hayvansal ürünler, 69'u hayvansal ürünler, biri su ürünleri, 27'si sulama, biri halıcılık ve orman ürünleri, biri tarımsal ve biri de orman, hayvan ve tarım ürünleri alanında faaliyet göstermektedir. Ayrıca, bir münfesi ve dokuz tasfiye halinde kooperatif vardır. Kooperatiflerin 283'ü Kastamonu, sekizi Bartın ve dördü Çankırı iline bağlı orman köylerinde bulunmaktadır. Bugüne kadar farklı kooperatiflerce toplam 29 proje uygulanmıştır. Bunlar; yedi adet besi sığırcılığı projesi, sekiz adet süt sığırcılığı projesi, dört adet damızlık sığır yetiştirme projesi, bir adet çeltik işleme projesi, bir adet tuğla fabrikası projesi, üç adet kereste işleme projesi, üç adet orman ürünlerini yükleme aracı satın alma projesi, bir adet soğuk hava mandıra projesi ve bir adet alabalık yetiştirme projesidir.

Birlik, bir adet hizmet binası, bir adet hizmet aracı ve dokuz adet süt toplama tankına sahiptir. Birliğin gelir kaynaklarını borsa gelirleri, süt toplama merkezlerinden alınan hizmet primi gelirleri, muhasebe hizmet gelirleri, mal satış gelirleri ve birim kooperatifin istihsalinden elde ettiği gelirin % 1'nin birliğe aktarılmasıyla oluşan gelir oluşturmaktadır.

Birliğin hazırlamış olduğu beş projeden, üçü uygulamaya geçmiştir. Bunlar: Küre Dağlarında yerel düzeyde kullanıma uygun ve yerel enerji ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olacak biyogaz uygulamasını tanıtmaya projesi (UNDP/GEF/SGP destekli), Küre Dağları Milli Parkı'nda şimşir (*Buxus sempervirens*) ağaçlarını korumak ve yöre halkını kalkındırmak amacıyla uygulanan Şenpazar-Harmangeriş El Sanatları Projesi (UNDP/GEF/SGP destekli) ve hayvancılık, sütçülük ve ekoturizm konuları ile birlik ve birim kooperatiflerin performansını güçlendirmek amacıyla uygulanan Almanya Kooperatif ve Raiffeisen Konfederasyonu (DGRV) projesidir. Uygulanmayı bekleyen diğer iki proje ise: yem karma ünitesi projesi ve orman üretiminden kalan artıkların değerlendirilmesi projesidir.

3.3 KASTAMONU'DAKİ ORMANCILIK ÖRGÜTÜ

Kastamonu ilinde ormancılık alanında Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, Orman-Köy İlişkileri Şube Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü ve Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Şube Müdürlüğü faaliyet göstermektedir. Bu kısımda araştırma konusuyla direkt ilgili oldukları için sadece Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü ve Orman-Köy İlişkileri Şube Müdürlüğü hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir.

3.3.1 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü

Kastamonu ili mülki hudutları dahilinde faaliyetlerini sürdürmekte olan Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü 10.04.1951 yılında kurulmuştur. Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü bünyesinde; 15 orman işletme müdürlüğü, sekiz şube müdürlüğü ve sekiz adet orman kadastro komisyonu kuruluşu bulunan Orman Kadastro Komisyonları Koordinatörlüğü bulunmaktadır. Orman işletme müdürlüklerine bağlı 88 adet orman işletme şefliği, bir adet depo şefliği, bir adet işçi eğitim merkezi şefliği, bir adet elektronik haberleşme şefliği, bir adet koruma ve imrarat şefliği vardır. Ayrıca Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nde 28, 29 ve 58 no'lu amenajman başmühendislikleri de konuşlandırılmıştır.

Kastamonu'nun %59'u ormanlarla kaplıdır. Kastamonu sınırları içinde faaliyet gösteren Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün toplam çalışma alanı 1.323.367 ha'dır. Bu alanın 774.806 ha'ı ormanlık alandır. Bu ormanlık alanın 492.577 ha'ı normal koru, 198.899 ha'ı bozuk koru, 10.080 ha'ı normal baltalık ve 73.249 ha'ı bozuk baltalıktır. Geriye kalan 548.561 ha alan açıklıktır. Arazi yapısı az engebeli ve ekseriya dağlık görünümlüdür. Ormanlık alanın 502.657 ha'ı yani %65'i verimli ormandır. Bu ormanlık alanda 92.176.940 m³ dikili ağaç serveti bulunmaktadır. Kastamonu sınırları içinde bulunan ormanlar her yıl 2.552.418 m³ artım yapmaktadır (KOBM, 2005).

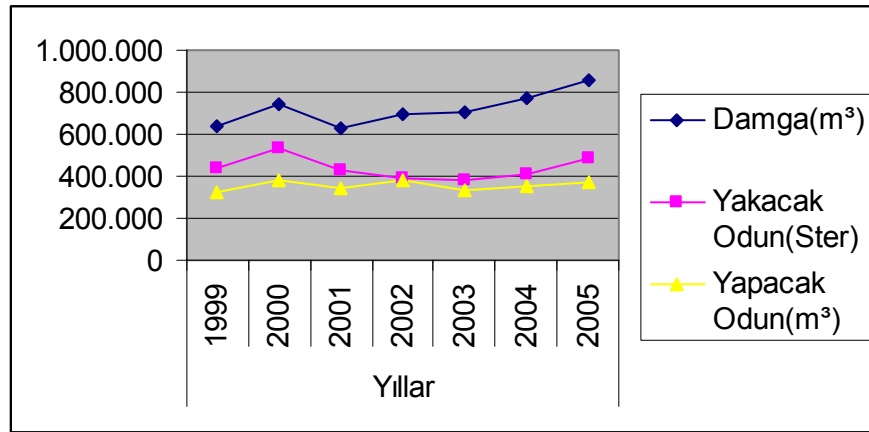
Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü genel idari hizmetlerde 446, teknik hizmetlerde 117, avukatlık hizmetlerinde üç, yardımcı hizmetlerde 21 olmak üzere toplam 587 memur ile birlikte 62 daimi işçi ve 764 geçici işçi ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün 2005 yılı için dikili damga programı 868.000 m³'tür. Bu dikili damgadan 375.000 m³ tomruk, tel direk, maden direk, sanayi odunu ve

kağıtlık odun ile 390.000 ster lif-yonga odunu ve 490.000 ster yakacak odun elde edilmiştir. 1999–2005 yılları arasında genel olarak yapılan damga miktarı ve dolayısıyla üretim miktarında bir artış olduğu gözlenmektedir (Çizelge 3.4; Şekil 3.1). Bu üretim miktarına karşılık ormanların ortalama yıllık 2.552.418 m³ artım yapması ormanların devamlı arttığının göstergesidir.

Çizelge 3.4 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün yıllar itibari ile üretim durumu.

Yıllar	Damga(m ³)	Yapacak Odun(m ³)	Yakacak Odun(ster)
1999	636.100	319.300	438.200
2000	738.300	376.400	537.100
2001	631.000	343.300	425.600
2002	693.000	382.300	387.500
2003	707.500	337.193	377.549
2004	776.000	349.443	409.600
2005	868.000	375.000	490.000

Şekil 3.1 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü odun üretiminin yıllara göre değişimi.

Orman ürünleri üretimi, Kastamonu'ya bağlı orman içi ve kenarı köylerde yaşayanlar ve bunların kurmuş olduğu orman kooperatiflerine yaptırılmaktadır. Bu köylerde yaşayan halka ve orman kooperatiflerine 2005 yılı Kasım sonu itibariyle üretim faaliyetleri için toplam 22.536.000 YTL ödeme yapılmıştır. Bununla birlikte orman köylüleri, Orman Kanunu'nun 31., 32., 33. ve 34. maddelerinde yer alan kanuni haklardan da hiç azımsanmayacak miktarda faydalanmaktadır (Çizelge 3.5). Bu durum tek başına yeterli olmasa da yöredeki kırsal kalkınma için çok önemli bir yer tutmaktadır (KOBM, 2005).

Çizelge 3.5 Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü'nün yıllar itibariyle verdiği kanunî haklar.

Yıllar	31. Madde		32. Madde		33. Madde	34. Madde			Köylüye Üretim Gideri 1000YTL
	Yapacak (m³)	Yakacak (ster)	Yapacak (m³)	Yakacak (ster)	Yapacak (m³)	%25 (m³)	%10 (YTL)	KPS (ster)	
2000	3.792	436.641	2.046	24.359	331	13.575	534.008	3.523	8.095,38
2001	5.394	358.825	657	16.917	278	44.180	541.507	1.738	8.368,29
2002	5.183	342.452	2.198	14.743	417	26.807	916.397	10.972	11.400,00
2003	7.501	324.136	1.246	14.388	360	35.660	1.213.455	14.144	17.386,00
2004	6.882	353.571	1.191	17.775	220	36.660	1.521.015	7.030	21.668,00

2005 yılında 118 ha doğal gençleştirme ile, 14 ha ise (Kastamonu yöresinin ağaçlarının tohumlarından) fidanlıklarda üretilen fidanların dikilmesi ile gençleştirilmiştir. 5.900 ha ormanda gençlik, kültür ve sıklık bakımı çalışmaları uygulanmıştır. Ayrıca bozuk vasıflı 5.450 ha ormanda da iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalar da orman köylerinde yaşayanlara ve orman kooperatiflerine yaptırılarak bu kesime toplam 520.000YTL ödeme yapılmıştır (KOBM, 2005).

2005 yılında 25 adet orman yangını çıkmıştır. Bu yangınlarda toplam 18 hektar alan zarar görmüştür. Zarar gören alanlarda sadece alttaki diri ve ölü örtü tabakası yanmıştır. Mantar ve böcek zararlılarıyla da biyolojik, mekanik, biyoteknik ve kimyasal mücadele yapılmıştır.

Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde alınan bütün önlemlere rağmen 240 adet usulsüz kesim, 55 adet kaçak nakliyat, 60 adet açma ve yerleşme ve 240 adet diğer yasa dışı eylem tespit edilmiştir (KOBM, 2005).

3.3.2 Orman Köy İlişkileri Şube Müdürlüğü

Kastamonu il sınırları içinde faaliyet gösteren ORKÖY Şube Müdürlüğü, ilçe kalkınma planları çerçevesinde hareket ederek ormanların korunması, geliştirilmesi ve genişletilmesi için orman köylüsünü belirli alanlarda bizzat üretici duruma getirip, ormanlara olan olumsuz etkilerini azaltmayı amaç edinerek, bir şube müdürü, bir şef ve iki tekniker ile çalışmalarını yürütmektedir. Şube Müdürlüğü, besi sığırcılığı, süt sığırcılığı, küçükbaş hayvancılık, arıcılık, el sanatları ve halıcılık gibi üretime dönük çalışmalara kredi vermektedir.

Çizelge 3.6’da da görüldüğü gibi 1979–2006 yılları arasında sadece altı ormancılık kooperatifine kredi verilmiştir. Bunda Şube Müdürlüğüne ayrılan ödeneğin az olmasının yanında kooperatiflerin kredi talebinin az olmasının da etkisi vardır. Kooperatiflerin kredi talebinin az olmasının nedeni ise ortakların müşterek kefil olma zorunluluğundan dolayı toplu kooperatif kredilerini almak istememeleridir. Buradan da kooperatif ortakları arasında bir güvensizlik olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.6 Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğü’nce kooperatiflere verilen krediler.

Veriliş Yılı	Kooperatife Verilen Kredi Türü	Adedi
1979	Kereste İşleme Tesisi	1
1984	Kereste İşleme Tesisi	1
1996	Alabalık Tesisi	1
2004	Orman Envali Yükleme Makinesi	3

Şube Müdürlüğü tarafından verilen ferdi kredilerden de sadece besi sığırcılığı ve süt sığırcılığı kredilerinde başarılı olunduğu belirtilmektedir. Şube Müdürlüğü’ne ayrılan ödeneğin de büyük bir kısmının büyük baş hayvancılık kredilerine aktarıldığı (Çizelge 3.7) da görülmektedir. Halıcılık ve küçükbaş hayvan kredilerinde istikrarın olmamasının nedeni bu tip faaliyetlerle ilgilenen genç nüfusun evlendikten sonra bu etkinliklerle ilgilenmemeleri ya da göç etmeleridir. Arıcılıkta ise verilen eğitim süresinin yeterli olmaması, tam olarak arılarla ve kovanlarla ilgilenilmemesi ve gerekli koşulların yerine getirilmemesi arıcılık kredisindeki istikrarı ve başarıyı engellemiştir.

Çizelge 3.7 Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğü’nün verdiği ferdi krediler ve yıllık bütçesi.

Veriliş Yılı	Ferdi Kredi Türü	Tutarı(YTL)	Yıllık Bütçe(YTL)
2003	54 haneye toplam 54x2 damızlık düve ve tekniğe uygun 54 ahır.	540.000	540.000
2004	81 haneye toplam 81x2 damızlık düve ve tekniğe uygun 81 ahır.	970.000	1.360.000
2005	185 haneye toplam 185x2 damızlık düve ve tekniğe uygun 185 ahır.	2.600.000	2.600.000

3.4 ANKET BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

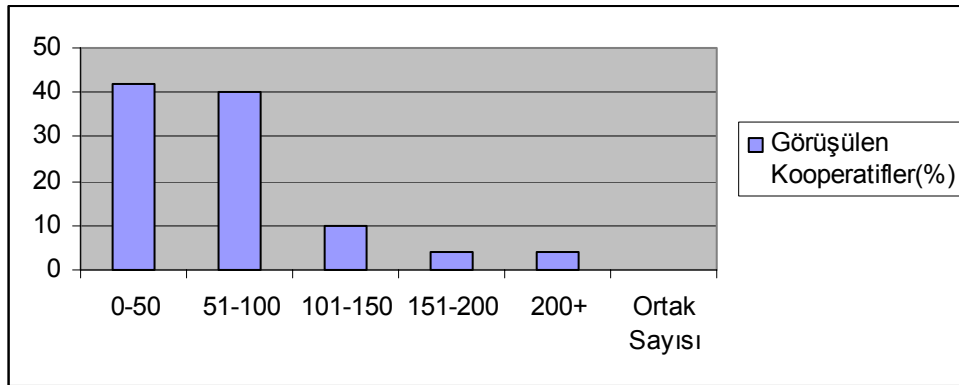
Kastamonu ilinde 71 ormancılık kooperatif başkanı ve 80 ormancılık örgütü çalışanı ile görüşme yapılmıştır. Başkanlarıyla görüşülen kooperatifler, ildeki ormancılık kooperatiflerinin % 33’ünü oluşturmaktadır. Ormancılık örgütü çalışanlarından ise; 43’ü

orman işletme şefi, 17'si müdür, yedisi müdür yardımcısı, yedisi orman mühendisi, dördü orman teknikeri ve ikisi de şube müdürüdür.

3.4.1 Kooperatif Ortaklarının Genel Özellikleri

3.4.1.1 Mevcut ve Aktif Çalışan Ortak Sayısı

Genel olarak bakıldığında kooperatiflerin ortak sayıları düşüktür. Görüşme yapılan kooperatiflerden % 42'si 7–50 arasında ortağa sahipken % 40'ı 51–100 arasında ortağa sahiptir (*Anket Formu–2 soru 8*; Şekil 3.2). Ayrıca bu ortakların yaş ortalamasının da yüksek olduğunu unutmamak gerekir. Böyle bir ortak yapısının oluşmasında en önemli faktör köyden büyük kentlere olan göçtür. Ortak sayısının az olması ve yaş ortalamasının yüksek olması çalışma şartlarının zor olduğu ormancılık faaliyetlerinde kooperatiflerin verimli şekilde çalışmalarını engellemektedir.

Şekil 3.2 Görüşme yapılan kooperatiflerin ortak sayıları.

Kooperatif ortak sayılarının düşük olmasının yanı sıra aktif olarak çalışan ortak sayısı da azdır. Kooperatif başkanlarının % 42'sine göre kooperatifte aktif çalışacak ortak sayısının azalmasının nedeni köyden büyük şehirlere olan göçtür (*Anket Formu–3 soru 46*). Görüşülen kooperatiflerin ancak % 27'sinde ortaklarının % 91–100'ü aktif olarak çalışabilmektedir. Bu kooperatifler de genelde ortak sayıları düşüktür. Kooperatiflerin % 15'inin ortaklarının %41-50'si ve % 10'unun ortaklarının %21-30'u aktif olarak çalışabilmektedir (*Anket Formu–2 soru 10*; *Anket Formu–3 soru 3*; Çizelge 3.8).

Çizelge 3.8 Kooperatiflerde aktif olarak çalışan ortakların durumu.

Kooperatifte Çalışan Aktif Ortak Yüzdesi	Kooperatif Sayısı	Yüzde
0–10	2	3
11–20	0	0
21–30	7	10
31–40	5	7
41–50	11	15
51–60	6	8
61–70	4	6
71–80	8	11
81–90	2	3
91–100	19	27
Fikri yok	7	10
Toplam	71	100

3.4.1.2 Ortaklar Arasındaki Yardımlaşma

Görüşülen kooperatif başkanlarının % 89 gibi büyük bir çoğunluğu, kooperatifin aktif çalışan ortakları arasında uyum ve yardımlaşma olduğunu belirtmiştir (*Anket Formu–3 soru 7*). Kooperatiflerin orman işletmesinden aldığı işleri zamanında bitirebilmesi için çoğunlukla kooperatif içinde aktif çalışan ortaklar arasında dayanışma olmaktadır.

Kooperatif başkanlarının % 51’i ormandan odun hammaddesi üretimi konusunda ve % 31’i de kooperatifin sermayesinden ödünç para vererek ortaklara yardımcı olmaya çalışmaktadır (*Anket Formu–3 soru 8*). Ödünç para vermenin hiçbir yasal dayanağı yoktur. Kooperatif ortakları, ekonomik durumları kötü olduğu için doğum, ölüm, hastalık, düğün gibi durumlarda kooperatif başkanından para talep etmekte ve başkanlar da kendi inisiyatifleriyle kooperatif sermayesinden borç verebilmektedir. Kooperatif başkan ve ortakları bazen bu durumu çıkarları doğrultusunda da kullanabilmektedir. Kooperatif başkanlarının % 10’luk bir kısmı ise ortaklara yardım etmenin gereği olmadığını belirtmektedir.

3.4.1.3 Ortakların Üretim Konularındaki Yeterlilikleri (Donanım ve Teknik Eğitim)

Ortakların üretimde uygun teknik ve donanımları kullanmaları konusunda kooperatif başkanlarının % 52’si “kullanabiliyor” ve % 31’i de “kısmen kullanabiliyor” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir (*Anket Formu–3 soru 19*; Çizelge 3.9). Bu düşüncelerin oluşmasının nedeni ortakların aile içinde deneme yanılma yöntemiyle öğrendikleri üretim

tekniklerini ve kullandıkları donanımları kendilerince uygun görmeleridir. Halbuki aynı konu hakkında ormancılık örgütü çalışanlarının % 59'u "kısmen kullanabiliyorlar" ve %36'sı da "hiç kullanamıyorlar" diye düşüncelerini belirtmiştir (*Anket Formu-1 soru 13*; Çizelge 3.9). Kooperatif başkanları ile ormancılık örgütü çalışanları arasındaki bu düşünce farkının oluşmasının nedeni; ormancılık örgütü çalışanlarının üretimde uygun teknik ve donanımların kullanılması konusunda gerekli bilgiye sahip olmaları ve konuyu daha doğru değerlendirebilmeleridir. Ormancılık kooperatiflerinin kurulu bulunduğu köyler ülkenin en düşük gelir grubunda yer aldığı için kooperatif ortakları üretim için gerekli donanımları temin etmekte güçlük çekmektedir. Ayrıca kooperatif ortakları uygun üretim tekniklerini öğrenmeye yönelik bir çaba da sarf etmemektedir. Çağlar da (1979: 45), günümüzde ormancılık kooperatifi ortaklarını da oluşturan orman işçileriyle ilgili yaptığı araştırmada, orman işçilerinin becerilerini aile bireyleri ile birlikte çalışarak kazandıkları ve bu işçilerde yeni teknik ve yöntemleri öğrenme ve uygulama olanağının güç olduğu ya da hiç olmadığı sonucuna varmıştır.

Çizelge 3.9 Üretimde uygun teknik ve donanımın kullanılması konusundaki görüşler.

Uygun Teknik ve Donanım Kullanma Durumu	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiç kullanamıyorlar	10	14,0	29	36
Kısmen kullanabiliyorlar	22	31,0	47	59
Kullanabiliyorlar	37	52,0	4	5
Her zaman kullanabiliyorlar	1	1,5	0	0
Fikri yok	1	1,5	0	0
Toplam	71	100,0	80	100

Kooperatif başkanları ortakların almalarını istediği eğitimleri önem derecesine göre; orman ürünleri üretimi (% 28), kooperatifçilik (% 24), alternatif üretim teknikleri(% 20), pazarlama (% 16) ve yöneticilik (%12) olarak sıralamışlardır (*Anket Formu-3 soru 20*; Çizelge 3.10). Önem dereceleri arasında büyük farklılıkların olmaması kooperatif başkanlarının ortaklar için tüm konuları gerekli gördüğünü göstermektedir.

Çizelge 3.10 Kooperatif başkanlarının ortaklarının almasını istediği eğitim konuları.

Eğitim Konusu	Önem Derecesi	Yüzde
Ormandaki üretimle ilgili teknik eğitim	1	28
Kooperatifçilik	2	24
Alternatif üretim teknikleri	3	20
Pazarlama	4	16
Yöneticilik	5	12
Toplam	-	100

3.4.1.4 Sosyal Güvenlik Hizmetlerinden Faydalanabilme

Kooperatif başkanlarının % 88'i kooperatif ortakların herhangi bir sosyal güvenlik hizmetinden yararlanamadığını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 31*; Çizelge 3.11). Dolayısıyla çalışma şartlarının ağır olduğu ormanda geçirilebilecek iş kazasında veya hastalık durumunda ortak veya bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri mağdur durumda kalacaktır. Kooperatifler yılda ancak 1-4 ay faaliyet gösterdikleri için bu konuda devlet tarafından hiçbir çözüm ve kalıcı politika geliştirilememiştir. Kooperatif başkanlarının % 11'lik bir kısmına göre ise ortaklar sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Bu hizmetten yararlanan ortaklar kamu ve ya özel bir kuruluştan emekli olmuş kişilerdir.

Çizelge 3.11 Ortakların sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilme durumları.

Sosyal Güvenlik Hizmetinden Yaralanma Durumu	Kooperatif Başkanı	
	Sayı	Yüzde
Hiç yararlanamıyorlar	55	78
Yararlanamıyorlar	7	10
Kısmen yararlanıyorlar	5	7
Yararlanıyorlar	3	4
Devamlı yararlanıyorlar	0	0
Fikri yok	1	1
Toplam	71	100

3.4.2 Kooperatif Başkanlarının Görevleriyle İlgili Bazı Özellikler

3.4.2.1 Başkanlık Seçimleri ve Başkanlık Görevinden Beklentiler

Kooperatif başkanlarının % 89'u genel kurulla başkanlığa seçilmiştir. % 11'i ise kurucu başkandır (*Anket Formu-3 soru 38*).

Küçük ve az iş hacmine sahip kooperatiflerin genel kurullarına ortaklar tarafından pek katılım olmamaktadır. Bunda kooperatif ortaklarının sorumluluk bilincinin oluşmamasının rolü büyüktür. İnan'a (2002: 72) göre ortakların kooperatiflerine olan sorumluluklarının yetersizliği kooperatiflerin etkin çalışamamasına neden olmaktadır. Büyük ve çok iş yapan kooperatiflerin genel kurullarına ise ortakların hemen hemen hepsinin katıldığı saptanmıştır. Bu tip genel kurulların başkanlık ve yönetim kurulu seçimlerinde rekabetin arttığı görülmektedir. Bu rekabetin sonunda seçilen yönetim kurulu üyeleri ve başkanlardan bazıları görevlerini, kooperatifçilik faaliyetlerinin dışında, ekonomik veya siyasi yönden bir seviyeye gelebilmek için kullanabilmektedir. Nitekim ormancılık örgütü çalışanlarının % 76'sı bazı kooperatif başkanlarının görevini ticarete veya siyasete atılmak için bir basamak olarak kullandığını düşünmektedir (*Anket Formu-1 soru 31*; Çizelge 3.12).

Çizelge 3.12 Kooperatif başkanlarının görevlerini şahsi amaçları doğrultusunda kullanıp-kullanmadıklarına dair ormancılık örgütü çalışanlarının düşünceleri.

Görüşler	Sayı	Yüzde
Hiçbirinin şahsi çıkarı için çalıştığını düşünmüyorum	7	9.00
Bazılarının şahsi çıkarı için çalıştığını düşünüyorum	61	76.00
Çoğunun şahsi çıkarı için çalıştığını düşünüyorum	6	7.50
Hepsinin şahsi çıkarı için çalıştığını düşünüyorum	5	6.25
Fikri Yok	1	1.25
Toplam	80	100.00

3.4.2.2. Görev Süreleri

Kooperatif başkanlarının % 52'si 1–3 yıldır görev yapmaktadır (*Anket Formu-3 soru 2a*; Çizelge 3.13). Kooperatif başkanlarının görev sürelerinin kısa olmasının iki nedeni vardır. Birincisinde; kooperatif başkanının başarılı olmasına rağmen, kooperatifin gelir durumu iyi olduğu için diğer ortaklar da başkanlık yapmak isteyebilmektedir. Dolayısıyla mevcut kooperatif başkanı ne kadar başarılı olsa da görev süresi kısa sürebilmektedir. İkincisinde ise; çok az veyahut ta hiç faaliyette bulunamayan kooperatiflerde borçlanma çok olmakta ve bu da kooperatif başkanına ekonomik yönden külfet getirebilmektedir. Bu tip durumlarda da kooperatif başkanları ilk genel kurulda görevi bırakmak istemektedir. Nitekim kooperatif başkanlarının % 34'lük gibi önemli bir kısmı başkanlık görevini sürdürmek istemediklerini de belirtmişleridir (*Anket Formu-3 soru 2b*; Çizelge 3. 14).

Çizelge 3.13 Kooperatif başkanlarının görev yaptıkları süre.

Görev Süresi (Yıl)	Sayı	Yüzde
1-3	37	52
4-6	9	13
7-9	4	6
10-12	6	8
13-15	6	8
15-+	9	13
Toplam	71	100

Çizelge 3.14 Kooperatif başkanlarının yapmak istedikleri görev süreleri.

Başkanlık Görevini Devam Ettirmek İstedikleri Süre (Yıl)	Sayı	Yüzde
1-3	6	9
4-6	8	11
7-9	0	0
10-12	0	0
13-15	0	0
15-+	0	0
Fikri yok	19	27
Sürdürmek istemiyor	24	34
Hep yapmak istiyor	3	4
Ortaklar seçtikleri sürece	11	15
Toplam	71	100

3.4.2.3 Yaş Ortalamaları

Kooperatif başkanlarının % 47'sinin yaş ortalaması 45-54 arasındadır. % 9'unun ise yaş ortalaması 25-34 arasındadır (*Anket Formu-3 soru 1a*; Çizelge 3.15).

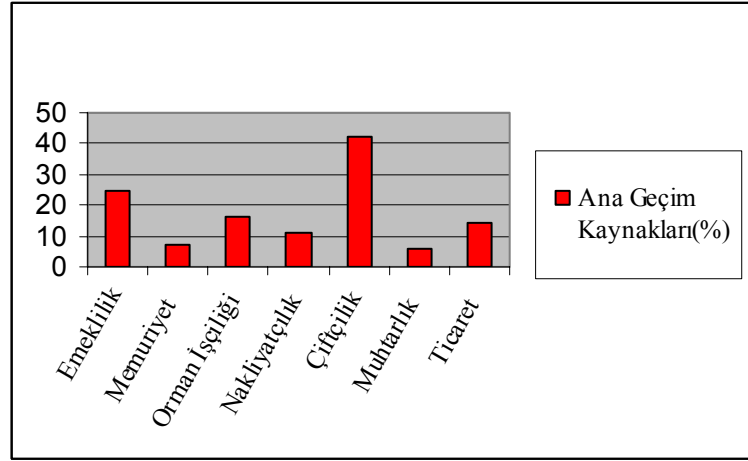
Çizelge 3.15 Kooperatif başkanlarının yaş gruplarına dağılımı.

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
18-24	0	0
25-34	6	9
35-44	15	21
45-54	33	47
55-64	16	22
65-+	1	1
Toplam	71	100

3.4.2.4 Geçim Kaynakları

Kooperatif başkanlarının % 42'sinin ana geçim kaynağını çiftçilik ve % 25'inin de emekli maaşı oluşturmaktadır (*Anket Formu-3 soru 1d*; Şekil 3.3). Ormancılık işinin devamlı

olmaması kooperatif başkanlarının çiftçilik, nakliyatçılık, esnafılık gibi ana geçim kaynaklarına yönelmesinde en büyük etkidir. Kooperatif başkanlarının sadece % 16'sının ana geçim kaynağı orman işçiliğidir.

Şekil 3.3 Kooperatif başkanlarının ana geçim kaynakları.

3.4.2.5 Eğitim

Kooperatif başkanlarının % 68'i ilkokul ve % 7'si de ön lisans mezunudur (*Anket Formu-3 soru 1b*; Çizelge 3.16). Anket sonuçlarından da anlaşıldığı gibi kooperatif başkanlarının eğitim seviyesi düşüktür. Eğitim seviyesi ön lisans olan başkanların hepsi aynı zamanda köylerinde öğretmenlik de yapmaktadır. Öğretmenlikle birlikte kooperatif başkanlığı da yapan kişilerin çoğunluğu büyük ve yoğun faaliyet gösteren kooperatiflerde görev yapmaktadır. Eryılmaz da (1984: 330-332) Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize ve Trabzon illerinde ormancılık kooperatifleriyle ilgili yaptığı araştırmasında, görüşülen kooperatif başkan ve yönetim kurulu üyelerinin % 82.4'ünün ilkokul mezunu olduğunu tespit etmiştir.

Çizelge 3. 16 Kooperatif başkanlarının eğitim durumu.

Eğitim Seviyesi	Sayı	Yüzde
İlkokul	48	68
Ortaokul	7	10
Lise	10	14
Ön Lisans	5	7
Lisans	1	1
Toplam	71	100

Türkiye’de genel olarak kooperatiflerin en önemli sorunlarında bir tanesi de kooperatif başkanlarının kooperatifçilik ve yöneticilik gibi konularda ki bilgisinin yetersiz olmasıdır. Görüşülen kooperatif başkanlarının da % 99’unun kooperatifçilik ve yöneticilik konusunda eğitimi yoktur (*Anket Formu–3 soru 1*). Bu konulardaki noksanlıklar kooperatiflerin bilinçsizce yönetilmesine ve kooperatiflerin kuruluş amaçlarından uzaklaşarak başarısız olmalarına neden olabilmektedir. Nitekim, Eryılmaz da (1984: 330–332) yaptığı araştırmada, kooperatif yöneticilerinin yeterli kooperatifçilik bilgisine sahip olmamalarının kooperatiflerin iyi çalışmamasında önemli bir rol oynadığını tespit etmiştir.

3.4.3 Kooperatif İçi Eğitim, İletişim ve Katılımcılık

3.4.3.1 Eğitim Çalışmaları

Kooperatiflerin % 93 ‘lük bir kısmında kuruluşlarından bugüne kadar, ormancılıkla veya kooperatifçilikle ilgili herhangi bir eğitim çalışması yapılmamıştır (*Anket Formu–2 soru 17*). Dolayısıyla kooperatifler, kooperatifçilik ilkelerinden en önemlisi sayılabilecek “eğitim, öğrenim ve bilgilendirme” ilkesini yerine getirememektedir. Bunun nedeni ilgili kuruluşların bütçe ve personel azlığı ile kooperatif ortaklarının bilinçli şekilde bu kuruluşlardan talepte bulunmamalarıdır. Kooperatiflerin % 7’sinde yapılan eğitim çalışmalarının ise; kooperatife verilen iş veya krediden önce bunları veren kuruluşça yapıldığı görülmektedir. Bu kuruluşlar arasında S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği, Orman İşletme Müdürlükleri, ORKÖY Şube Müdürlüğü ve Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü yer almaktadır (*Anket Formu–2 soru 18; Çizelge 3.17*).

Çizelge 3.17 Kooperatiflerdeki eğitim çalışmaları.

Kooperatifin Adı	Eğitimin Konusu ve Yılı	Eğitimi Veren Kuruluş
Velioğlu-Musa T.K.K.	Genel kooperatifçilik, 2002, 2003, 2004	S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği
Güzelyayla T.K.K.	Odun hammaddesi üretimi, 2003	S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği
Dağçatağı T.K.K.	Halıcılık, 2001	Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü
Hasanağa T.K.K.	Ağaçlandırma, 2005	Orman İşletme Müdürlüğü
Akbük T.K.K.	Arıcılık ve bağcılık, 2005 Hayvan sağlığı ve sağlığa uygun süt, 2006	Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği

Eğitim çalışmalarının az olmasının yanında kooperatiflerin % 54'üne kooperatifçiliği öven, teşvik eden ve kooperatifçilik hakkında bilgilendirici olan yayınlar da ulaşmamaktadır (*Anket Formu-3 soru 18*; Çizelge 3.18). Bu tip yayınlardan faydalanabilen kooperatiflere (% 9) yayınlar genellikle kooperatifin bağlı bulunduğu üst birlik, merkez birlik veya Tarım Köy İşleri Bakanlığı'ndan gelmektedir. Çok az kooperatife üst birliği tarafından yayın ulaştırılabilmesi üst örgüt ile kooperatif arasında bir iletişim kopukluğu olduğunun göstergesidir. Buna ek olarak kooperatif başkan ve ortakları kooperatifçilikle ilgili kitap, dergi gibi yayınlara ilgi duymamakta ve bunları temin etme çabasına girmemektedir. Nitekim İnan da (2002: 72) kooperatiflerdeki eğitimsizliğin ve kooperatif yayım hizmetlerinin yetersizliğinin kooperatifçilik hareketinin gelişmesini yavaşlatıldığını, hatta bazen engellediğini belirtmektedir.

Ormancılık örgütü çalışanlarının % 62.5'i, kooperatif başkan ve ortaklarının kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda eğitime çok ihtiyaçlarının olduğunu belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 11*). Bu hem başkanlar hem de ortaklar için bu konularda ki eğitim noksanlığının çok fazla olduğunun göstergesidir. Ortakların bu tip eğitimlere sahip olmamaları özellikle çalışma alanlarında ve genel olarak kooperatifçilik faaliyetlerinde beklenen başarıya ulaşmalarını engellemektedir. Ormancılık örgütü çalışanlarının % 57.5'i bu konulardaki gerekli eğitimin üst birlik tarafından periyodik olarak tüm ortaklara ve başkanlara verildiği takdirde eksikliğin giderileceğini düşünmektedir (*Anket Formu-1 soru 12*; Çizelge 3.19). Bu eğitimde özellikle ortakların tümünün katılımın sağlanması gözden kaçırılmaması gereken bir husustur.

Çizelge 3.18 Kooperatiflerin ilgili yayınlardan faydalanabilme durumları.

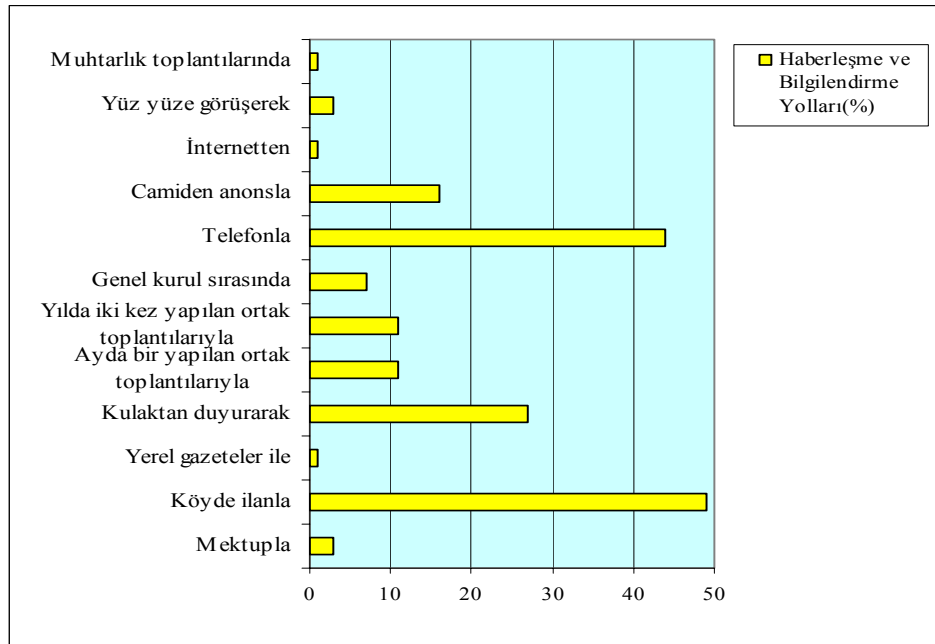
Faydalanabilme Durumları	Sayı	Yüzde
Ulaşıyor fakat hiç yararlanamıyoruz	19	27
Arada sırada yararlanıyoruz	6	8
Yararlanıyoruz	6	9
Her zaman yararlanıyoruz	1	1
İlgili yayınlar bize ulaşmıyor	38	54
Fikri yok	1	1
Toplam	71	100

Çizelge 3.19 Ormancılık örgütü çalışanlarının kooperatiflere verilecek eğitimin şekline ait önerileri.

Eğitimin Şekli	Sayı	Yüzde
Devlet tarafından periyodik olarak başkana ve ortaklara verilmeli	21	26.25
Devlet tarafından periyodik olarak başkana ve seçilen birkaç ortağa verilmeli	5	6.25
Üst birlik tarafından periyodik olarak başkana ve ortaklara verilmeli	46	57.50
Üst birlik tarafından periyodik olarak başkana ve seçilen birkaç ortağa verilmeli	6	7.50
Eğitime gerek yok	2	2.50
Toplam	80	100.00

3.4.3.2 İletişim

Kooperatif içi iletişim ve bilgilendirme özellikle kooperatifin faaliyet göstereceği ya da genel kurulun olacağı zamanlarda yoğunlaşmaktadır. Kooperatif başkanlarının % 49'u köyde ilanla, % 44'ü telefonla ve % 27'si kulaktan duyurarak kooperatif içi haberleşmeyi sağlamaktadır (*Anket Formu-3 soru 4; Şekil 3.4*).

Şekil 3.4 Kooperatif içi haberleşme ve bilgilendirme yöntemleri.

3.4.3.3 Kararların Alınmasında Katılımcılık

Kooperatif başkanlarının % 68'i kooperatif içinde kararların yönetim kurulu çoğunluğunun görüşüne uyularak alındığını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 39*; Çizelge 3.20). Başkanların % 17'si ise kararların üyelerin çoğunluğunun bulunduğu geniş katılımlı toplantılar yapılarak alındığını belirtmektedir. Kooperatifler demokratik toplumların oluşmasında önemli araçlardır. Dolayısıyla alınacak kararlarda ve yapılacak faaliyetlerde ilk önce kooperatif ortaklarının demokratik bir şekilde katılımı sağlanmalıdır. Yönetim kurulunun çoğunluğu ile alınan kararlar her zaman kooperatif ortakları tarafından kabul edilmeyebilmektedir. Ayrıca böyle durumlarda kooperatif kişisel menfaatler doğrultusunda kullanılabilmektedir.

Çizelge 3.20 Kooperatif içi karar alma şekilleri ve oranları.

Karar Alma Şekli	Sayı	Yüzde
Başkan olarak tek başına	0	0
İki-üç yönetim kurulu üyesi ile birlikte	10	14
Yönetim kurulu çoğunluğunun görüşüne uyarak	48	68
Üyelerin çoğunluğunun bulunduğu geniş katılımlı toplantılarla	12	17
Fikri yok	1	1
Toplam	71	100

Kooperatiflerin büyük çoğunluğunda yönetim kurulunun çoğunluğunun görüşüne uyularak kararların alınması kooperatif ortakların katılımının pek olmadığını göstergesidir. Nitekim ormancılık örgütü çalışanlarının % 49'u kooperatiflerin demokratik ve katılımcı bir anlayışla yönetilmediğini ve % 51'i de kısmen yönetildiğini belirtmesi (hiçbir ormancılık örgütü çalışanı kooperatiflerin demokratik ve katılımcı bir anlayışla yönetildiğini belirtmemiştir) kooperatif içinde demokrasiye ve katılıma ne kadar az önem verildiğinin göstergesidir (*Anket Formu-1 soru 28*).

3.4.4 Kooperatiflerin Mevcut Büro ve Tesisleri

Görüşülen kooperatiflerin % 79'unun bürosu yoktur (*Anket Formu-2 soru 6*; Çizelge 3.21). Bu kooperatifler büro olarak genellikle muhtarlık bürosunu veya köy konağının bir odasını kullanmaktadır. Bürosu olan kooperatiflerin ise genellikle büroları, ya sahip oldukları tesislerin içinde ya da başkan veya ortaklardan birisine ait bir dükkanının içinde yer almaktadır.

Görüşülen kooperatiflerden sadece yedisinin (% 10)’unun tesisi vardır (Çizelge 3.21). Fakat, bunlardan ikisi kooperatif tesisini faal olarak kullanmamaktadır (*Anket Formu–2 soru 13*; Çizelge 3.22). Sermaye artırımına gidilmemesi, yeterli kredi alınamaması, ortaklar arasındaki güvensizlik duygusu tesislerin az sayıda olmasında önemli birer etkindir.

Çizelge 3.21 Kooperatiflerin büro ve tesis durumları.

	Var		Yok		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Büro	15	21	56	79	71	100
Tesis	7	10	64	90	71	100

Çizelge 3.22 Kooperatiflerin sahip oldukları tesisler ve faal olup-olmadıkları.

Kooperatif Adı	Sahip Olduğu Tesis	Faal/Faal Değil
Kızılcaelma T.K.K.	Halıcılık tesisi	Faal değil
Yenidoğan T.K.K.	Süt toplama tesisi Benzinlik	Kurulum aşamasında
Çiçekyayla T.K.K.	Kereste işleme tesisi	Faal değil
Dağçatağı T.K.K.	Kereste işleme tesisi Değirmen	Faal Faal
Akbük T.K.K.	Benzinlik Süt toplama merkezi	Faal Faal
Büyük Sekiler T.K.K.	Benzinlik Süt toplama merkezi	Faal Faal
Sıragözü T.K.K.	Yem işleme tesisi	Faal

3.4.5 Kooperatiflerde Sermaye Yeterliliği

Görüşme yapılan kooperatiflerin hepsi orman ürünlerinin üretilmesi ve değerlendirilmesi konusunda çalışmaktadır. Ayrıca bu çalışmaya ek olarak, kooperatiflerin % 10’u süt toplama ve pazarlama, % 8’i ağaçlandırma, % 3’ü benzinlik işletmeciliği ve diğerleri de (% 5’i) yöresel el sanatları ve halıcılık, eko turizm, seracılık, hayvancılık ve yem satışı konularında faaliyet göstermektedir (*Anket Formu–2 soru 11*).

Kooperatiflerin tek bir çalışma konusuna bağlı kalmayıp faaliyet konularını çeşitlendirmesi gerekmektedir. Kooperatiflerin hem faaliyet gösterdikleri alanda çalışmalarını geliştirebilmeleri hem de farklı konularda da çalışabilmeleri için sermayelerinin yeterli olması gerekmektedir. Çalışma alandaki kooperatiflerin % 83’ünün sermayesi gerekli işleri yapmalarında yetersiz kalmaktadır (*Anket Formu–3 soru 21*; Çizelge 3.23). Kooperatiflerin % 69 gibi büyük bir kısmında bunun nedeni köylünün sosyo-ekonomik yapısının kötü olmasıdır (*Anket Formu–3 soru 22*).

Çizelge 3.23 Kooperatiflerin işlerini yapması için gerekli sermayenin yeterlilik durumu.

Sermaye Durumu	Sayı	Yüzde
Hiç yeterli olmuyor	43	61
Kısmen yeterli oluyor	16	22
Yeterli oluyor	8	11
Çok yeterli oluyor	2	3
Fikri yok	2	3
Toplam	71	100

Kooperatif başkanları kooperatiflerle ilgili krediler hakkında pek fikir belirtmemelerine rağmen % 61'i sadece kooperatifler için çalışacak bir bankanın kurulmasının kooperatiflere çok yarar sağlayacağını düşünmektedir (*Anket Formu-3 soru 27*; Çizelge 3.24). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 37.5'i ise kooperatif mevcut yapıları itibariyle böyle bir bankanın kurulmasının hiçbir şey değiştirmeyeceğini, % 32.5'i kısmen yarar sağlayacağını ve % 14'ü de hiç yarar sağlamayacağını belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 17*; Çizelge 3.24).

Çizelge 3.24 Kooperatif bankasıyla ilgili düşünceler.

Düşünceler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kurulsa da hiçbir yarar sağlamazdı	1	1	11	13.75
Kurulması kısmen yarar sağlardı	5	7	26	32.50
Bir şey değişmezdi	2	3	30	37.50
Kurulması yarar sağlardı	16	22	11	13.75
Kurulması çok yarar sağlardı	43	61	1	1.25
Fikri yok	4	6	1	1.25
Toplam	71	100	80	100.00

3.4.6 Kooperatiflerde Üretim Faaliyetleri

3.4.6.1 Faaliyetler Hakkında Bilgilendirilme ve Katılım

Kooperatif başkanlarının % 59'u yörelerinde olacak her türlü ormancılık çalışmasından önce bilgilendirilmek ve bütün çalışmalara katılma istediklerini belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 40*; Çizelge 3.25). Ormancılık örgütü çalışanlarının da % 59'u kooperatif başkan ve ortaklarının bilgilendirilmek ve bazı çalışmalara katılmak istediklerini belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 29*; Çizelge 3.25). Kooperatif ortakları, kooperatiflerin kurulu bulunduğu köy mülki sınırları içinde kalan ormanlardan çok uzun zamanlardan beri

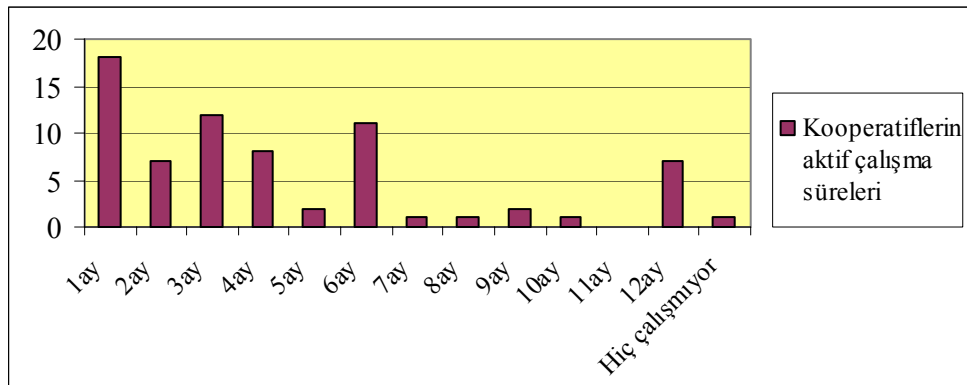
faaydalandığı için ormanları kendilerininmiş gibi sahiplenmekte ve bu alanlarda olacak faaliyetlerden önce mutlaka bilgilendirilmeyi istemektedir. Uzun yıllar sadece kendileri faydalandıkları için oluşan benimseme duygusundan dolayı bu orman alanlarında sadece kendilerinin çalışabileceklerini düşünmekte ve ormancılık örgütünün bütün çalışmalarına katılmak istemektedirler.

Çizelge 3.25 Kooperatiflerin ormancılık çalışmalarından önce bilgilendirilme ve faaliyetlere katılma isteklerinin değerlendirilmesi.

Bilgilendirilmek ve Katılmak İsteği	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Bilgilendirilmek ve bütün çalışmalara katılmak	42	59	5	6
Bilgilendirilmek ve bazı çalışmalara katılmak	20	28	47	59
Sadece bilgilendirilmek	3	4	8	10
İkisine de gerek yok	4	6	12	15
Fikri yok	2	3	8	10
Toplam	71	100	80	100

3.4.6.2 Çalışma Süreleri

Kooperatiflerin hepsi orman ürünlerinin üretilmesi ve değerlendirilmesi konusunda faaliyet göstermesine rağmen yıl içinde aktif çalışma süreleri çok düşüktür. Görüşülen kooperatiflerin 18'i (% 25) 1 ay, 7'si (% 10) 2 ay, 12'si (% 17) 3 ay aktif olarak çalışmaktadır (*Anket Formu-2 soru 9*; Şekil 3.5). Bunun nedeni kooperatiflerin odun üretimi gibi tek bir çalışma konusuna odaklanmış olmaları ve orman işletmesinin odun üretimi faaliyetlerinin belli dönemlerde yapılmasıdır. Kooperatiflerin 7'si de (% 10) 12 ay çalışmaktadır. Bu kooperatifler orman ürünlerinin üretiminin yanında süt toplama ve pazarlama gibi alternatif faaliyetlerde bulundukları için yıl içi sürekli çalışabilmektedir.

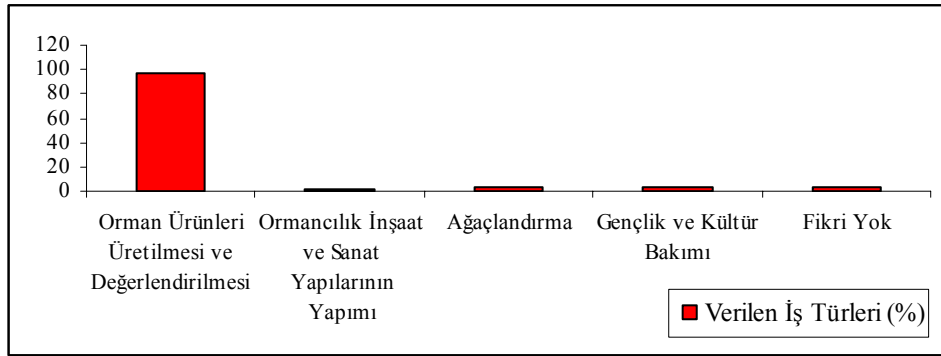

Şekil 3.5 Kooperatiflerin aktif çalışma süreleri.

3.4.6.3 Ormancılık Örgütünden Alınan İşler

a. İş Çeşitleri ve Yoğunlukları

Görüşülen ormancılık örgütü çalışanlarının % 97.5'i orman ürünlerinin üretilmesi ve değerlendirilmesi, % 3.75'i gençlik ve kültür bakımı, % 2.5'i ağaçlandırma ve % 1.25'i de ormancılık inşaat ve sanat yapılarının yapımı konularında iş vermektedir (*Anket Formu-1 soru 2*; Şekil 3.6). 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 40. maddesi gereğince devlet ormanlarında ağaçlama, bakım, imar, yol yapımı, kesme, toplama, taşıma, imal gibi orman işleri öncelikle o yörede bulunan ormancılık kooperatiflerine verilmektedir. Orman ürünleri üretilmesi ve değerlendirilmesi dışındaki konularda az iş verilmesinin nedeni kooperatiflerin bu konularda yeterli bilgi düzeyine ve donanımına sahip olmamalarıdır. Yılmaz'a (1993: 389) göre de; ormancılık kooperatiflerinin büyük çoğunluğu tek bir konuda faaliyet göstermekte ve birbirini tamamlayıcı işler yapamadıkları için de hammadde temini, pazarlama vb. konularda özel sektörle rekabet edememektedir.

Şekil 3.6 Orman işletmelerinin kooperatiflere verdiği işler ve yoğunlukları.

b. Ormancılık Örgütünün İş Dağıtım Kriterleri

Orman ürünlerinin üretilmesi ve değerlendirilmesi konusunda ormancılık örgütü çalışanlarının % 71.25'i eğer çalışma alanının içinde birden fazla kooperatif varsa köy mülki sınırlarını göz önünde bulundurarak iş dağıtımını yapmaktadır (*Anket Formu-1 soru 3*; Çizelge 3.26). Yani üretim programında çalışma yapılacak bölme hangi kooperatifin kurulu bulunduğu köy mülki sınırlarında ise o kooperatife iş verilmektedir.

Çizelge 3.26 Orman işletmesinin kooperatiflere iş dağıtımında göz önünde bulundurduğu kriterler.

İş Dağıtım Kriterleri	Sayı	Yüzde
Kooperatifte bulunan ortak sayısına göre	7	8.75
Kooperatifte aktif çalışan ortak sayısına göre	8	10.00
Sahip oldukları tesislerin iş hacmine göre	1	1.25
Sahip oldukları kamyon, traktör, öküz ve diğer üretim araçlarına göre	4	5.00
Ormancılık örgütü yetkilisinin isteğine göre	0	0
Diğer (Köy mülki sınırlarına göre)	57	71.25
Fikri yok	3	3.75
Toplam	80	100.00

c. İş Dağıtım Sırasında Yaşanan Sorunlar

Orman işletmesinin iş dağıtım sırasında kooperatifler arasında sorun yaşanıp yaşanmadığı konusunda kooperatif başkanlarının % 31'i yaşandığını, % 28'i ara sıra yaşandığını ve % 41'i de hiç yaşanmadığı şeklinde görüş belirtmiştir (*Anket Formu-3 soru 9; Çizelge 3.27*). Aynı konu hakkında ormancılık örgütü çalışanlarının % 26.25'i yaşıyor, % 62.5'i ara sıra yaşıyor ve % 7.5'i de hiç yaşanmıyor diye fikirler belirtmiştir (*Anket Formu-1 soru 6; Çizelge 3.27*). Kooperatiflerin arasındaki sorunları genellikle ormancılık örgütü çalışanları çözdüğü için bu konu hakkında onların değerlendirmelerini göz önünde bulundurmak daha doğru olacaktır. Kooperatiflerin arasında yaşanan en büyük sorun, orman alanları içinde kalan köy mülki sınırlarının tam olarak belirlenememesinden dolayı üretim yapılacak bölmede birden fazla kooperatifin çalışmak istemesidir. Nitekim Demirtaş da (1978: 3-4) orman köyleri arasındaki sınır anlaşmazlıklarından dolayı ormanlarda odun üretiminin yapılması sırasında birçok anlaşmazlıkla karşılaşıldığını belirtmektedir.

Çizelge 3.27 Orman işletmesinin iş dağıtım sırasında kooperatifler arasında sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşler.

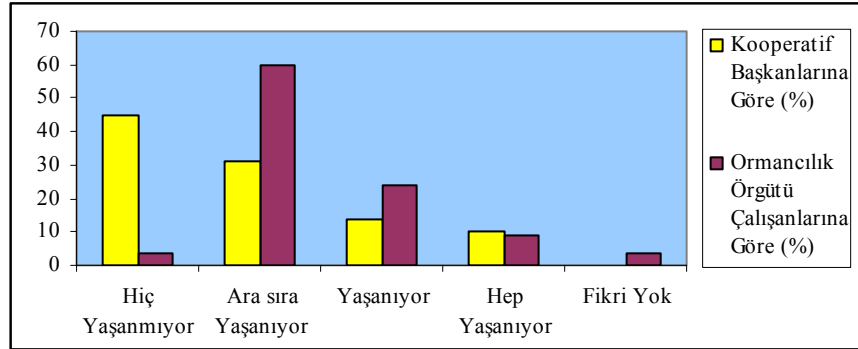
Görüşler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiç yaşanmıyor	14	20	6	7.50
Ara sıra yaşıyor	20	28	50	62.50
Yaşıyor	8	11	20	25.00
Hep yaşıyor	29	41	1	1.25
Fikri yok	0	0	3	3.75
Toplam	71	100	80	100.00

Ormancılık örgütü çalışanlarının % 92.5'i orman işletmesinin iş dağıtım sırasında kooperatiflerle ormancılık örgütü arasında sorun yaşandığını belirtmektedir (*Anket Formu-*

1 soru 5; Çizelge 3.28; Şekil 3.7). Aynı konu hakkında kooperatif başkanlarının % 31'i ara sıra yaşıyor, % 24'ü hep yaşıyor ve % 45'i de hiç yaşanmıyor diyerek düşüncelerini belirtmişlerdir (*Anket Formu-3 soru 10*; Çizelge 3.28; Şekil 3.7). Kooperatif başkanları düşüncelerini belirtmekte çekimser davrandıkları görülmektedir. Orman işletmesi ile kooperatifler arasında genel olarak, kooperatiflerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözmemeleri ve bunun orman işletmesine yansması, ayrıca kooperatiflerin birim fiyatları düşük bulup arttırılmasını istemelerinden kaynaklanan sorunlar da yaşanmaktadır.

Çizelge 3.28 Orman işletmesinin iş dağıtımı sırasında kooperatiflerle ormancılık örgütü arasında sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşler.

Görüşler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hiç yaşanmıyor	32	45	3	3.75
Ara sıra yaşıyor	22	31	48	60.00
Yaşıyor	10	14	19	23.75
Hep yaşıyor	7	10	7	8.75
Fikri yok	0	0	3	3.75
Toplam	71	100	80	100.00

Şekil 3.7 Orman işletmelerinin iş dağıtımında kooperatiflerle sorun yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili görüşler.

Birim fiyatların yetersiz olmasından dolayı, kooperatif başkanlarının % 80'i her zaman ve % 14'ü de ara sıra sorunlar yaşandığını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 34*; Çizelge 3.29). Ormancılık örgütü çalışanlarının da % 27.5'i her zaman ve % 47.5'i ara sıra birim fiyatların yetersiz olmasından dolayı sorunlar yaşandığını belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 24*; Çizelge 3.29). Birim fiyatların düşük olmasının nedenleri; ormancılık örgütü çalışanlarının % 32.5'ine göre birim fiyat katsayılarının merkezden, günümüz ekonomik şartlarını yansıtmadan, düşük ve hiç esnekliği olmadan belirlenmesi ve % 22.5'ine göre ise birim fiyat oluşturulmasındaki ölçütlerin yetersiz olması ve doğru şekilde tespit edilmemesidir (*Anket Formu-1 soru 25*). Çağlar'a (1986:113) göre; sürekli olarak

çalışabilme olanağından yoksun olan orman köylülerinin, birim fiyat bedel ödeme biçimiyle sağlayabildikleri gelirlerinin sağlam bir güvence sayılamayacağı da açıktır.

Kooperatif başkan ve ortakları birim fiyatların düşük olması konusunu kendilerince en önemli sorun olarak gördükleri için ormancılık örgütünden beklentileri arasında birinci sırada birim fiyatların arttırılması (% 32) gelmektedir. Bunu sırasıyla sosyal güvence verilmesi (% 22), verilen kredilerin miktarlarının arttırılması ve geri ödemede kolaylık sağlanması (% 17), çeşitli ve daha fazla iş verilmesi (% 17) ve kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda eğitim verilmesi (% 12) takip etmektedir (*Anket Formu-3 soru 44; Çizelge 3.30*).

Çizelge 3.29 Birim fiyatların düşük olmasından dolayı kooperatiflerin yaşadığı sorunların yoğunluğu.

Görüşler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Her zaman	57	80.0	22	27.50
Ara sıra	10	14.0	38	47.50
Hiçbir zaman	1	1.5	1	1.25
Birim fiyatlar yeterli	2	3.0	19	23.75
Fikri yok	1	1.5	0	0
Toplam	71	100.0	80	100.00

Çizelge 3.30 Kooperatif başkanlarının ormancılık örgütünden beklentileri.

Beklentiler	Önem derecesi	Frekans	Yüzde
Birim fiyatları arttırsınlar	1	306	32
Sosyal güvence versinler	2	213	22
Kredileri arttırsınlar ve geri ödemede kolaylık sağlasınlar	3	164	17
Çeşitli ve daha fazla iş versinler	4	165	17
Kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda eğitim versinler	5	110	12
Toplam	-	958	100

d. Çalışmalara Yasal Olmayan Müdahaleler

Kooperatif başkanlarının % 65'i, siyasilerin veya bürokratların çalışma sistemlerine yasalara uygun olmayan şekillerde bir müdahale de bulunmadıklarını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 30; Çizelge 3.31*). % 29'luk bir kısmı ise müdahale edildiğini belirtmektedir. Bu durum genellikle iki kooperatif ya da kooperatifle orman işletmesi arasındaki sorunların siyasi yolla çözülmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Böylece siyasiler bir taraftan kooperatiflere ilişkilerini iyi tutmak için işlerini halletmeye çalışırken

öteki taraftan da diğer kooperatifleri veya orman işletmesini zor durumda bırakabilmektedir.

Çizelge 3.31 Kooperatif başkanlarına göre kooperatiflerin çalışmalarına siyasilerce müdahale durumu.

Müdahale Durumu	Sayı	Yüzde
Her zaman müdahale ediliyor	10	14
Ara sıra müdahale ediliyor	11	15
Hiçbir zaman müdahale edilmiyor	46	65
Fikri yok	4	6
Toplam	71	100

Aynı durumu ormancılık örgütü çalışanları için söylemek pek mümkün değildir. Ormancılık örgütü çalışanlarının % 87.5'i siyasiler ve bürokratlar tarafından yasalara uygun olmayan şekillerde çalışmalarına müdahalede bulunulduğunu belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 20*; Çizelge 3.32). Böyle müdahalelerin olmasının nedeni siyasetçilerin kooperatifleri potansiyel oy ve rant aracı olarak görerek, kooperatif ortaklarının yasal veya yasal olmayan işlerini halletmeye çalışırken, ormancılık örgütü üzerinde baskı kurmasıdır. Söz konusu müdahalelerin önlenmesi için müdahalenin olduğunu belirten ormancılık örgütü çalışanlarının % 49'u kooperatiflerin potansiyel oy kaynağı olarak görülmemesi, % 38'i kooperatiflerin rant aracı olarak görülmemesi, % 9'u kooperatiflere eşit bir şekilde yaklaşılması ve % 1'i de kooperatiflerin tarafsız mekanizmalar tarafından desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 21*; Çizelge 3.33).

Çizelge 3.32 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ormancılık örgütü faaliyetlerine siyasilerce müdahale edilme durumu.

Müdahale Durumu	Sayı	Yüzde
Her zaman müdahale ediliyor	13	16.25
Ara sıra müdahale ediliyor	57	71.25
Hiçbir zaman müdahale edilmiyor	9	11.25
Fikri yok	1	1.25
Toplam	80	100.00

Çizelge 3.33 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ormancılık örgütünün faaliyetlerine yapılan yasal olmayan müdahalelere karşı alınacak önlemler.

Önlemler	Frekans	Yüzde
Kooperatifler rant aracı olarak görülmemeli	30	38
Kooperatifler potansiyel oy kaynağı olarak görülmemeli	38	49
Kooperatiflere eşit bir şekilde yaklaşılmalı	7	9
Kooperatifler tarafsız mekanizmalar tarafından denetlenmeli	1	1
Fikri yok	2	3
Toplam	78	100

Çizelge 3.32’de ormancılık örgütü çalışanlarının verdiği cevapların, orman işletme müdürleri ve orman işletme şeflerine göre farklı olup olmadığını tespit etmek için de Khi-kare (χ^2) bağımsızlık testi uygulanmıştır. H_0 hipotezi, “görüşme yapılan orman işletme müdürleri ve orman işletme şefleri arasında çalışmalarına siyasilerce müdahale edilme konusu bakımından anlamlı bir farklılık yoktur” şeklinde kurulmuştur. Çizelge 3.34 yardımıyla gözlenen ve beklenen frekanslar düzenlenmiş ve $\chi^2=3.5$ bulunmuştur. Kritik Khi-kare değerleri tablosundan serbestlik derecesi=2 ve $p=0.05$ anlamlılık düzeyinde tablo değeri 5.99 olarak belirlenmiştir. Hesaplanan Khi-kare değeri tablo χ^2 değerinden küçük olduğu için, orman işletme müdürleri ile orman işletme şefleri arasında çalışmalarına siyasilerce müdahale edilme konusu bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılarak H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç işletme şefi veya işletme müdürü fark etmeksizin ormancılık örgütünün çalışmalarına siyasilerce müdahale edildiğini göstermektedir.

Çizelge 3.34 Orman işletme müdürleri ve orman işletme şeflerinin çalışmalarına siyasilerce müdahale derecesi.

Ormancılık Örgütü Çalışanları	Çalışmalara siyasilerce müdahale edilme derecesi			Toplam
	Her zaman	Ara sıra	Hiçbir zaman	
Orman işletme müdürleri	4	12	1	17
Orman işletme şefleri	3	33	6	42
Toplam	7	45	7	59

3.4.6.4 Kooperatiflerin İş Dağıtımında Dikkate Aldığı Kriterler

Orman işletmesinden orman ürünleri üretimiyle ilgili alınan işler kooperatif ortaklarına kooperatif başkanları aracılığıyla dağıtılmaktadır. Kooperatif başkanlarının % 38’i alınan işi toplam ortak sayısına eşit bölerek, % 29’u aktif çalışan ortak sayısına eşit bölerek ve % 14’ü de ortağın sahip olduğu iş gücüne göre işi dağıtmaktadır (*Anket Formu-3 soru 6*; Çizelge 3.35). Ormancılık örgütü çalışanları ise alınan işi kooperatif başkanlarının % 40’ının toplam ortak sayısına eşit bölerek, % 22.5’inin ortağın sahip olduğu iş gücüne göre, % 16.25’inin ise ortağın ailesinde bulunan kişi sayısına göre dağıttığını belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 7*; Çizelge 3.35). Genel olarak alınan iş toplam ortak sayısına eşit dağıtılmaktadır. İş gücü yeterli olmayan, yaşlı olan ya da büyük şehirlerde ikamet eden ortaklar paylarına düşen işi, tanıdıkları ortaklara belli bir yüzdeyle yaptırmakta ve üretimden doğan kanunî haklardan (6831 Sayılı Orman Kanunu 34. madde) çalışmadan

yararlanmaktadır. Bu uygulama iki farklı sorun doğurmaktadır. Birincisi; iş başka ortaklara yaptırıldığı için iş dağılımında bir dengesizlik oluşmaktadır. İkincisinde ise; genel kurulda oy potansiyeli olarak görüldüğü için kooperatiften çıkarılmayan büyük şehirlerde yaşayan ortaklar, kırsal kalkınmaya katkı sağlasın diye çıkartılan kanunî haklardan usulsüzce yararlanarak kırsal kalkınmanın başarıya ulaşmasında bir engel oluşturmaktadır. Ortağın sahip olduğu iş gücüne göre iş bölüştürmek adil olmayan gelir dağılımının oluşmasına neden olmakta ve bu durum kırsal kalkınmanın başarıya ulaşmasında bir engel daha oluşturmaktadır. Akesen vd. de (2002: 84) kooperatiflerin odun hammaddesi üretiminde çalışma gücü olmayan ya da köyde oturmeyen ortaklara da iş dağıtımının yapılmasının iş hacmini küçülttüğünü belirtmektedir. Aktif ortak sayısına göre iş bölüştürülmesi konusunda kooperatif başkanlarıyla ormancılık örgütü çalışanlarının düşüncelerinin çelişmesi de düşündürücüdür.

Çizelge 3.35 Kooperatif başkanlarının alınan işi ortaklara dağıtırken dikkate aldığı kriterler

Kriterler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ortağın ailesinde bulunan kişi sayısına göre	2	3.0	13	16.25
Ortağın sahip olduğu iş gücüne göre	10	14.0	18	22.50
Ortağın sahip olduğu, teknik donanım, kamyon, traktör ve öküz sayısına göre	2	3.0	0	0
Ortakların ihtiyaçlarına göre	0	0	0	0
Ortakların isteklerine göre	7	10.0	4	5.00
Ortağın daha önceki işlerdeki başarısına	0	0	0	0
Ortağın başkana yakınlığına göre	1	1.5	1	1.25
Aktif çalışan ortak sayısına eşit bölüştürülüyor	21	29.0	6	7.50
Toplam ortak sayısına eşit bölüştürülüyor	27	38.0	32	40.00
Çalışma isteğine ve köydeki ikamete	0	0	1	1.25
Tüm maddelere göre	0	0	1	1.25
Fikri yok	1	1.5	4	5.00
Toplam	71	100.0	80	100.00

3.4.6.5 İşlerin Yeterliliği

Kooperatif başkanlarının % 65'i orman işletmesinin verdiği işi yetersiz bulurken, % 24'ü yeterli bulmaktadır (*Anket Formu-3 soru5*; Çizelge 3.36). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 47.5'i ise verdikleri işleri kooperatifler için yeterli bulmaktadır (*Anket Formu-1 soru 4*; Çizelge 3.36).

Çizelge 3.36 Kooperatiflere verilen işlerin yeterliliği.

İşin Yeterliliği	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yetersiz	46	65	2	2.50
Orta derecede yeterli	8	11	31	38.75
Yeterli	17	24	38	47.50
Oldukça yeterli	0	0	7	8.75
Fikri yok	0	0	2	2.50
Toplam	71	100	80	100.00

3.4.6.6 Üretilen Ürünlerin Miktarları

Kooperatiflerin %37'si 0–1000 m³ ve % 15'i de 1001–2000 m³ arasında yapacak odun üretmektedir. % 10'unda ise son üç yıldır herhangi bir yapacak odun üretimi olmamıştır. Ayrıca yılda ortalama 0–2000 m³ yapacak odun üretimini de 0–100 ortağa sahip kooperatifler yapmaktadır (*Anket Formu–2 soru 12*; Çizelge 3.37). Kooperatiflerin bu derece düşük üretim yapmasının nedeni; kooperatiflerin çalışma bölgesi olan köy mülki sınırları içinde her yıl odun üretiminin olmamasıdır.

Çizelge 3.37 Kooperatiflerin ortak sayısı gruplarına göre bir yılda üretilen ortalama yapacak odun (m³) miktarları.

Yapacak Odun(m ³)	Ortak Sayısı Grupları				Kooperatif Sayısı	%
	0–50	51–100	101–200	200–+		
0–1000	13	9	4	-	26	37
1001–2000	3	7	-	1	11	15
2001–3000	1	2	-	1	4	6
3001–4000	-	2	-	-	2	3
4001–5000	1	1	4	-	6	8
5001–6000	2	1	-	-	3	4
6001–7000	-	-	1	-	1	1
7001+	-	3	-	1	4	6
Üretim Yok	6	-	1	-	7	10
Bilinmiyor	5	2	-	-	7	10
Toplam	31	27	10	3	71	100

Ayrıca kooperatiflerin % 37'si 0–1000 ster ve % 10'u da 1001–2000 ster arasında yakacak odun üretimi yapmaktadır. 0–1000 ster yakacak odun üretimi yapan kooperatiflerin çoğunluğu 1–100 ortağa sahiptir (*Anket Formu–2 soru 12*; Çizelge 3.38). Kooperatiflerin sadece % 20'si ise yakacak odun üretimi yapmamaktadır. Oranın düşük olması, ormanda yakacak odun üretimi işinin daha zahmetli ve zaman alıcı olmasından dolayı kooperatif ortaklarının yakacak odun üretiminde çalışmak istememelerinden kaynaklanmaktadır.

Bu durumda genel olarak iki sorunla karşılaşılmaktadır. Birincisi; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 40. maddesi gereğince orman işletmesinin çalışma alanının dışından işçi postaları getirmesi ve kooperatiflerin de, sırf orman işletmesinin çalışma alanının kooperatifin kurulu bulunduğu köyün mülki sınırları içinde kaldığı için, bu işçilerden yasal olmayan şekillerde para talep etmesidir. İkincisi ise; kimi nedenlerle kooperatiflerin yakacak odun üretiminde çalışmamalarıyla birlikte, orman işletmesi tarafından farklı bölgelerden getirtilen işçi postalarının çalışmasına da engel olmalarıdır. Bu ikinci sorun da orman işletmesinin üretim planlarının aksamasına, ormandaki envalin bozularak ormana zarar verebilecek böcek ve mantarların çoğalmasına, envalin ekonomik değerinin düşerek orman işletmesinin zarar etmesine neden olmaktadır. Nitekim Çağlar da (1986: 111) araştırmasında, orman köylülerinin çevreleri ya da yakınlarındaki ormanlarda yapılacak işlerin başkalarına yaptırılmasına çoğunlukla izin vermediklerini tespit etmiştir.

Çizelge 3.38 Kooperatiflerin ortak sayısı gruplarına göre bir yılda ürettiği ortalama yakacak odun (ster) miktarları.

Yakacak Odun(ster)	Ortak Sayısı Grupları				Kooperatif Sayısı	%
	0-50	51-100	101-200	200-+		
0-1000	11	12	2	1	26	37
1001-2000	4	1	2	-	7	10
2001-3000	2	2	3	-	7	10
3001-4000	1	2	1	-	4	6
4001-5000	1	1	-	-	2	3
5001-6000	-	1	-	-	1	1
6001-7000	-	-	-	-	0	0
7001-+	1	1	-	-	2	3
Üretim Yok	6	5	2	2	15	20
Bilinmiyor	5	2	-	-	7	10
Toplam	31	27	10	3	71	100

Araç'daki birliğe bağlı kooperatiflerde ortak başına düşen yıllık ortalama yapacak üretimi 34 m³ ve yakacak üretimi 18 sterken, Azdavay'daki birliğe bağlı kooperatiflerde 21 m³ ve 14 ster, Kastamonu'daki birliğe bağlı kooperatiflerde ise 28 m³ ve 19 sterdir (Çizelge 3.39).

Çizelge 3.39 Ortak başına düşen üretim miktarı.

Birlik Adı	Kooperatif Adı	Ortak Sayısı	Ortalama Yapacak (m ³)	Kişi Başı Yapacak Üretimi (m ³)	Ortalama Yakacak (Ster)	Kişi Başı Yakacak Üretimi (Ster)
Araç-Daday-İhsangazi Köylerini Orman Kalkındırma Kooperatifleri Birliği	Dereçatı	86	3.000	35	3.000	35
	Yukarıyazı	186	5.000	27	4.000	21
	Aktaş	72	1.200	17	500	7
	Köklüyurt	30	600	20	0	0
	Olucak	50	1.000	20	1.000	20
	Sıragözü	140	5.000	36	1.000	7
	Hanözü	80	2.000	25	0	0
	Karcılar	45	1.800	40	0	0
	Çamlıbel	45	5.500	122	5.000	111
	Çubukludere	55	2.000	36	0	0
	Toplam	789	27.100	34	14.500	18
Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği	Gölcügez	34	0	0	0	0
	Akçay	148	5.000	34	2.000	13
	Karaçay	286	2.000	7	1.000	3
	Gümürtler	42	300	7	300	7
	Hıdırlar	90	500	5	200	2
	Dereyücek	76	5.500	72	2.000	26
	Yeşilköy	63	2.000	32	5.000	79
	Toplam	739	15.300	21	10.500	14
S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	Uzbanlar	49	1.500	31	200	4
	Kavakyayla	13	700	54	370	28
	Bezirgan	45	5.000	111	3.000	67
	Karamuk	31	0	0	3.500	113
	Elmayazı	29	0	0	0	0
	Kilkuyu	250	3.000	12	0	0
	Yukarıberçin	52	3.000	58	0	0
	Karaköy	182	0	0	3.000	16
	Dağçatağı	120	1.000	8	0	0
	Akbük	470	10.000	21	0	0
	Yenidoğan	118	700	6	0	0
	Başköy	47	0	0	0	0
	Güzelyayla	65	150	2	500	8
	Velioğlu-Musa	118	350	3	3.000	25
	Yılanlı	46	0	0	0	0
	Kızıllar-Belençal	75	6.000	80	300	4
	İbrahimli	34	1.750	51	1.000	29
	Saraycık	83	2.000	24	3.000	36
	Akçataş	101	1.000	10	550	5
	Hocavakıf	46	0	0	0	0
	Kavak	35	0	0	0	0
	Karaçomak	103	7.000	68	1.750	17
	Dereözü	20	1.000	50	1.500	75
	Obruk(İhsangazi)	74	0	0	50	0.7
	Karacaagaç	0	0	00	0	0
	Akılçalman	57	1.000	17	5.500	96
	Dereköy	89	750	8	500	6
	Yaylatepe	60	10.000	166	10.000	166
	Obruk(Merkez)	49	550	11	0	0
	Aşağı Akça	86	400	5	500	6
	Boyalca	40	3.000	75	2.000	50
	Bostan	85	8.000	94	3.500	41
	Arsıslanlı	22	100	4	200	9

Çizelge 3.39 (devam ediyor)

	Çiftlik Koçanlı	70	5.000	71	1.000	14
	Şahinçatı	22	0	0	2000	91
	Akpınar	58	750	13	0	0
	Ertaş	26	650	25	0	0
	Çatören	52	10.000	192	1.000	19
	Bekirli	34	5.500	162	8.000	235
	Çömlekçiler	52	1.500	29	200	4
	Hasanağa	40	0	0	1.000	25
	Köçekli	70	0	0	0	0
	Ahlatçık	45	0	0	0	0
	Kızılçaelma	66	4.000	61	3.000	45
	Çiçekyayla	25	500	20	300	12
	Bastak	17	200	12	200	12
	Şeyhoğlu	65	1.500	23	1.000	15
	Hoca	25	1.000	40	2.000	80
	Başören	53	750	14	500	9
	Yeniler	49	500	10	3.000	61
	Büyük Sekiler	180	5.000	28	3.000	17
	Çaybaşı	61	800	13	500	8
Toplam		3.704	105.600	28	70.620	19

3.4.6.7 Üretilen Ürün ve Hizmetlerin Pazarlanması

Orman ürünleri üretimi yapan kooperatifler, üretimi yapmalarından doğan yasal haklarından (6831 sayılı Orman Kanunu 34. madde) dolayı şartlarını yerine getirerek elde ettikleri orman ürünlerini satarak kendilerine gelir sağlamaktadır. Kooperatif başkanlarının % 83'ü bu haktan yararlandıklarını belirtmiştir (*Anket Formu-3 soru 36*). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 98.75'i de kooperatiflerin bu haktan yararlanabildiklerini belirtmiştir (*Anket Formu-1 soru 26*). Bu ürünleri kooperatifler ya tek başlarına ya da üst birlik aracılığıyla pazarlamaktadır. Kooperatif başkanlarının % 48'i pazarlamada hiç sorun yaşamadıklarını belirtirken, % 48'i de pazarlamada sorunlar yaşandığını belirtmiştir (*Anket Formu-3 soru 42*). Pazarlamada yaşanan sorunlar önem derecesine göre; ürünleri pazarlayacak yer bulunamaması (% 29), üst birliğin pazarlama da yardımcı olmaması (% 22), ürünlerin işlenememesinden dolayı pazara farklı ürünler sunulamaması (%20), üretilen malın reklamının yapılamaması (% 18) ve hammadde eksikliği yüzünden pazara ürün yetiştirememeleri (% 11) şeklinde sıralanmaktadır (*Anket Formu-3 soru 43*; Çizelge 3.40). Ünver de (1993: 381) ormancılık kooperatiflerinin ekonomik sorunlarının en önemlilerinden biri olarak pazarlamayı görmekte ve bu sorunun aşılmasında yeterli işletme sermayesinin gerektiğini belirtmektedir. Kastamonu'da orman ürünleri sanayisinin pek gelişmemiş olması ve kooperatiflerde pazarlama konusunda uzman ortakların bulunmaması ürünlerin pazarlanabilecek yerlerin bulunmasını ve reklamının yapılmasını

güçleştirmektedir. Üst birliklerin pazarlama konusundaki çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Bun da kooperatiflerin talepte bulunmamasının yanında, özellikle Kastamonu'daki birliğe çok sayıda kooperatifin bağlı olması ve buna rağmen teknik personelin az olmasının etkisi vardır. Kooperatiflerin ürünlerini işleyememeleri normaldir. Çünkü birliklerde ve kooperatiflerde bulunan orman ürünlerini işleme tesisleri verimli kullanılmayıp, kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanılmaya çalışılmış, bu da tesislerin atıl duruma düşmesine sebep olmuştur.

Çizelge 3.40 Karşılaşılan pazarlama sorunları.

Pazarlama Sorunları	Frekans	Yüzde
Ürünleri pazarlayacak yerin bulunamaması	102	29
Üretilen malın reklâmının yapılamaması	66	18
Üst birliğin yardımının olmaması	77	22
Ürünlerin işlenememesinden dolayı pazara farklı ürünler sunulamaması	70	20
Hammadde eksliği	41	11
Toplam	356	100

3.4.7 Kooperatifler ve Üst Birlikleri

3.4.7.1 Kooperatiflerin Üst Birliklere Dağılımı

Görüşülen kooperatiflerin % 97'si üst birliğe bağlıdır (*Anket Formu-2 soru 7*). Bu kooperatiflerden 52'si S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği'ne, yedisi Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği'ne ve 10'uda Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği'ne bağlıdır (Çizelge 3.41).

Çizelge 3.41 Görüşme yapılan kooperatiflerin üst birliklerdeki dağılımları.

Birlikler	Mevcut Kooperatif Sayısı	Görüşülen Kooperatif	
		Sayısı	Yüzde
Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği	42	10	24.0
Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği	16	7	44.0
S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	295	52	18.0
Toplam	353	69	19.5

3.4.7.2 Kooperatif-Üst Birlik İlişkileri

Kooperatifin üst birlikle olan ilişkilerini kooperatif başkanlarının % 51'i normal ve % 26'sı iyi, % 9'u ise kötü olarak nitelendirmektedir (*Anket Formu-3 soru 11*; Çizelge 3.42). Ormancılık örgütü çalışanlarının da % 55'lik bir kısmı kooperatiflerle üst birlikleri arasındaki ilişkiyi normal bulmaktadır. Fakat % 18.75'i ilişkilerinin kötü olduğunu belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 10*; Çizelge 3.42).

Çizelge 3.42 Kooperatif-üst birlik ilişkisi.

İlişki durumu	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok kötü	4	6	2	2.50
Kötü	2	3	15	18.75
Normal	36	51	44	55.00
İyi	18	26	10	12.50
Çok iyi	8	11	1	1.25
Fikri yok	2	3	8	10.00
Toplam	70	100	80	100.00

Çizelge 3.42'de kooperatif başkanlarının verdiği cevapların, kooperatiflerin bağlı oldukları üst birliklere göre farklı olup olmadığını tespit etmek için de Khi-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. H_0 hipotezi, “örnek alandaki üç ormancılık kooperatifi üst birliği arasında kooperatiflerle ilişkileri bakımından anlamlı bir farklılık yoktur” şeklinde kurulmuştur. Çizelge 3.43 yardımıyla gözlenen ve beklenen frekanslar düzenlenmiş ve $\chi^2=26.26$ bulunmuştur. Kritik Khi-kare değerleri tablosundan serbestlik derecesi=8 ve $p=0.05$ anlamlılık düzeyi için tablo değeri 15.51 belirlenmiştir. Hesaplanan Khi-kare değeri tablo χ^2 değerinden daha büyük olduğu için, üst birlikler arasında kooperatiflerle ilişkileri bakımından anlamlı bir farklılık olmadığını savunan H_0 hipotezi reddedilmektedir. Üst birliklerin aralarında, onlara bağlı bulunan kooperatiflerle olan ilişkileri bakımından farklılık olmasının nedeni, kooperatiflere sunulan hizmetlerin gerektiği gibi olmaması ya da yetersiz olmasıdır. Kendi iç örgütlenmesini profesyonel yöneticiler ile başarıyla tamamlamış bazı üst birlikler, bağlı bulunan kooperatiflerine bünyesinde çalıştırdığı uzman kişilerle eğitim, proje hazırlama, kredi kullanma, denetim, pazarlama ve diğer teknik ve hukuksal konularda yardımcı olup kooperatifçiliğin geliştirilmesi için çalışırken, bazı üst birlikler vasıfsız yönetici ve eksik bir iç örgüt yapısıyla kooperatiflere yetersiz hizmet sunmaktadır.

Çizelge 3.43 Üst birliklerle kooperatifler arasındaki ilişkilerin durumu.

Üst Birlikler	Üst Birlik-Kooperatif İlişkisi					
	Çok Kötü	Kötü	Normal	İyi	Çok İyi	Toplam
Araç-Daday-İhsangazi Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatifleri Birliği	4	1	3	2	0	10
Azdavay-Pınarbaşı Orman Köyleri Kooperatifleri Birliği	1	0	5	1	0	7
S.S. Kastamonu Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği	0	1	28	15	8	52
Toplam	5	2	36	18	8	69

Kooperatif başkanlarının %57'si kooperatiflerinin üst birliğe katılmadan önceki başarı durumlarını normal olarak belirtmişlerdir (*Anket Formu-3 soru 12*; Çizelge 3.44). Kooperatif başkanlarının % 47'si kooperatiflerinin başarısının üst birliğe bağlandıktan sonra olumlu anlamda değiştiğini, % 38'i ise bir şey değişmediğini belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 13*; Çizelge 3.45). Görüşülen kooperatiflerin yarıya yakın bir kısmının üst birliğe bağlandıktan sonra başarılarında bir değişiklik olmaması 1990'lı yılların başında başlayan ormancılık kooperatiflerinin örgütlenme modelinin tam olarak yerine oturmadığının bir göstergesidir. Bazı bölgelerde halen kooperatifin üst birliğe bağlı olmasına rağmen üst birlikle kooperatif arasında iletişim kopukluğu olduğu görülmektedir. Bu durum kooperatiflerdeki başkan ve ortakların, üst birliğin hangi konularda faaliyet göstererek kooperatife nasıl fayda sağlayabilecekleri konusunda bilgilerinin eksik kalmasına neden olmaktadır. Nitekim kooperatif başkanlarının %26'lık kısmı üst birliklerin kooperatiflerine hiçbir konuda yardımcı olmadıklarını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 14*). Hatta istihkaklarından eğitim ve denetim katkı payı adı altında kesilen % 2'lik paydan dolayı üst birliklerin kooperatiflere maddi bir külfet getirdiğini düşünmektedir.

Çizelge 3.44 Kooperatiflerin üst birliğe katılmadan önceki başarı durumları.

Başarı durumu	Sayı	Yüzde
Çok kötü	1	1
Kötü	6	9
Normal	40	57
İyi	13	19
Çok iyi	0	0
Fikri yok	10	14
Toplam	70	100

Çizelge 3.45 Kooperatiflerin üst birliğe katılmasından sonra başarılarında yaşanan değişim.

Başarı Değişimi	Sayı	Yüzde
Olumsuz anlamda değişti	4	6
Hiçbir şey değişmedi	27	38
Olumlu anlamda değişti	33	47
Fikri yok	6	9
Toplam	70	100

3.4.7.3 Üst Birliklerin Yardımları ve Üst Birliklerden Beklentiler

Üst birlikler kooperatiflere genel olarak önem sırasına göre; kanunî haklarla elde ettikleri ürünlerin pazarlanması (% 20), kurumlar vergisi muafiyeti (% 18), orman ürünleri üretilmesi (% 16), teknik ve hukuksal konular (% 9) ve ormancılık örgütüyle iyi ilişkilerin kurulması (% 9) gibi konularda yardımcı olmaktadır (*Anket Formu-3 soru 14*; Çizelge 3.46). Kooperatif başkanlarının üst birliklerden beklentileri ise önem derecesine göre; odun hammaddesi üretimi sırasında yardım edilmesi (% 22), pazarlamada yardım (% 20), teknik ve hukuksal konularda destek (%13), vergi muafiyeti (% 13), kooperatifçilik hakkında eğitim verilmesi (% 11) diye sıralanmaktadır (*Anket Formu-3 soru 15*; Çizelge 3.46). Üst birliklerin yardımcı olduğu konularla kooperatif başkanlarının üst birliklerden beklentileri arasında büyük bir farklılık yoktur. Yalnız burada bir noktaya dikkat edilmesi gerekmektedir. O da üst birliğin kooperatiflerin % 8’lik bir kısmına denetimde yardımcı olurken, başkanların beklentilerinde de denetimin % 7’lik bir pay almasıdır. Buradan da denetime pek önem verilmediği anlaşılmaktadır. Keza kooperatiflerin % 51’inin kendi denetim kurulları veya üst birliğin denetim kurulu tarafından hiç denetlenmemesi, %11’inin düzensiz denetlenmesi ve % 8’nin başkanlarının denetlenmeye bile gerek duymaması bunu desteklemektedir (*Anket Formu-3 soru16*). Mülâyim de (1998: 89), denetim eksikliğinden dolayı kooperatiflerin genellikle başarısızlıkla karşılaştıklarını belirtmektedir.

Kooperatiflerin istihkaklarından kesilen eğitim ve denetim payı üst birlik ve merkez birliğin ana gelir kaynağını oluşturmaktadır. Fakat kooperatif başkanlarının % 35’i bu kesintinin doğru amaç için kullanılmadığını düşünmektedir (*Anket Formu-3 soru 17*). Bu pay üst birlik ve merkez birliğin ana geçim kaynağını oluşturduğu için üst örgütün bütün faaliyetlerinde finansal araç olarak kullanılmakta ve dolayısıyla eğitim ve denetim

alışmalarına düşen pay azalmaktadır. Kooperatif başkanlarının % 54’ü ise eēitim ve denetim payının doēru kullanıldığını belirtmektedir.

Çizelge 3.46 Üst birliēin yardımcı olduēu konular ve üst birlikten beklentiler.

Konular	Yardımcı Olduēu Konular		Üst Birlikten Beklentiler	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Vergi muafiyeti	24	18	251	13
Üretim işlerinde yardım	21	16	428	22
Pazarlama yardım	26	20	396	20
Denetim	6	5	137	7
Teknik ve hukuksal konularda yardım	12	9	254	13
Kooperatifçilik eğitimi	9	7	220	11
Ormancılık örgütüyle ilişkilerin iyi ilişki kurulmasında yardım	12	9	237	12
Finansmanda yardım	1	1	25	1
Muhasebede işlerinde kolaylık	1	1	0	0
Hiçbirinde yardımcı olmuyor	18	14	0	0
Proje oluşturmada yardım	0	0	25	1
Toplam	130	100	1973	100

3.4.8 Kooperatiflerde Proje Hazırlama ve Kredilerden Faydalanabilme Olanakları

Görüşülen kooperatiflerden ancak % 11’i şu ana kadar proje hazırlayabilmiştir (*Anket Formu–2 soru 19*). Bu oranın düşük olmasının nedeni kırsal bölgelerde genelde tip projelerin uygulanması ve kooperatiflerin ortak sayılarının projeyi gerçekleştirmek için gerekli olan kişi sayısından az olmasıdır. Yılmaz’a (1993: 390) göre de; Türkiye’de genel olarak ormancılık kooperatiflerinin uyguladığı projelerin sayısı azdır ve bunlarda henüz ormancılık kooperatifleri için ideal projelere ulaşamamıştır. Bugüne kadar hazırlanan projeler ormanın farklı hizmetlerinden yararlanmaya, odun ve odun dışı orman ürünlerini işleyip çeşitli şekillerde faydalanmaya, hayvan ve hayvan ürünlerinden yararlanmaya yönelik istihdam oluşturunu ve gelir arttırıcı projelerdir (izelge 3.47). Kooperatiflerin kendi aralarında güvensizliēin olması ve köy yerleşimlerinin çok daēınık olması, birkaç kooperatifin birleşerek bir proje girişiminde bulunmasını engellemektedir. Halbuki kooperatiflerin faaliyetlerini projeli bir şekilde sürdürmeleri onların çalışma alanlarında başarılı olabilmeleri için kaçınılmaz bir fırsattır.

Çizelge 3.47 Kooperatiflerin hazırladığı projeler.

Kooperatifin Adı	Proje Konusu	Proje Tutarı(YTL)
Karaçay T.K.K.	Ekoturizm projesi	75.000 YTL
Obruk T.K.K.	Kereste işleme tesisi kurma projesi	15.000 YTL
Dereözü T.K.K.	Üretim artıklarının talaş haline getirilip çeşitli fabrikalara satılması projesi	200.000 YTL
Akbük T.K.K.	Arıcılık ve kapalı pazaryeri kurma projesi	89.000 €
Gölcüğez T.K.K.	Süt sığırıcılığı projesi	Bilinmiyor
Köçekli T.K.K.	Süt toplama tesisi kurma projesi	Bilinmiyor
Kızılcaelma T.K.K.	Parke fabrikası kurma projesi Kereste işleme tesisi kurma projesi	Bilinmiyor Bilinmiyor.
Yenidoğan T.K.K.	Süt toplama tesisi kurma projesi Bodur meyve üretimi projesi Benzinlik istasyonu kurma projesi	150.000 YTL Bilinmiyor Bilinmiyor

Görüşülen kooperatiflerden % 93'ü hiç kredi almamıştır (*Anket Formu-2 soru 15*). Kooperatiflerin kredi alamamalarının en büyük iki nedeni, kooperatif ortakları arasındaki güvensizlik duygusu ve kredi için gerekli şartları yerine getirememeleridir.

Kooperatif başkanlarının % 33'ü kredi geri ödeme sürelerini yeterli bulurken % 9'u da yetersiz bulmaktadır (*Anket Formu-3 soru 25*). Kooperatif başkanlarının % 27'si kredi faiz oranlarını normal ve % 15'i de yüksek bulmaktadır (*Anket Formu-3 soru 26*). Bu cevapları veren başkanlar genelde çok ortaklı ve devamlı faaliyet gösteren kooperatiflerde görev yapmaktadır.

3.4.9 Kooperatifler ve ORKÖY

Kooperatif başkanlarının % 43'ü ORKÖY' ün verdiği kredileri yetersiz bulurken % 8'i yeterli bulmaktadır. % 49 gibi önemli bir kısmı ise bu konu da fikir belirtmemiştir (*Anket Formu-3 soru 24*; Çizelge 3.48). Buna karşılık ormancılık örgütü çalışanlarının % 38.75'i ORKÖY' ün verdiği kredileri yeterli bulmazken, % 41.25'i yeterli olduğunu düşünmektedir (*Anket Formu-1 soru 14*; Çizelge 3.48). Kooperatif başkanlarının % 49'unun ORKÖY kredilerinin yeterliliği konusunda, % 48'inin kredi faiz oranları hakkında ve % 55'inin kredi geri ödeme süreleri hakkında fikir belirtmemeleri, bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Halbuki kooperatif başkanlarının kooperatiflerini ilgilendiren her konuda bilgisinin olması gerekmektedir. Kastamonu ORKÖY Şube Müdürlüğü'nün 1979-2004 yılları arasında sadece altı kooperatife kredi verebilmiş olması ormancılık örgütü ile kooperatif başkanlarının görüşlerini doğrulamaktadır.

Çizelge 3.48 ORKÖY'ün kooperatiflere verdiği kredilerin yeterliliği.

Yeterlilik	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yetersiz	31	43	31	38.75
Kısmen yeterli	4	6	23	28.50
Yeterli	1	2	10	12.75
Fazlasıyla yeterli	0	0	0	0
Fikri yok	35	49	16	20.00
Toplam	71	100	80	100.00

Ormancılık örgütü çalışanlarının % 31.25'ine göre ORKÖY'ün kooperatiflere gerekli desteği verememesinin nedeni, teşkilata ayrılan ödeneğin azlığıdır. Bunu yanlış bir örgüt yapısı (% 11.25) ve teşkilattaki kadro sorunu (%10) izlemektedir (Çizelge 3.49). Çalışanların % 32.25'i ise kooperatiflere gerekli desteğin verilmemesinde, yukarıda belirtilen üç durumun da rol aldığını belirtmiştir (*Anket Formu-1 soru 32*). 1970'de kurulan ORKÖY kısa sürede orman köylerinde kırsal kalkınmaya yönelik başarılı çalışmalar göstermiş olmasına rağmen, 1984 yılında kapatılarak görevleri o dönemde Tarım, Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nda yeni örgütlenen "Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü"ne devredilmiştir. Bu reorganizasyon ile orman köylerine yönelik uygulamalar ve kaynak aktarımları azalmıştır. 1991 yılında Orman Bakanlığı'nın ikinci kez kuruluşu ile ORKÖY de yeniden örgütlenmiştir. Fakat ormancılık dışı bir örgütün içinden koparak örgütlenmeye çalıştığı için, ilk kurulduğundaki örgüt yapısına ve çalışma temposuna ulaşamamıştır. Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü sınırları içinde yer alan orman içi ve orman bitişiği toplam 1016 orman köyüne, ORKÖY Şube Müdürlüğü bünyesinde yer alan iki tekniker, bir şef ve bir şube müdürünün ne kadar hizmet verebileceği düşündürücüdür.

Çizelge 3.49 Ormancılık örgütü çalışanlarına göre ORKÖY'ün kooperatiflere gerekli desteği verememesinin nedenleri.

Nedenler	Sayı	Yüzde
Teşkilata ayrılan ödeneğin azlığı	25	31.25
Teşkilattaki kadro sorunu	8	10.00
Teşkilat örgüt yapısı	9	11.25
Teknik donanım yetersizliği	0	0
Hepsi	26	32.50
Fikri yok	12	15.00
Toplam	80	100.00

ORKÖY'ün verdiği kredilerin yeterli hale gelmesi için de, ormancılık örgütü çalışanlarının % 49'u ORKÖY'ün çalışma sistemine politik müdahalelerin önlenmesi

gerektiğini ve % 29'u da devletin ORKÖY' e daha fazla kaynak ayırması gerektiğini belirtmektedir (*Anket Formu–I soru 15; Çizelge 3.50*).

Çizelge 3.50 ORKÖY'ün verdiği kredilerin yeterli hale gelmesi için yapılması gerekenler.

Tavsiyeler	Sayı	Yüzde
Devletin ORKÖY'e daha fazla kaynak ayırması	9	29
ORKÖY'e dışarıdan politik müdahalelerin olmaması	15	49
ORKÖY'ün yabancı kaynaklar tarafından da desteklenmesi	5	16
ORKÖY'de döner sermaye oluşturulması	2	6
Fikri yok	0	0
Toplam	31	100

Hükümetler kooperatiflerle ilgili kurumlarda (ORKÖY) olduğu gibi direk kooperatiflerle ilgili olarak da olumlu ve kalıcı politikalar geliştirememektedir. Kooperatif başkanlarının % 76'sı ve ormancılık örgütünün % 65'i de hükümetlerin kooperatifçilikle ilgili olumlu politika izlemediklerini düşünmektedir (*Anket Formu–3 soru 29; Anket Formu–I soru 19; Çizelge 3.51*). Dünya da modern anlamda ilk kooperatifçilik girişimlerinin genel olarak başarısız olmasının nedenlerinden birisi de, o dönemdeki hükümetlerin kooperatiflere gerekli desteği vermemesidir. Kooperatifler üzerinde politik çıkarlar düşünülmeden yapılacak hükümet destekleri kooperatifleri başarıya ulaştırmada önemli bir rol oynayacaktır.

Çizelge 3.51 Hükümetlerin kooperatifçilikle ilgili politikalarına bakışı.

Durum	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Olumlu değil	54	76	52	65.00
Kısmen olumlu	12	17	23	28.75
Olumlu	3	4	2	2.50
Fikri yok	2	3	3	3.75
Toplam	71	100	80	100.00

Hükümetlerin kooperatiflerle ilgili olumlu politika izlemediği düşüncesinin yanında kooperatif başkanlarının % 58'i kooperatif kanunu veya ilgili diğer mevzuatta yapılacak değişiklikler esnasında kendilerinin de görüşlerinin alınmasını istediklerini fakat bunun dikkate alınmayacağını bildirdiklerini ifade etmektedir (*Anket Formu–3 soru 41*). Aynı görüşü ormancılık örgütü çalışanlarının da % 81'i desteklemektedir (*Anket Formu–I soru 30*). Bu düşüncenin oluşmasındaki neden, şimdiye kadar özellikle hukuksal alanda yapılan çalışmalara ilgili kesimin (kooperatiflerin) katılımının sağlanmamasıdır. Nitekim Yüksel

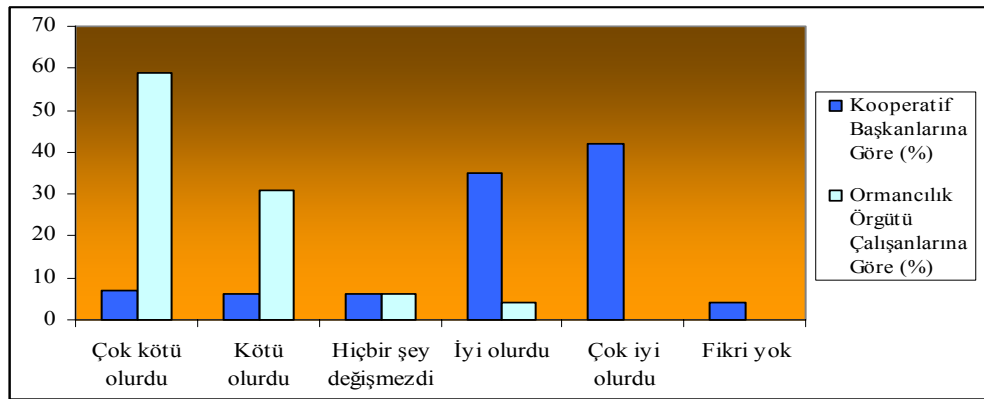
de (1990: 14–15) kooperatifler kanunu ve diğer mevzuatta sık sık yapılan değişikliklerde, kooperatiflerin görüş ve önerilerinin alınmadığını belirtmektedir. Kooperatif ortaklarının görüş ve önerilerini aktarmak istemelerine rağmen, bu görüşler alınmadan oluşturulacak mevzuat, eksik ve yanlış olabilecek, bu da kooperatifçiliğin istenen hedeflere ulaşmasını engelleyecektir.

3.4.10 Kooperatifler ve Orman İşletmeciliği

Kooperatif başkanlarının % 42'si ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesi durumunda kooperatiflerin daha başarılı olacağını düşünmektedir (*Anket Formu–3 soru 32*; Çizelge 3.52; Şekil 3.8). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 64'ü kooperatifleri mevcut yapılarıyla başarılı bulmamaktadır (*Anket Formu–1 soru 8*). Bundan dolayı ormancılık örgütü çalışanlarının % 59'u ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin devredilmesi konusunda ormancılık kooperatiflerinin başarı düzeylerinin daha da kötü olacağını belirtmektedir (*Anket Formu–1 soru 22*; Çizelge 3.52; Şekil 3.8).

Çizelge 3.52 Ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesi fikrinin değerlendirilmesi.

Başarı Durumları	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok kötü olurdu	5	7	47	59
Kötü olurdu	4	6	25	31
Hiçbir şey değişmezdi	4	6	5	6
İyi olurdu	25	35	3	4
Çok iyi olurdu	30	42	0	0
Fikri yok	3	4	0	0
Toplam	71	100	80	100

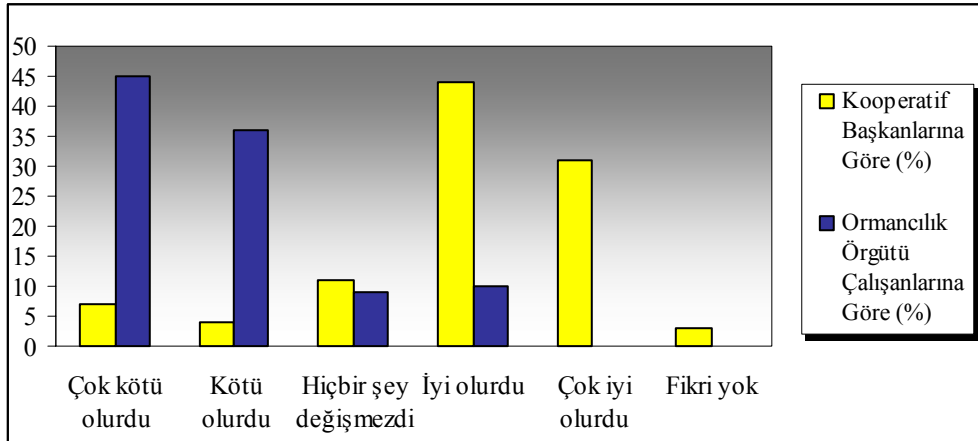

Şekil 3.8 Ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesi durumunda kooperatiflerin başarısının değişimi.

Yine kooperatif başkanlarının % 44'ü ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetimini ve işletmeciliğini kooperatiflerin yapmasının kooperatiflerin başarı durumunu arttıracaklarını belirtmektedir (*Anket Formu-3 soru 33*; Çizelge 3.53; Şekil 3.9). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 45'i ise ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetimini ve işletmeciliğini kooperatiflerin yapması durumunda kooperatiflerin başarı düzeylerinin çok kötü olacağını belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 23*; Çizelge 3.53; Şekil 3.9).

Çizelge 3.53 Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliğin kooperatiflerce yapılması durumunda kooperatiflerin başarı değişimi oranları.

Başarı Durumları	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok kötü olurdu	5	7	36	45
Kötü olurdu	3	4	29	36
Hiçbir şey değişmezdi	8	11	7	9
İyi olurdu	31	44	8	10
Çok iyi olurdu	22	31	0	0
Fikri yok	2	3	0	0
Toplam	71	100	80	100

Şekil 3.9 Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliğini kooperatiflerin yapması durumunda kooperatiflerin başarı değişimi.

Çizelge 3.52 ve Çizelge 3.53 incelendiğinde; ormancılık örgütü çalışanlarının, ormanların mülkiyetinin ve yönetiminin kooperatiflere devredilmesine karşın, ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliğinin kooperatiflere devredilmesinde kooperatiflerin daha başarılı olacaklarını belirttikleri görülmektedir. Nitekim ormancılık örgütü çalışanlarının % 10'u böyle bir durumda kooperatiflerin başarı durumlarının iyi olacağını da belirtmektedir.

Kooperatiflerin başarılı olması ve kırsal kalkınmada rolünü arttırmak için kooperatif başkanları öncelikle kooperatifler için finansman olanaklarının artırılmasını gerektiğini düşünmektedir (*Anket Formu-3 soru 47*; Çizelge 3.54). Bunun nedeni, sorunlarını bir bütün halinde düşünüp, çözüme sistemli bir şekilde yaklaşamamaları ve ekonomik yönden zayıf oldukları için her sorunu parayla çözebileceklerini düşünmeleridir. Ormancılık örgütü çalışanları ise, kooperatiflerin mevcut yapıları ile başarılı olamayacaklarını düşünmekte ve kooperatiflerin başarılı olmaları ve kırsal kalkınmadaki rolünü arttırmak için ilk önce kooperatiflerin mevcut yapılarının değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (*Anket Formu-1 soru 9*; Çizelge 3.54).

Çizelge 3.54 Kooperatiflerin başarılı olması için yapılması gerekenler.

Öneriler	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Önem Derecesi (Puan)	Yüzde	Önem Derecesi (Puan)	Yüzde
Mevcut yapıları değiştirilmeli	146	9	383	20
Finansman imkanları arttırılmalı	328	21	307	16
Pazarlama sorunları çözülmeli	229	14	211	11
Siyasi müdahaleler önlenmeli	131	8	174	9
Kooperatiflere verilen işin çeşitliliği arttırılmalı	303	19	248	13
Kooperatiflerin kurulu bulunduğu yerden göç önlenmeli	226	14	275	14
Kooperatifçilik ve ormancılıkla ilgili seminerler arttırılmalı	238	15	341	17
Toplam	1601	100	1939	100

3.4.11 Kooperatifçilik İlkelerinin Gerçekleştirilebilmesi

Uluslararası Kooperatifçilik Birliği(ICA)'nin kabul ettiği ve dünyada tüm kooperatiflerin uygulamaya çalıştığı yedi tane kooperatifçilik ilkesi vardır. Bunlar; gönüllü ve herkese açık ortaklık, ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim, ortakların ekonomik katılımı, özerklik ve bağımsızlık, eğitim, öğrenim ve bilgilendirme, kooperatifler arasında işbirliği ve topluma karşı sorumlu olmadır.

Bu ilkeler önem derecesine göre sıralandırıldığında; kooperatif başkanları birinci olarak gönüllü ve herkese açık ortaklık ilkesini (% 25) ve yedinci olarak da eğitim, öğrenim ve bilgilendirme ilkesini (% 7) yerine getirebildiklerini belirtmişlerdir (*Anket Formu-3 soru 37*; Çizelge 3.55). Ormancılık örgütü çalışanları da kooperatiflerin yerine getirebildiği

ilkeleri önem derecesine göre sıralandığında; birinci sırada gönüllü ve herkese açık ortaklık (% 21.9) ilkesi ve yedinci sırada da eğitim, öğrenim ve bilgilendirme (% 7.5) ilkesi yer almaktadır (*Anket Formu-1 soru 27*; Çizelge 3.55). Ormancılık örgütü çalışanlarının % 6.4'ü kooperatiflerin bu ilkelerin hiçbirini yerine getiremediğini de belirtmiştir. Görüldüğü gibi kooperatifler genellikle en kolay ilkeleri yerine getirebilmektedirler. Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme ilkesinin yüzdesinin düşük olması nedenleri ise, önceki bölümlerde belirtildiği üzere kooperatif içi eğitime ortaklar tarafından pek önem verilmemesi, ilgili kuruluşların eğitim konusunda yetersiz kalmaları ve kooperatif içi katılımın sağlanamamasıdır. Kooperatifler arasında özellikle mülki sınırların çakışmasından dolayı yaşanan sorunlar, kooperatifler arası iş birliği ilkesinin yerine getirilememesinin ve dolayısıyla önem derecesine göre altıncı sırada yer almasının nedenidir.

Çizelge 3.55 Kooperatiflerin kooperatifçilik ilkelerinin gerçekleştirilebilmeleri.

Kooperatifçilik İlkeleri	Kooperatif Başkanlarına Göre		Ormancılık Örgütü Çalışanlarına Göre	
	Gerçekleşme Sırası	Yüzde	Gerçekleşme Sırası	Yüzde
Gönüllü ve herkese açık ortaklık	1	25	1	21.8
Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim	5	12	4	12.9
Ortakların ekonomik katılımı	2	16	3	14.0
Özerklik ve bağımsızlık	4	14	2	15.1
Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme	7	7	7	7.5
Kooperatifler arasında işbirliği	6	11	6	9.8
Topluma Karşı sorumlu olma	3	15	5	12.5
Hiçbiri yerine getirilemiyor	-	0	8	6.4
Toplam	-	100	-	100.0

BÖLÜM 4

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma alanında yapılan anketlerin değerlendirilmesi neticesinde aşağıdaki sonuçlar elde edilmiş ve ormancılık kooperatiflerinin demokratik ve katılımcı bir anlayış içinde sorunlarının çözülerek başarıya ulaşabilmeleri için önerilerde bulunulmuştur.

Kooperatiflerin % 42'si 7–50 arasında ortağa sahipken % 40'ı 51–100 arasında ortağa sahiptir. Kooperatiflerin mevcut ortak sayılarının düşük ve buna ek olarak aktif çalışan ortak sayısının da az olması, çalışma şartlarının zor olduğu ormancılık faaliyetlerinde, kooperatiflerin alınan işi düzgün ve gerekli süre içinde yapamamasına neden olmaktadır. Kooperatiflerde böyle bir ortak yapısının oluşmasında, orman kooperatiflerinin kurulu bulunduğu köylerden büyük şehirlere eğitim ya da iş için giden kişilerin köylerine geri dönmemeleri ve bu köylerde az da olsa bulunan genç nüfusun kooperatifçiliğe eskisi kadar ilgi duymamasının rolü vardır.

Kooperatif ortaklarının ormanda odun üretiminde uygun teknik ve donanımları kullanabilmeleri konusunda kooperatif başkanlarının % 52'si “kullanabiliyor” ve % 31'i de “kısmen kullanabiliyor” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Kooperatif ortakları aile içinde öğrendikleri üretim tekniklerini kendilerince uygun gördükleri için, teknik ormancılık faaliyetlerinde kullanabilecekleri çağdaş ve güncel üretim tekniklerini öğrenmeye yönelik bir gayret gösterememektedir. Ayrıca, ormancılık kooperatiflerinin kurulu bulunduğu köyler ülkenin en düşük gelir grubunda yer aldığı için, kooperatif ortakları üretim için gerekli donanımları temin etmekte güçlük çekmektedir.

Kooperatiflerin hepsi (%100) orman ürünlerinin üretilmesi ve değerlendirilmesi konusunda çalıştığı ve bu faaliyetleri yılın belli dönemlerinde gerçekleştirdiği için kooperatiflerin yıl içinde aktif çalışma süreleri çok düşüktür. Kooperatiflerin % 25'i bir ay, % 10'u iki ay ve % 17'si üç ay aktif çalışabildiği için de kooperatiflerin % 88 gibi büyük bir çoğunluğunun ortakları sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Dolayısıyla, çalışma

şartlarının ağır olduğu ormanda meydana gelebilecek herhangi bir iş kazasında yada hastalık durumunda ortak veya bakmakla yükümlü olduğu aile fertleri mağdur olmaktadır. Kooperatiflerin yılda kısa bir süre faaliyet göstermelerinden dolayı, ortakların sosyal güvenlik hizmetlerinden faydalanabilmeleri konusunda çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen, devlet tarafından hiçbir çözüm ve kalıcı politika geliştirilememiştir.

Kooperatif başkanlarının % 31'i, kooperatif ortaklarının ekonomik yönden zor durumda kaldıkları dönemlerde, ortakların istekleri doğrultusunda, "eğer varsa" kooperatifin sermayesinden çok cüzi bir faizle borç para verdiklerini belirtmektedir. Yardım adı altında kooperatif başkanının inisiyatifine göre verilen bu paranın hiçbir yasal dayanağı yoktur. Bazı kooperatif başkan ve ortaklarının bu durumu çıkarları doğrultusunda da kullandığı iddia edilmektedir.

Az ortağa sahip kooperatiflerin genel kurullarına yeterli ortak katılımının olmaması sıkıntı yaratmaktadır. Büyük kooperatiflerde ise rekabet çok olmakta, bu rekabet neticesinde seçilen bazı kooperatif başkanları veya yönetim kurulu üyeleri görevlerini kooperatifçilik faaliyetleri dışında kişisel çıkarları doğrultusunda kullanabilmektedir.

Bazı kooperatif başkanlarının başarılı bir şekilde görevlerini sürdürmelerine rağmen, genel kurul seçimlerinde başkan olmak isteyen ortaklar çıkabilmekte ve iyi bir propagandayla kooperatif başkanlığına veya yönetim kurulu üyeliğine de seçilebilmektedir. Dolayısıyla, aralarında görevlerini başarıyla sürdürenlerin de bulunduğu başkan veya yönetim kurulu üyelerinin yerine gelenler bazen uyum sağlayamamakta ve görevlerini iyi şekilde yapamamaktadır. Bu durum kooperatiflerin iyi yönetilememesine ve çalışmalarının aksamasına neden olmaktadır.

Kooperatif başkanlarının % 68'i kooperatif içinde kararların yönetim kurulu çoğunluğunun görüşüne uyularak alındığını belirtmektedir. Demokratik bir ortamda kooperatif ortaklarının katılımı sağlanmadan yönetim kurulunun çoğunluğu ile alınan kararlar, her zaman kooperatif ortakları tarafından kabul edilmeyebilmektedir. Ayrıca, böyle durumlarda kooperatif kişisel menfaatler doğrultusunda kullanılabilir.

Kooperatif başkanlarının % 68'i ilköğretim mezunudur. Bu orana göre kooperatif başkanlarının genel eğitim seviyelerinin düşük olduğu söylenebilir. Buna ek olarak,

görüşülen kooperatif başkanlarının neredeyse tamamının (%99) kooperatifçilik, yöneticilik ve pazarlama gibi uzmanlık gerektiren konularda hiçbir eğitimi yoktur. Bu konulardaki noksanlıklar kooperatiflerin bilinçsizce yönetilmesine ve kooperatiflerin kuruluş amaçlarından uzaklaşarak başarısız olmasına neden olabilmektedir.

Hem kooperatif başkanlarının hem de ortakların kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda çok büyük noksanlıkları vardır. Ortakların bu tip bilgilere sahip olmamaları, özellikle çalışma alanlarında ve genel olarak kooperatifçilik faaliyetlerinde beklenen başarıya ulaşmalarını engellemektedir.

Görüşülen kooperatiflerin % 93'ünde bugüne kadar ormancılıkla veya kooperatifçilikle ilgili herhangi bir eğitim çalışması yapılmamıştır. Dolayısıyla kooperatifler, kooperatifçilik ilkelerinden en önemlisi sayılabilecek “eğitim, öğretim ve bilgilendirme” ilkesini yerine getirememektedir. Bunun nedeni ilgili kuruluşların bütçe ve personel azlığı nedeniyle kooperatiflere bu konuda tam olarak yardımcı olamamaları ve kooperatif ortaklarının da bilinçli bir şekilde bu kuruluşlardan bu konularda talepte bulunmamalarıdır. Çok az kooperatife üst birliği tarafından yayın ulaştırılabilmesi üst örgüt ile kooperatif arasında bir iletişim kopukluğu olduğunun göstergesidir. Buna ek olarak kooperatif başkan ve ortakları kooperatifçilikle ilgili kitap, dergi gibi yayınlara ilgi duymamakta ve bunları temin etme çabasına girmemektedir.

Kooperatiflerin % 93'ü bugüne kadar hiç kredi alamamıştır. Kooperatiflerin girişimlerini arttırmak, çalışma konularını genişletmek ve geliştirmek için gerekli krediyi alamamalarının en büyük iki nedeni, kooperatif ortakları arasındaki güvensizlik duygusu ve kredi için gerekli şartları yerine getirememeleridir.

Kooperatiflerin % 83'ünün, hem faaliyet gösterdikleri alanda çalışmalarını geliştirebilmeleri hem de farklı konularda da çalışabilmeleri için, sermayesi yetersiz kalmaktadır. Kooperatiflerdeki ortakların sosyo-ekonomik yapısının kötü olmasından dolayı da sermaye artırımına gidilememektedir.

Görüşülen kooperatiflerin ancak % 10'unun tesisi vardır. Sermaye artırımına gidilememesi, ilgili kuruluşlardan yeterli kredi alınamaması ve ortaklar arasındaki aşırı

güvensizlik duygusu kooperatiflerin tesislerinin az sayıda olmasında ve var olanların da verimli çalışmamasında önemli birer etkidir.

Görüşülen kooperatiflerin % 89'u bugüne kadar, çalışma konularını arttıracak ve bu çalışmalarda gerekli, güncel ve tekniğe uygun donanımları temin edebilecek herhangi bir proje hazırlayamamıştır. Bunun nedeni kırsal bölgelerde genelde tip projelerin uygulanması ve kooperatiflerin ortak sayılarının projeyi gerçekleştirmek için gerekli olan kişi sayısından az olmasıdır. Kooperatiflerin kendi aralarında güvensizlik duygusunun olması, çalışma alanının coğrafik özelliğinden dolayı köy yerleşimlerinin çok dağınık ve aralarında ulaşım sorununun olması gibi nedenler birkaç kooperatifin birleşerek bir proje girişiminde bulunmasını da engellemektedir.

Kooperatifler orman ürünleri üretilmesi ve değerlendirilmesi dışındaki konularda az iş alabilmektedir. Bunun nedeni kooperatiflerin sermaye, teknik eğitim, donanım vb. konularında yeterli olmamalarıdır. Halbuki, çeşitli iş konularında yeterli olsalar 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 40. maddesi gereğince yörelerinde yapılacak olan bütün işlerde (ağaçlandırma, orman bakımı, imar, yol yapımı, kesme, toplama, taşıma vb.) çalışabilecekler ve ekonomik gelirlerini arttırma olanağı bulacaklardır.

Orman alanları içinde kalan köy mülki sınırlarının tam olarak belirlenememesinden dolayı, üretim yapılacak bölgede birden fazla kooperatif çalışmak isteyebilmektedir. Bu durum kooperatifler arasında anlaşmazlıklara neden olmaktadır.

Orman işletmesi ile kooperatifler arasında genel olarak, kooperatiflerin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözememeleri ve bunun orman işletmesine yansması ile kooperatiflerin birim fiyatları düşük bulup, arttırılmasını istemelerinden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. Nitekim kooperatif başkanlarının % 80'i "her zaman" ve % 14'ü de "ara sıra" ve ormancılık örgütü çalışanlarının % 27.5'i "her zaman" ve % 47.5'i "ara sıra" birim fiyatların yetersiz olmasından dolayı kooperatif ile orman işletmesi arasında sorunlar yaşandığını belirtmektedir.

Kooperatif başkanlarına göre, kooperatiflerin % 38'inde orman işletmesinden orman ürünleri üretimiyle ilgili alınan işler toplam ortak sayısına eşit dağıtılmaktadır. İş gücü yeterli olmayan, yaşlı olan ya da büyük şehirlerde ikamet eden ortaklar, paylarına düşen işi

yapılan işten belli pay vererek tanıdıkları ortaklara yaptırmakta ve üretimden doğan kanunî haklardan (6831 sayılı Orman Kanunu 34. madde) hiç çalışmadan yararlanabilmektedir. Bu uygulama iki farklı sorun doğurmaktadır. Birincisi; iş başka ortaklara yaptırıldığı için iş dağılımında bir dengesizlik oluşmaktadır. İkincisinde ise; genel kurulda oy potansiyeli olarak görüldüğü için kooperatiften çıkarılmayan büyük şehirlerde yaşayan ortaklar, kırsal kalkınmaya katkı sağlasın diye çıkartılan kanunî haklardan usulsüzce yararlanarak kırsal kalkınmanın başarıya ulaşmasında bir engel oluşturmaktadır. Ortağın sahip olduğu iş gücüne göre iş bölüştürmek adil olmayan gelir dağılımının oluşmasına neden olmakta ve bu durum kırsal kalkınmanın başarıya ulaşmasında bir engel daha oluşturmaktadır.

Kooperatif ortakları, genellikle orman işletmesinin verdiği yakacak odun üretiminde pek çalışmak istememektedir. Bu nedenle, genel olarak iki sorunla karşılaşmaktadır. Birincisi; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 40. maddesi gereğince orman işletmesinin çalışma alanının dışından işçi postaları çalıştırmasına ve kooperatiflerin de, sırf orman işletmesinin çalışma alanı kooperatifin kurulu bulunduğu köyün mülki sınırları içinde kaldığı için, bu işçilerden yasal olmayan şekillerde para talep etmeleridir. İkincisi ise; bazı durumlarda kooperatif ortaklarının, yakacak odun üretiminde çalışmamalarına rağmen, orman işletmesi tarafından farklı bölgelerden getirtilen işçi postalarının çalışmasına engel olmak istemeleridir. Bu ikinci sorun da orman işletmesinin üretim planlarının aksamasına, ormandaki emvalin bozularak ormana zarar verebilecek böcek ve mantarların çoğalmasına, emvalin ekonomik değerinin düşerek orman işletmesinin zarar etmesine neden olmaktadır.

Kastamonu'da orman ürünleri sanayisinin pek gelişmemiş olması ve kooperatiflerde pazarlama konusunda uzman ortakların bulunmaması, ürünlerin pazarlanmasını güçleştirmektedir. Üst birliklerin pazarlama konusundaki çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Bunda kooperatiflerin de talepte bulunmaması rol oynamaktadır. Ayrıca özellikle çalışma alanında çok kooperatifin olmasına karşılık, üst birliklerde çalışan teknik personelin az, yetersiz veya hiç olmamasının etkisi vardır. Kooperatifler elde ettikleri ürünleri de işleyememektedir. Çünkü çok az kooperatifin orman ürünleri işleyebilecek tesisi vardır ve bu tesisler verimli kullanılmadığı için ürün işleyemez hale gelmişlerdir.

Görüşülen kooperatif başkanlarının % 38'i kooperatiflerinin üst birliğe bağlandıktan sonra başarılarında bir değişiklik olmadığını düşünmesi, 1990'lı yılların başında başlayan ormancılık kooperatiflerinin örgütlenme modelinin tam olarak yerine oturmadığının bir

göstergesidir. Bazı bölgelerde üst birliğe bağlı olan kooperatiflerle üst birlik arasında iletişim eksikliği olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kooperatiflerdeki başkan ve ortakların, üst birliğin yapacağı katkılar konusunda yetersiz bilgiye sahip olmasına neden olmaktadır. Nitekim kooperatif başkanlarının % 26'lık kısmı üst birliklerin kendi kooperatiflerine hiçbir konuda yardımcı olmadığını belirtmektedir. Hatta istihkaklarından eğitim ve denetim katkı payı adı altında kesilen % 2'lik paydan dolayı üst birliklerin kooperatiflere maddi bir külfet getirdiğini düşünmektedirler.

Kooperatiflerin orman ürünleri üretiminden % 2 oranında kesilen “eğitim ve denetim üst birlik payı” üst birlik (% 1) ve merkez birliğin (% 1) ana geçim kaynağını oluşturduğu için, üst örgütün bütün faaliyetlerinde finansal araç olarak kullanılmakta ve dolayısıyla eğitim ve denetim çalışmalarına düşen pay azalmaktadır.

Kooperatif başkanlarının % 49'unun ORKÖY kredilerinin yeterliliği konusunda, % 48'inin kredi faiz oranları hakkında ve % 55'inin kredi geri ödeme süreleri hakkında fikir belirtmemelerinin nedeni, bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bunun gibi diğer teknik konularda da kooperatif başkanlarının bilgi sahibi olmaması, işlerin başarıyla yürütülmesini engelleyen nedenlerdendir.

ORKÖY, teşkilata ayrılan ödeneğin azlığından, taşrada çalışmaya uygun bir örgüt yapısının oluşturulamamasından ve teşkilattaki kadro eksikliğinden dolayı kooperatiflere gerekli desteği verememektedir.

Hükümetler kooperatiflerle ilgili devlet kurumlarında (ORKÖY vb.) olduğu gibi, direk kooperatifleri ilgilendiren çalışmalarda da olumlu ve kalıcı politikalar geliştirememektedir. Şimdiye kadar hükümetler tarafından özellikle hukuksal boyutta kooperatiflerin ve ilgili diğer kamu ve özel kuruluşlarının katılımı sağlanamamıştır. Kooperatif ortaklarının görüş ve önerilerini aktarmak istemesine rağmen, bu görüşler alınmadan oluşturulacak mevzuat, eksik ve yanlış olabilecek, bu da kooperatifçiliğin istenen hedeflere ulaşmasını engelleyecektir.

Ormancılık örgütü çalışanlarının % 87.5'ine göre, faaliyetlerine siyasilerce yasal olmayan müdahalelerde bulunmaktadır. Bu durum genellikle iki kooperatif ya da kooperatifle orman işletmesi arasındaki sorunların siyasi yolla çözülmeye çalışılmasından

kaynaklanmaktadır. Böylece siyasiler, bir taraftan kooperatiflerle ilişkilerini iyi tutmak için işlerini halletmeye çalışırken, öteki taraftan da diğer kooperatifleri veya orman işletmesini zor durumda bırakabilmektedir.

Kooperatiflerin kurulu bulunduğu bölgelerde istihdam artırıcı çalışmalar yapılarak büyük şehirlere olan göç önlenmelidir. Bunun için yörede sarımsak, kendir, orman yan ürünleri ve odun hammaddesi işlemeye yönelik sanayi kuruluşları arttırılabilir. Bu kuruluşlarda kooperatifler iş gücü ya da direk üretici olarak çalışabileceklerdir. Ayrıca Kastamonu sınırları içinde bulunan Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Küre Dağları Milli Parkı, özellikle ormancılık kooperatiflerinin, ekoturizm faaliyetlerinde bulunarak, çalışma konularını çeşitlendirmeleri, ortaklarının istihdam edilmesi ve ekonomik yapılarını güçlendirmeleri için önemli birer kaynaktır.

Kooperatiflerin sadece odun hammaddesi üretimine bağlı kalmayıp, üretim konularını (ekoturizm, yöresel bitki yetiştiriciliği, yöresel el sanatları, halıcılık, orman yan ürünlerinin işlenmesi, sütçülük, hayvancılık vb.) çeşitlendirmeleri gerekmektedir. Böylece tek bir üretim modeline bağlı kalınmayıp, yıl içi daha uzun süre çalışma olanağı bulunacaktır. Bu sayede hem kooperatif ortaklarının ekonomik refahı artacak hem de sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilme olanakları kolaylaşacaktır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği ve Türk Kooperatifçilik Kurumu gibi ilgili kuruluşlarca kooperatifçiliği teşvik edici faaliyetler yapılmalıdır.

İlgili kuruluşlarca (ORKÖY, OR-KOOP, orman işletme müdürlükleri, bölge üst birlikleri) düzenli bir şekilde eğitim çalışmaları yapılmalı ve kooperatif ortaklarının bu çalışmalara katılımı mutlaka sağlanmalıdır. Kooperatif ortaklarınca kooperatifçilik, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve alternatif üretim teknikleri doğru bir şekilde öğrenilmeli ve benimsenmelidir. İlgili kuruluşların kooperatiflere bu şekilde yardımcı olabilmeleri için de bütçe olanaklarının arttırılması ve bu işle uğraşacak yeterli personelinin bulunması gerekmektedir.

Kooperatifte ortakların yönlendirilmesi ve kooperatifin amaçlarına ulaşabilecek şekilde çalıştırılması konusunda kooperatif başkanlarına çok büyük bir görev düşmektedir. Dolayısıyla hem genel eğitim düzeylerinin yüksek olması hem de kooperatifçilik, yöneticilik, pazarlama gibi konularda eğitim almış olmaları gerekmektedir. Üst birlikler veya ilgili kamu kuruluşlarınca düzenlenebilecek eğitim, kurs ya da seminerlerle bu konulardaki eksiklikleri giderilmelidir.

Kooperatiflerin ve üst birliklerin denetim kurullarında görev yapan ortakların finansman, muhasebe ve denetimle ilgili diğer konularda mutlaka bilgisinin olması gerekmektedir. Kooperatiflerde bulunan denetim kurulu üyeleri sadece genel kuruldan önce kayıtları inceleyerek değil düzenli olarak denetimlerini gerçekleştirmelidir. Ayrıca, üst birliğe ve merkez birliğe bağlı bulunan kooperatiflerin denetiminin yapılabilmesi için, yeterli personelin istihdam edilmesi gerekmektedir. Denetim kurulları görevini hiçbir etki altında kalmadan, adil ve objektif bir şekilde yerine getirdiği takdirde, kooperatif içinde usulsüzlükler mutlaka azalacaktır.

Kooperatif ortakları arasındaki güvensizlik duygusu kooperatifte yapılan veya yapılacak olan tüm faaliyetleri olumsuz yönde etkilemektedir. Eğer hem kooperatif ortakları arasında hem de kooperatifler arasında karşılıklı güven duygusu güçlendirilirse, kooperatifler daha iyi yönetilebilecek, var olan tesisler daha rantabl işletilebilecek, proje ve kredi gibi olanaklardan daha rahat yararlanabileceklerdir.

Kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri konuları genişletmek ve geliştirmek için sermaye artırımında bulunulması gerekmektedir. Sermayesi olan kooperatifler ise, bunu kooperatifin amacı dışında kullanmamaya gayret göstermelidir.

Kooperatiflerin bulunduğu köylerdeki mülki sınır anlaşmazlıkları, orman işletmelerine yansımadan kooperatif ortaklarının kendi aralarında karşılıklı anlaşma ve hoşgörü ile çözümlenmelidir.

Kooperatifte, orman işletmesinden orman ürünleri üretimiyle ilgili alınan işler kooperatifin kurulu bulunduğu köyde ikamet eden ve aktif çalışan ortak sayısına göre eşit bölüştürülmelidir. Böylece adil bir iş dağılımı yapılmış olacaktır.

Birim fiyat katsayıları, mevcut ekonomik şartlar göz önünde bulundurularak ve bölgelere göre belirlenmelidir. Birim fiyatların oluşturulmasındaki ölçütler çalışma şartlarını tam olarak yansıtacak şekilde tespit edilmelidir.

Yakacak odun üretiminde çalışmak istemeyen kooperatiflerin, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 40. maddesinin uygulanmasını kolaylaştıracak ve bu konudaki sorunları çözecek şekilde kooperatif ortaklarının bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca ormancılık kooperatifleriyle ilgili kamu kuruluşlarının dışarıdan siyasi müdahalelere maruz kalmaları önlenmelidir.

Kooperatiflerce, özellikle 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 34. maddesi gereğince orman işletmesinden, alınan orman ürünlerinin pazarlanmasını kooperatif başkanlarının tek başına yapmaması gerekmektedir. Ürünlerin pazarlanması kooperatif ortaklarının tümünü temsil eden yönetim kurulu üyelerinin katılımıyla ya da kooperatifin bağlı bulunduğu üst birlik aracılığıyla yapılmalıdır. Elde edilen orman ürünlerinin işlenmesi ve pazarlama konusunda üst birliklerin kooperatiflere yardımcı olması orman ürünlerinin pazarlanmasını kolaylaştıracak ve aynı zamanda kooperatiflerin daha fazla gelir elde etmelerini sağlayacaktır.

Ormancılık kooperatiflerinin, tek bir konuda çalışmaları, profesyonel yönetici eksikliği, denetim eksikliği, kooperatif içinde ve kooperatifler arasında güvensizlik duygusunun olması, kooperatif içinde katılımın ve demokrasinin sağlanamaması, kooperatif ortaklarının sosyal güvenlik hizmetlerinden faydalanamaması, hem kooperatiflerin hem de kooperatiflerle ilgili kamu kuruluşlarının çalışmalarında siyasi müdahaleye maruz kalmaları gibi sorunları çözülmelidir. Böylece kooperatifler daha etkin bir şekilde çalışabilecek, kırsal kalkınmada ve dolayısıyla ülke kalkınmasında etkili olabileceklerdir.

Sonuç olarak, Türkiye'de ormancılık kooperatiflerinin bölge bölge incelenmesi ve sorunlarının tespit edilmesi, bu sorunların çözülmesine ilişkin önerilerin getirilmesi gerekmektedir. Bunun içinde tüm Türkiye'yi kapsayacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- Akesen, A., Ekizoğlu, A., Yurdakul, S.** (2002) Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerinin Sorunları ve Çözüm Yolları, *1. Ulusal Ormancılık Kooperatifleri Sempozyumu Kitabı*, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ankara, 84s.
- Anonim** (1993) *Orman ve Köy İlişkileri*, 1. Ormancılık Şurası Raporları, Ankara, 4s.
- Anonim** (2002) OR-KOOP ve Ormancılık Kooperatifleri Hakkında Genel Bilgi, *1. Ulusal Ormancılık Kooperatifleri Sempozyumu Kitabı*, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ankara, 7s.
- AÖF** (1999) *İstatistik*, Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi Ders Kitabı, Üniversite Yayın No: 175, AÖF Yayın No: 77, Eskişehir, s.84–91.
- Atmış, E.** (1998) Bartın’da Ormancılık ve Toplumun Ormancılıktan Beklentilerinin Karşılama Düzeyi, Doktora Tezi (yayımlanmamış), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, İstanbul, 81 s.
- Atmış, E.** (2002) Orman Kooperatifçiliğine Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif: Ekoturizm, *Türkiye Dağları 1. Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, T.C. Orman Bakanlığı, Orman Bakanlığı Yayın No: 183, Ankara, 313 s.
- Bayraktaroğlu, H.** (1968) Toplum Kalkınmasında Orman İçi Köyleri, İstanbul üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt:18, Sayı:2, İstanbul, s. 1–14.
- Ciğerci, R.** (1993) Türkiye’de Ormancılık Kooperatiflerinin Kalkınmaya Etkilerinin İrdelenmesi ve Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bölümü Kooperatifçilik Ana Bilim Dalı, Ankara, s. 4–9.
- Çağlar, Y.** (1979) *Türkiye’de Orman İşçiliği ve Sorunları*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 230, Ankara, 45 s.
- Çağlar, Y.** (1986) *Türkiye’de Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 340, Ankara, 216 s.
- Çakır, M.** (2002) Tarım Politikalarımızdaki Yanlışlar, AB Ülkelerinde Tarım ve Kırsal Örgütlenmenin Önemi, *17. Milletler Arası Türk Kooperatifçilik Kongresi Tebliğleri*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 94, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara, s. 29–30.
- ÇB** (1993) *Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı*, T.C. Çevre Bakanlığı, Yeşil Seri: 3, Ankara, 81s.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- Daşdemir, İ.** (2001) Ormancılık İşletme Ekonomisi Ders Notu, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Yayınları, Üniversite Yayın No: 17, Fakülte Yayın No: 6, Bartın, 36 s.
- Daşdemir, İ.** (2002) Sarıkamış ve Oltu Yöresindeki Ormancılık Kooperatiflerinin Kırsal Kalkınma ve Bölge Ormancılığı Açısından Değerlendirilmesi. *1. Ulusal Ormancılık Kooperatifleri Sempozyumu Kitabı*, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ankara, s.107–116.
- Demirtaş, A.** (1978) Orman Köyleri Arasındaki Sınır Anlaşmazlıkları, *Orman ve Av*, Cilt: 46, Sayı: 8, s. 3–4.
- Edik, Y.** (1993) Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerimizin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri, *2. Kooperatifçilik Kurultayı*, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, Ankara, s. 104–105.
- Ercan, M.** (1997) *Bilimsel Araştırmalarda İstatistik*, Orman Bakanlığı Kavak ve Hızlı Gelişen Tür Orman Ağaçları Araştırma Enstitüsü, Çeşitli Yayınlar Serisi No:86, İzmit, s. 68–69.
- Eryılmaz, A.Y.** (1984) Türkiye’de Kooperatifçilik Eğitiminin Önemi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Trabzon, s. 330–332.
- Fisunoğlu, H.M.** (1989) Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekonomi, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara, 39 s.
- Geray, A. U.** (1998) Ulusal Çevre Eylem Planı, Orman Kaynakları Yönetimi, DPT Yayını, Ankara, s. 14–26.
- İnan, İ.H.** (2002) Kırsal Kesimde Üretici Örgütlenmesi ve Orman Köyleri Kalkınma Kooperatifleri, *1. Ulusal Ormancılık Kooperatifleri Sempozyumu Kitabı*, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ankara, s. 69–72.
- Kastamonu Belediyesi** (2006) Kastamonu İl Haritası, Kastamonu Belediyesi, Kastamonu.
- Kastamonu Valiliği** (2005a) Kastamonu İli Kültür-Turizm Envanteri ve Master Planı, Kastamonu Valiliği, Kastamonu, 126 s.
- Kastamonu Valiliği** (2005b) Kastamonu Kültür Envanteri–2005, Kastamonu Valiliği, Kastamonu, 78 s.
- KATSO** (2005) *2004 Yılı Kastamonu İli’nin Yıllık Sanayi, Ekonomik ve Ticari Durumu Hakkında Rapor*, Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı, Kastamonu, 38 s.
- KOBM** (2005) Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü 2005 Yılı Çalışma Programı, Kastamonu Orman Bölge Müdürlüğü, Kastamonu, 93 s.
- KTİM** (2003) Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları, Kastamonu.

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- KTİM** (2006) Kastamonu Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları, Kastamonu.
- Küçükaltan, U.** (1993) Tüketim Kooperatifçiliğimizin Sorunları, 2. *Kooperatifçilik Kurultayı*, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, Ankara, 73 s.
- Mülayim, Z.G.** (1993) *Kooperatiflerde Üst Örgütlenme, Demokratik Kooperatifçilik Politikası ve Toprak Reformu*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 183–191.
- Mülayim, Z.G.** (1998) *Atatürk'ten Bugüne Kooperatifçilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 89s.
- Mülayim, Z.G.** (2003) *Kooperatifçilik*, 4. basım, Yetkin Yayınları, Yetkin Basımevi, Ankara, s. 31–160.
- OGM** (2006) Orman Genel Müdürlüğü kayıtları, Ankara.
- OR-KOOP** (20..) OR-KOOP Broşürü, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, Ankara.
- OR-KOOP** (2006b) Amaçlar ve Temel İlkeler, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, www.orkoop.org.tr/sayfa5.htm
- OR-KOOP** (2006a) OR-KOOP Türkiye Örgüt Şeması, Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği, www.orkoop.org.tr/tsema/osema.htm
- ORKÖY** (2006) ORKÖY'den Haberler, Orman,Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü, www.cevreorman.gov.tr/orkoy/2005_1.doc
- Özcan, L.Ö.** (1998) Ülkemizde Kooperatifçilik Hareketine Tarihsel Bakış, *Türkiye Koop* Sayı: 3, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Yayın Organı, Ankara, 16s.
- Özdönmez, M., Akesen, A., Ekizoğlu, A.** (1999) *Halkla İlişkiler*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4225, İstanbul, s.45-46.
- TMKB** (2003a) *Kooperatiflerin Teşvikine İlişkin 193 Sayılı Uluslar Arası Çalışma Örgütü (ILO) Tavsiye Kararı*, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Yayınları: 8, Ankara, 28 s.
- TMKB** (2003b) *Avrupa Birliğinde Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü*, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Yayınları: 9, Ankara, 72 s.
- TMKB** (2003c) *Avrupa Birliğinde Kooperatifçilik*, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Yayınları: 10, Ankara, 73 s.
- TMKB** (2005) Kooperatifçilik İlkeleri, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, <http://www.turkiyemillikoop.org.tr/kooperatifcilikilkeleri.htm>
- TMKB** (2006) Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, www.millikoop.org.tr/turkiyekoop.htm

KAYNAKLAR (devam ediyor)

- TÜİK** (2006) İllere Göre Şehir ve Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, www.die.gov.tr/nufus_sayimi/2000tablo3.xls
- Ünver, A.** (1993) *Orman Köylerinde Kooperatifçilik*, 1. Ormancılık Şurası, Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, Cilt: 2, Seri No: 13, Yayın No: 006, T.C. Orman Bakanlığı, Ankara, 381 s.
- Yıldırım, Ş.** (1992) *Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Arttırılmasına Yönelik Önlemler*, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 477, Ankara, 18 s.
- Yılmaz, G.** (1993) *Orman Köylerinde Kooperatifçilik*, 1. Ormancılık Şurası, Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, Cilt: 2, Seri No: 13, Yayın No: 006, T.C. Orman Bakanlığı, Ankara, s. 389–390.
- Yüksel, C.** (1990) Türkiye Ormancılığında Kooperatiflerin Yeri ve Orman Köyü Kalkındırma Kooperatiflerinin Sorunları, *Orman ve Av*, Cilt: 65, s. 14–15.
- Yüksel, S.** (2005) Kooperatifçiliğin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi, Önemi ve Sayısal Veriler Işığında Günümüzdeki Durumu. *18. Milletler Arası Türk Kooperatifçilik Kongresi Tebliğler Kitabı*, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara, s. 191–196.

BİBLİYOGRAFYA

- Başar, H.** (1988) Türkiye’de ve Dünya’da Kooperatif Kuruluşların Sosyo-Ekonomik Yapısı, Uludağ Üniversitesi Yayınları: 3, Bursa.
- Yiğiter, M.** (1948) Genel Kooperatif Tarihi ve Bilgisi, Ankara.
- Totomianz, V.** (1950) La Cooperazione, Roma.
- Tekeli, M.** (1992) Kooperatif İşletmeleri Tanımlamanın Önemi, Kooperatif Dünyası Dergisi, Sayı: 253, s.5–6.
- Fındıkoğlu, Z. F.** (1967) *Kooperasyon Sosyolojisi*, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 1206, İstanbul.
- Fauquet, G.** (1949) Saggi Sul Movimento Cooperativo, Roma.
- Tan, A.** (1983) Türkiye Ekonomisinde Tarım Kooperatifleri, Ankara, 14 s.
- Demirci, R.** (1981) Türkiye’de Kooperatifçilik Hareketi ve Kooperatifçiliğimizden Beklenen Gelişmeler, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 44, Ankara.
- Anonim** (2001) *Karınca Dergisi*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları Sayı:774, Ankara.
- Gönüllü, E.** (1986) *Kooperatifçi Atatürk*, İmataş Eğitim Dizisi No:1, İzmit.
- Göktan, H. B.** (1988) Pancar Kooperatifleri ve Pankobirlik, Ankara.
- Canbaş, S.** (1986) Kooperatifçiliğin Türkiye’de Gelişimi ve Meseleleri, *Kooperatifçilik Dergisi*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 74, Ankara.
- Valko, L.** (1965) International Review of Cooperative Legislation, Washington State University, Washington, 4 s.
- Lockhart, J.** (1967) Agricultural Co-operation in the European Economic Community, Brussels, s.36–45.

EKLER DİZİNİ
ANKET FORMLARI
EK-1 ORMANCILIK ÖRGÜTÜ ANKET FORMU

ORMANCILIK ÖRGÜTÜ ANKET FORMU

(Bu anket Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Orman Fakültesi'nde sürdürülen bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bütün bilgiler saklı tutulacaktır. Çalışmaya destek olduğunuz için teşekkür ederiz.)

1-Ormanlık örgütü yöneticisinin görevi

- ☐ Orman mühendisi
- ☐ Şef
- ☐ Şube müdürü
- ☐ Müdür yardımcısı
- ☐ Müdür
- ☐ Çevre ve Orman İl Müdürü

2-Ormanlık örgütü olarak kooperatiflere hangi konularda iş veriyorsunuz?

- ☐ Orman ürünleri üretilmesi ve değerlendirilmesi
- ☐ Ormanlık inşaat ve sanat yapılarının yapımı
- ☐ Ağaçlandırma
- ☐ Diğer(belirtiniz).....

3-İşletme sınırları içerisinde birden fazla kooperatif varsa kooperatifler arasında iş dağıtımını nasıl yapılmaktadır?

- ☐ Kooperatifte bulunan ortak sayısına göre
- ☐ Kooperatifte çalışan aktif ortak sayısına göre
- ☐ Sahip oldukları tesislerin iş hacmine göre
- ☐ Kooperatiflerin sahip olduğu kamyon, traktör, öküz ve diğer üretim araçlarına göre
- ☐ Ormanlık örgütü yetkilisinin isteğine göre
- ☐ Diğer(Belirtiniz).....

4-Kooperatiflere verilen iş miktarı yeterli mi?

- ☐ Yetersiz
- ☐ Orta derecede yeterli
- ☐ Yeterli
- ☐ Oldukça yeterli

5-Orman işletmesinin iş dağıtımını sırasında işletme ile kooperatif arasında sorun yaşanıyor mu?

- ☐ Hiç yaşanmıyor
- ☐ Ara sıra yaşanıyor
- ☐ Yaşanıyor
- ☐ Hep yaşanıyor

6-Orman işletmesinin iş dağıtımını sırasında kooperatiflerin kendi arasında sorunlar yaşanıyor mu?

- ☐ Hiç yaşanmıyor
- ☐ Ara sıra yaşanıyor
- ☐ Yaşanıyor
- ☐ Hep yaşanıyor

7-Başkanlar ortaklara öncelikle hangi kritere göre iş bölüştürülüyor?(Bir şık işaretleyin)

- ☐ Ortağın ailesinde bulunan kişi sayısına göre
- ☐ Ortağın sahip olduğu iş gücüne göre
- ☐ Ortağın sahip olduğu teknik ekipman, kamyon traktör ve öküz sayısına göre

- ☐ Ortakların ihtiyaçlarına göre
- ☐ Ortakların istediklerine göre
- ☐ Ortağın daha önceki işlerdeki başarısına göre
- ☐ Ortağın başkana yakınlığına göre
- ☐ Diğer(Belirtiniz).....

8-Kooperatiflerin hâlihazır yapıları itibariyle başarılı olduklarını düşünüyor musunuz?

- ☐ Çok başarısızlar
- ☐ Başarısızlar
- ☐ Normal başarılılar
- ☐ Çok başarılılar

9-Kooperatiflerin başarılı olması ve kırsal kalkınmada rolünü arttırmak için aşağıdaki önerileri önem sırasına göre en önemlisine 1 vermek şartıyla başlayarak sıralayınız.

- ☐ Mevcut yapıları değiştirilmeli
- ☐ Finansman imkanları artırılmalı
- ☐ Pazarlama sorunları çözülmeli
- ☐ Siyasi müdahaleler önlenmeli
- ☐ Kooperatiflere verilen işin çeşitliliği artırılmalı
- ☐ Kooperatifin kurulu bulunduğu yerden göç önlenmeli
- ☐ Kooperatifçilik ve ormancılıkla ilgili seminer ve eğitimler artırılmalı
- ☐ Diğer(belirtiniz).....

10-Kooperatiflerin üst birlikle ilişkileri nasıldır?

- ☐ Çok kötü
- ☐ Kötü
- ☐ Normal
- ☐ İyi
- ☐ Çok iyi

11-Kooperatif başkan ve ortaklarının kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda eğitime ihtiyaçları var mı?

- ☐ Gereksiz
- ☐ Gerekli
- ☐ Çok gerekli

12-Eğer cevabız son iki şıktan birisi ise gerekli eğitim nasıl verilmelidir?

- ☐ Devlet tarafından periyodik olarak başkana ve ortaklara verilmeli
- ☐ Devlet tarafından periyodik olarak başkana ve seçilen birkaç ortağa verilmeli
- ☐ Üst birlik tarafından periyodik olarak başkana ve ortaklara verilmeli

☐ Üst birlik tarafından periyodik olarak başkana ve ortaklara verilmeli

13- Kooperatif ortakları üretimde güvenli bir şekilde uygun teknik ve makine-teçhizatları kullanabiliyorlar mı?

- ☐ Hiç kullanamıyorlar
- ☐ Kısmen kullanabiliyorlar
- ☐ Kullanabiliyorlar
- ☐ Her zaman kullanabiliyorlar

14-ORKÖY'ün kooperatiflere verdiği krediler yeterli mi?

- ☐ Yetersiz
- ☐ Yeterli sayılır
- ☐ Yeterli
- ☐ Fazlasıyla yeterli

15-Eğer cevabınız ilk şıkkı ise ORKÖY' den alınan kredinin yeterli hale gelmesi için neler yapılmalıdır?

- ☐ Devletin ORKÖY' e daha fazla kaynak ayırması gerekir.
- ☐ ORKÖY' e dışarıdan politik müdahalelerin olmaması gerekir.
- ☐ Devletin dışında yabancı kaynaklar tarafından da ORKÖY desteklenmeli
- ☐ ORKÖY' de döner sermaye oluşturulmalı.
- ☐ Diğer(Belirtiniz).....

16-2002 yılında Orman Köylerini Kalkındırma Fonunun kaldırılması kooperatifleri nasıl etkiledi?

- ☐ Olumsuz yönde etkiledi
- ☐ Bir şey değişmedi
- ☐ Olumlu yönde etkiledi

17-Sadece kooperatifler için çalışan bir bankanın kurulması yararlı olur muydu?

- ☐ Hiç yarar sağlamazdı
- ☐ Kısmen yarar sağlardı
- ☐ Bir şey değişmezdi
- ☐ Yarar sağlardı
- ☐ Çok yarar sağlardı

18-Kooperatiflerin kuruluşunu ve işleyişini düzenleyen tek ve yeni bir yasa gerekli mi?

- ☐ Hiç gerekli değil
- ☐ Olabilir de olmayabilirdi
- ☐ Gerekli
- ☐ Çok gerekli

19- Hükümetler kooperatifçilik hakkında olumlu bir politika izliyor mu?

- ☐ İzlemiyor
- ☐ Kısmen izliyor
- ☐ İzliyor

20-Siyasiler ve bürokratlar çalışma sisteminize yasalara uygun olmayan şekillerde müdahale ediyor mu?

☐ Evet her zaman

☐ Evet ara sıra

☐ Hayır hiçbir zaman

21-Eğer cevabınız ilk iki şıktan birisi ise söz konusu müdahaleleri engellemek için ne yapmak gerekir?

- ☐ Kooperatifler rant aracı olarak görülmemeli
- ☐ Kooperatifler potansiyel oy olarak görülmemeli
- ☐ Kooperatiflere eşit bir şekilde yaklaşılmalı
- ☐ Diğer(belirtiniz).....

22- Ormanların mülkiyeti ve yönetimi kooperatiflere devredilse kooperatiflerin başarı durumu nasıl olurdu?

- ☐ Çok kötü olurdu
- ☐ Kötü olurdu
- ☐ Hiçbir şey değişmezdi
- ☐ İyi olurdu
- ☐ Çok iyi olurdu

23- Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliği kooperatifler yapsa kooperatiflerin başarı durumu nasıl olurdu?

- ☐ Çok kötü olurdu
- ☐ Kötü olurdu
- ☐ Hiç bir şey değişmezdi
- ☐ İyi olurdu
- ☐ Çok iyi olurdu

24- Üretimde birim (vahid-i) fiyatların yetersiz olmasından dolayı kooperatifler sıkıntı çekiyor mu?

- ☐ Evet her zaman
- ☐ Evet ara sıra
- ☐ Hayır, hiçbir zaman
- ☐ Birim fiyatlar yeterli

25-288 sayılı tebliğe göre üretim birim fiyatlarının belirlenmesinde yaşanan sorunlar nelerdir?

- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

26-Kooperatifler, 6831 sayılı orman kanununun 34. maddesinde belirtilen haktan (%25) tam olarak yararlanabiliyorlar mı?

- ☐ Hiç yararlanamıyorlar
- ☐ Kısmen yararlanabiliyorlar
- ☐ Yararlanabiliyorlar
- ☐ Tamamen yararlanabiliyorlar

27-Kooperatifler, kooperatifçilik ilkelerinin hangilerini yerine getirebiliyorlar?(En önemlisine1 vermek şartıyla 7'ye kadar sıralayınız)

- ☐ () Gönüllü ve herkese açık ortaklık
- ☐ () Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim
- ☐ () Ortakların ekonomik katılımı
- ☐ () Özerklik ve bağımsızlık
- ☐ () Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme
- ☐ () Kooperatifler arasında işbirliği
- ☐ () Topluma karşı sorumlu olma

28-Kooperatifler demokratik ve katılımcı bir anlayışla yönetiliyor mu?

- ☐ () Yönetilmiyor
- ☐ () Kısmen yönetiliyor
- ☐ () Yönetiliyor

29-Halk yörede olan her türlü ormancılık çalışmasından önce bilgilendirilmek ve çalışmalara katılmak istiyor mu?

- ☐ () Bilgilendirilmek ve bütün çalışmalara katılmak istiyor
- ☐ () Bilgilendirilmek ve bazı çalışmalara katılmak istiyor
- ☐ () Sadece bilgilendirilmek istiyor

- ☐ () İkisine de istemiyor
- ☐ () Fikri yok

30-Kooperatifler kanunu ve ilgili diğer mevzuatta yapılacak değişiklikler sırasında kooperatiflerin de görüş ve önerilerinizin alınmalı mı?

- ☐ () Alınmasına gerek yok
- ☐ () Alınmalı ama alınacağını zannetmiyorum
- ☐ () Zaten alınıyor

31-Kooperatif başkanlarının bu görevi ticarete veya siyasete atılmak için bir basamak olarak kullandığını düşünüyor musunuz?

- ☐ () Hiç birinin böyle yaptığını düşünmüyorum
- ☐ () Bazılarının böyle yaptığını düşünüyorum
- ☐ () Çoğunun böyle yaptığını düşünüyorum
- ☐ () Hepsinin böyle yaptığını düşünüyorum

32-ORKÖY'ün kooperatiflere gerekli desteği verememesinde aşağıdakilerden hangisi rol oynuyor?

- ☐ () Teşkilata ayrılan ödeneğin azlığı
- ☐ () Teşkilattaki kadro sorunu
- ☐ () Teşkilat yapısı
- ☐ () Araç gereç yetersizliği
- ☐ () Hepsi

EK-2 KOOPERATİF BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

KOOPERATİF BİLGİ DEĞERLENDİRME FORMU

(Bu anket Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Orman Fakültesi'nde sürdürülen bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bütün bilgiler saklı tutulacaktır. Çalışmaya destek olduğunuz için teşekkür ederiz.)

1-Kooperatifin adı:

2-Kuruluş yılı ve yeri:

3-Kooperatifin kapsadığı orman (orman içi ve kenarı) köylerin isimleri ve nüfusları:

4-Telefon no:

5-Kooperatifinizin kuruluş amacı nedir? Bu amaca uygun çalışıyor mu?

6-Kooperatifin çalışmalarını yürüttüğü bir büro var mı? Var ise belirtiniz.

() Var () Yok

7-Kooperatif bir üst birliğe bağlı mı?

() Evet () Hayır

8-Ortak sayısı;

Kadın: Erkek: Toplam:

9-Kooperatif yılda ne kadar süreyle aktif olarak çalışmaktadır?

10-Kooperatif,

a-Kaç kişiye istihdam sağlıyor(adet/süre)

b-Aktif olarak çalışan ortak sayısı(ortalama)

11-Kooperatif hangi konularda çalışmaktadır?

- () Orman ürünleri üretimi ve değerlendirilmesi
- () Ormanlık inşaat ve sanat yapılarının yapımı
- () Ağaçlandırma
- () Yöresel el sanatları ve halıcılık
- () Yöresel bitki ve meyve üretimi
- () Süt toplama ve pazarlama
- () Ekoturizm
- () Diğer(seracılık)
- () Diğer (hayvancılık)
- () Diğer (yem satışı)
- () Diğer (benzinlik)

12-Kooperatifin yılda ürettiği ortalama ürün ve miktarı;

Yapacak odun(m3):

Yakacak odun(ster):

Konserve(adet-ton):

El sanatları(adet):

Sebze-meyve(ton):

Diğer(belirtiniz):

13-Kooperatifin sahip olduğu tesislerin adları ve faal olup olmadıkları.

Tesisin Adı Faal/Faal Değil Kapasite

14-Kooperatifin son üç yıl içinde ormancılık örgütünden aldığı işlerin çeşitleri, diğer faaliyetleri ve bunlardan elde edilen gelirler.

Alınan işin türü Diğer faaliyetler Gelir(YTL)

().....

().....

15-Kooperatifin son üç yıl içinde yıllara göre aldığı kredi çeşitleri ve miktarları

Kredi Türü Miktarı Geri Ödeme Süresi

().....

().....

16-Kooperatifin son üç yıl içindeki gelir, gider ve kar-zararı

Gelir(YTL) Gider(YTL) Kar-Zarar(YTL)

().....

().....

17-Kooperatifte son üç yılda herhangi bir eğitim çalışması yapıldı mı?

() Evet () Hayır

18- Cevabınız **evet** ise,

Türü Veren Kuruluş Yılı

().....

().....

19-Kooperatif tarafından yürütülen projelere ilişkin bilgiler

Projenin Adı Türü

Tutarı(YTL)

().....

().....

EK-3 KOOPERATİF BAŞKANLARI ANKET FORMU

KOOPERATİF BAŞKANLARI ANKET FORMU

(Bu anket Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Orman Fakültesi'nde sürdürülen bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere yapılmaktadır. Bütün bilgiler saklı tutulacaktır. Çalışmaya destek olduğunuz için teşekkür ederiz.)

1-Kooperatif başkanının;

a-Yaşı

b-Eğitim durumu

c-Mesleği

d-Ana geçim kaynağı

e-Kooperatifçilik ve yöneticilikle ilgili eğitim durumu

2- Kooperatif başkanlığını

a-Kaç yıldır yapıyorsunuz?

b-Daha kaç yıl sürdürmeyi düşünüyorsunuz?

3-Kooperatif,

a-Kaç kişiye istihdam sağlıyor(adet/süre)

b-Aktif olarak çalışan ortak sayısı(ortalama)

4-Kooperatif içi iletişim ve bilgilendirme nasıldır?

☐ Mektupla haberleşme

☐ Köyde ilanla

☐ Yerel gazeteler aracılığıyla

☐ Kulaktan duyurarak

☐ Ayda bir yapılan üye toplantılarıyla

☐ Yılda iki kez yapılan üye toplantılarıyla

☐ Kooperatif kongresi sırasında

☐ Diğer (belirtiniz)

5-Kooperatiflere verilen iş miktarı yeterli mi?

☐ Yetersiz

☐ Orta derecede yeterli

☐ Yeterli

☐ Oldukça yeterli

6-Kooperatif olarak aldığınız işler, ortaklara, öncelikle hangi kritere göre

bölüştürülüyor?(Sadece 1 şık işaretleyin)

☐ Ortağın ailesinde bulunan kişi sayısına göre

☐ Ortağın sahip olduğu iş gücüne göre

☐ Ortağın sahip olduğu teknik donanım, kamyon, traktör ve öküz sayısına göre

☐ Ortakların ihtiyaçlarına göre

☐ Ortakların isteklerine göre

☐ Ortağın daha önceki işlerdeki başarısına göre

☐ Ortağın başkana yakınlığına göre

☐ Diğer(Belirtiniz)

7-Kooperatifte ortaklar arasında gerek iş

bölüşümü gerekse işlerin yürütülmesi aşamasında uyum, iş birliği veya anlaşmazlık söz konusu mu?

☐ Uyum var

☐ Uyumsuzluk var

☐ Çatışma var

☐ Fikri yok

0800 8-Ortaklarınıza hangi konularda yardımcı oluyorsunuz?

☐ Kredi kullanımında

☐ Ormanda üretim metot ve teknikleri konusunda

☐ Diğer (belirtiniz)

☐ Böyle bir yardıma gerek yok

9-Orman işletmesinin iş dağıtımı sırasında diğer kooperatiflerle sorunlar yaşıyor mu?

☐ Hep yaşıyor

☐ Ara sıra yaşıyor

☐ Yaşıyor

☐ Hiç yaşanmıyor

10-Orman işletmesinin iş dağıtımı sırasında işletme ile kooperatif arasında sorun yaşıyor mu?

☐ Hiç yaşanmıyor

☐ Ara sıra yaşıyor

☐ Yaşıyor

☐ Hep yaşıyor

11-Kooperatifinizin üst birlikle ilişkileri nasıl?

☐ Çok kötü

☐ Kötü

☐ Normal

☐ İyi

☐ Çok iyi

☐ Üst birlik üyesi değil

Üst birliğe üye değilseniz 12, 13, 14 ve 15.

soruları geçiniz

12-Kooperatifinizin üst birliğe katılmadan önceki başarı durumu nasıldı?

☐ Çok kötü

☐ Kötü

☐ Normal

☐ İyi

☐ Çok iyi

13-Kooperatifinizin üst birliğe katıldıktan sonra ki başarı durumu ne yönde değişti?

☐ Olumsuz anlamda değişti

☐ Hiçbir şey değişmedi

☐ Olumlu anlamda değişti

14-Üst birlik kooperatifinize hangi konularda yardımcı olmaktadır?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

☐ Vergi muafiyetinde

☐ Üretimde

☐ Pazarlamada

☐ Denetimde

☐ Teknik ve hukuksal konularda

- ☐ Kooperatifçilik eğitiminde
- ☐ Ormancılık örgütüyle ilişkilerde
- ☐ Diğer

15-Üst birlikten beklentileriniz nelerdir? En önemlisine 1 vererek 7'ye doğru sıraladınız.

- ☐ Vergi muafiyeti
- ☐ Üretimde yardım
- ☐ Pazarlamada yardım
- ☐ Denetimde yardım
- ☐ Kooperatifçilik hakkında eğitim
- ☐ Teknik ve hukuksal konularda destek
- ☐ Ormancılık örgütüyle ilişki kurulmasında yardım
- ☐ Diğer

16-Kooperatifinizin faaliyetleri kooperatifin veya üst birliğin denetim kurulu tarafından düzenli denetleniyor mu?

- ☐ Denetlenmiyor
- ☐ Düzensiz denetleniyor
- ☐ Düzenli denetleniyor
- ☐ Denetlenmeye gerek yok

17-Kooperatif istihkaklarından kesilen eğitim ve denetim üst birlik payı doğru amaç için kullanılıyor mu?

- ☐ Hiçbir zaman kullanılmıyor
- ☐ Kısmen kullanılıyor
- ☐ Kullanılıyor
- ☐ Her zaman kullanılıyor

18-Kooperatifinize gelen, kooperatifçiliği öven, teşvik eden ve kooperatifçilik hakkında bilgilendirici olan yayınlardan yeterli derecede yararlanabiliyor musunuz?

- ☐ Hiç yararlanamıyoruz.
- ☐ Arada sırada yararlanamıyoruz
- ☐ Yararlanıyoruz
- ☐ Her zaman yararlanıyoruz
- ☐ Bu tip yayınlar bize ulaşmıyor.

19-Ortaklar üretimde güvenli bir şekilde uygun kesim teknik ve makine-teçhizatları kullanabiliyorlar mı?

- ☐ Hiç kullanamıyorlar
- ☐ Kısmen kullanıyorlar
- ☐ Kullanıyorlar
- ☐ Her zaman kullanıyorlar

20-Kooperatif ortaklarının hangi konularda eğitim almasını isterdiniz?(1'den 5'e doğru öncelik sırasına göre sıraladınız)

- ☐ Kooperatifçilik
- ☐ Yöneticilik
- ☐ Ormandaki üretimle ilgili teknik eğitim
- ☐ Pazarlama
- ☐ Alternatif üretim teknikleri

21-Kooperatifinizin sermayesi gerekli işleri yapmanızda yeterli oluyor mu?

- ☐ Hiç yeterli olmuyor
- ☐ Kısmen yeterli oluyor
- ☐ Yeterli oluyor
- ☐ Çok yeterli oluyor

22-Cevabınız ilk 2 şıktan birisi ise bunun nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- ☐ Köylünün sosyo-ekonomik yapısının kötü olması
- ☐ Ortaklara düşük sermaye payı yüklenmesi
- ☐ Kooperatifte sermaye artırımına gidilmemesi
- ☐ Diğer

23-2002 yılında Orman Köylerini Kalkındırma Fonunun kaldırılması sizi nasıl etkiledi?

- ☐ Olumsuz yönde etkiledi
- ☐ Bir şey değişmedi
- ☐ Olumlu yönde etkiledi

24-ORKÖY' den aldığınız krediler yeterli midir?

- ☐ Oldukça yetersiz
- ☐ Yetersiz
- ☐ Kısmen yeterli
- ☐ Yeterli
- ☐ Fazlasıyla yeterli

25-Kredi geri ödeme süresi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- ☐ Geri ödeme süresi yetersiz
- ☐ Geri ödeme süresi kısmen yeterli
- ☐ Geri ödeme süresi yeterli
- ☐ Geri ödeme süresi fazlasıyla yeterli

26-Kredi faiz oranları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- ☐ Faiz oranları çok yüksek
- ☐ Faiz oranları normal
- ☐ Faiz oranları düşük

27-Sadece kooperatifler için çalışan bir bankanın kurulması yararlı olur muydu?

- ☐ Hiç yarar sağlamazdı
- ☐ Kısmen yarar sağlardı
- ☐ Bir şey değişmezdi
- ☐ Yarar sağlardı
- ☐ Çok yarar sağlardı

28-Kooperatiflerin kuruluşunu ve işleyişini düzenleyen tek ve yeni bir yasa gerekli mi?

- ☐ Hiç gerekli değil
- ☐ Olabilir de olmayabilirdi
- ☐ Gerekli
- ☐ Çok gerekli

29-Hükümetler kooperatifçilik hakkında olumlu bir politika izliyor mu?

- ☐ İzlemiyor
- ☐ Kısmen izliyor
- ☐ İzliyor

30-Siyasiler ve bürokratlar çalışma sisteminize yasalara uygun olmayan şekillerde müdahale ediyor mu?

- ☐ Evet her zaman
- ☐ Evet ara sıra
- ☐ Hayır hiçbir zaman

31-Ortaklarınız sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabiliyor mu?

- ☐ Hiç yararlanamıyorlar
- ☐ Yararlanamıyorlar
- ☐ Kısmen yararlanıyorlar
- ☐ Yararlanıyorlar
- ☐ Devamlı yararlanıyorlar

32-Ormanların mülkiyeti ve yönetimi kooperatiflere devredilse kooperatiflerin başarı durumu nasıl olurdu?

- ☐ Çok kötü olurdu
- ☐ Kötü olurdu
- ☐ Hiçbir şey değişmezdi
- ☐ İyi olurdu
- ☐ Çok iyi olurdu

33-Ormanların mülkiyeti devlette kalmak şartıyla yönetim ve işletmeciliği kooperatifler yapsa kooperatiflerin başarı durumu nasıl olurdu?

- ☐ Çok kötü olurdu
- ☐ Kötü olurdu
- ☐ Hiç bir şey değişmezdi
- ☐ İyi olurdu
- ☐ Çok iyi olurdu

34-Üretimde birim (vahid-i) fiyatların yetersiz olmasından dolayı sıkıntı çekiyor musunuz?

- ☐ Evet her zaman
- ☐ Evet ara sıra
- ☐ Hayır, hiçbir zaman
- ☐ Birim fiyatlar yeterli

35-288 sayılı tebliğe göre üretim birim fiyatlarının belirlenmesinde yaşanan sorunlar nelerdir?

- ☐
- ☐

36-6831 sayılı orman kanununun 34. maddesinde belirtilen haktan (%25) tam olarak yararlanabiliyor musunuz?

- ☐ Hiç yararlanamıyoruz
- ☐ Kısmen yararlanabiliyoruz
- ☐ Yararlanabiliyoruz
- ☐ Tamamen yararlanabiliyoruz

37-Kooperatifçilik ilkelerinin hangilerini yerine getirebiliyorsunuz?(En önemlisine 1 vermek şartıyla 7'ye kadar sıralayınız)

- ☐ Gönüllü ve herkese açık ortaklık

☐ Ortaklar tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim

- ☐ Ortakların ekonomik katılımı
- ☐ Özerklik ve bağımsızlık
- ☐ Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme
- ☐ Kooperatifler arasında işbirliği
- ☐ Topluma karşı sorumlu olma

38- Kooperatif başkanlığına nasıl seçildiniz?

- ☐ Kurucu başkanım
- ☐ Genel kurulla seçildim
- ☐ Diğer yollarla (belirtiniz).....

39-Kooperatifte kararlar nasıl alınmaktadır?

- ☐ Başkan olarak tek başınıza
- ☐ İki-üç yönetim kurulu üyesiyle birlikte
- ☐ Yönetim kurulu çoğunluğunun görüşüne uyarak
- ☐ Üyelerin çoğunluğunun bulunduğu geniş katılımlı toplantılar yaparak

40-Yörenizde olan her türlü ormancılık çalışmasından önce bilgilendirilmek ve çalışmalara katılmak ister misiniz?

- ☐ Bilgilendirilmek ve bütün çalışmalara katılmak isteriz
- ☐ Bilgilendirilmek ve bazı çalışmalara katılmak isteriz
- ☐ Sadece bilgilendirilmek isteriz
- ☐ İkisine de gerek yok
- ☐ Fikri yok

41-Kooperatifler kanunu ve ilgili diğer mevzuatta yapılacak değişiklikler sırasında sizin de görüş ve önerilerinizin alınmasını ister misiniz?

- ☐ İstemem, gerek yok
- ☐ İsterim ama alınacağını zannetmiyorum
- ☐ Görüşlerimi aktarmak isterim
- ☐ Zaten alınıyor

42-Kooperatifinizde üretilen mal ve hizmetlerin pazarlanmasında sorunlar yaşanıyor mu?

- ☐ Sık sık yaşanıyor
- ☐ Ara sıra yaşanıyor
- ☐ Hiçbir zaman yaşanmıyor

43- Cevabınız ilk 2 şıktan birisi ise aşağıdaki cevapları önem sırasına göre en önemliden başlayarak 1'den 6'ya doğru numaralandırın.

- ☐ Ürünleri pazarlayacak yer bulamıyoruz
- ☐ Üretilen malın reklamı yapılamıyoruz
- ☐ Üst birlik hiç yardımcı olmuyor
- ☐ Ürünleri tam olarak işleyemediğimizden dolayı pazara farklı ürünler sunamıyoruz.
- ☐ Pazarlama imkanlarımız iyi fakat hammadde eksikliği yüzünden ürün yetiştiremiyoruz
- ☐ Diğer(belirtiniz)

44-Ormanlık örgütünden beklentilerinizi aşağıdaki cevapları önem sırasına göre en önemliden başlayarak 1'den 6'ya doğru numaralandırın.

- ☐ Birim (vahidi) fiyatları artırırsınlar
- ☐ Kredileri artırırsınlar ve geri ödemede kolaylık sağlasınlar.
- ☐ Çeşitli ve daha fazla iş versinler
- ☐ Sosyal güvence versinler
- ☐ Kooperatifçilik, üretim, ormancılık işleri, ürün değerlendirme ve pazarlama gibi konularda eğitim versinler.
- ☐ Diğer(belirtiniz)

45-Kooperatiflerin başarısının artması kırdan kente göç olayını nasıl etkiler?

- ☐ Hiçbir şey değişmez
- ☐ Göçü çok az azaltır
- ☐ Göçü azaltır
- ☐ Göçü durdurur

46-Kırdan kente göçün artması kooperatifleri nasıl etkiler?

- ☐ Kooperatifin iş gücü azalır
- ☐ Kooperatif çalıştıracak ortak bulamaz
- ☐ Kooperatifin fes edilmesine neden olabilir

47-Kooperatiflerin başarılı olması ve kırsal kalkınmada rolünü arttırmak için aşağıdaki önerileri önem sırasına göre en önemlisine 1 vermek şartıyla başlayarak sıralayınız.

- ☐ Mevcut yapıları değiştirilmeli
- ☐ Finansman imkânları artırılmalı
- ☐ Pazarlama sorunları çözülmeli
- ☐ Siyasi müdahaleler önlenmeli
- ☐ Kooperatiflere verilen işin çeşitliliği artırılmalı
- ☐ Kooperatifin kurulu bulunduğu yerden göç önlenmeli
- ☐ Kooperatifçilik ve ormancılıkla ilgili seminer ve eğitimler artırılmalı
- ☐ Diğer(belirtiniz)

ÖZGEÇMİŞ

Hikmet Batuhan GÜNŞEN, 14.02.1980 tarihinde Lüleburgaz (Kırklareli)'da doğdu; ilk, orta ve lise öğrenimini Lüleburgaz'da tamamladı; 1999 yılında Balıkesir Üniversitesi Balıkesir Meslek Yüksek Okulu Endüstriyel Elektronik Programını ve 2004 yılında da ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Orman Mühendisliği bölümünü başarıyla bitirdi; 2004 yılında ZKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Ormancılık Politikası Programı'nda yüksek lisans eğitimine başladı; 6 Aralık 2005 tarihinde ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Ormancılık Politikası Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başlamıştır; halen aynı anabilim dalında yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

ADRES BİLGİLERİ

Adres : Bartın Orman Fakültesi
74100 BARTIN

Tel : (378) 227 7423 Dahili:297

Faks : (378) 227 7422

E-posta : batuhangunsen@hotmail.com